

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 5

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 5

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2021

Рецензент:

Мізін К.І. д-р філол. наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології, перекладу та методики навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

S 90

Studia Philologica : зб. студент. наук. праць / редколегія:
О.В. Деменчук, О.В. Константинова, О.І. Павлова [та ін.].
Рівне: РДГУ, 2021. Вип. 5. 116 с.

Studia Philologica : The Collection of Students' Scientific Works
/ O.V. Demenchuk, O.V. Konstantinova, O.I. Pavlova et al. (eds.).
Rivne: RSUH, 2021. Issue 5. 116 p.

У збірнику студентських наукових праць «Studia Philologica» розглянуто низку питань, що стосуються актуальних проблем сучасної філології: германського та романського мовознавства, зіставного мовознавства, лінгвістики тексту, термінознавства, перекладознавства, літературознавства.

The Collection of Students' Scientific Works «Studia Philologica» focuses on the topical issues of contemporary philology: Germanic and Romance Linguistics, Contrastive Linguistics, Text Linguistics, Terminology, Translation and Literature Studies.

УДК 81+82:811.11+811.13

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Деменчук О.В.**, д-р філол. наук, професор.

Відповідальний редактор – **Константинова О.В.**, канд. філол. наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Павлова О.І., канд. філол. наук, професор; **Аладько Д.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Калініченко М.М.**, канд. філол. наук, доцент; **Кучма Т.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Орел І.І.**, канд. філол. наук, доцент; **Павловська Л.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Тарасюк Н.Ю.**, канд. філол. наук, доцент; **Чеберяк А.М.**, канд. філол. наук, доцент.

Рекомендовано до друку Вченою радою

Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 5 від 27 травня 2021 р.)

ЗМІСТ

ГЕРМАНСЬКЕ ТА РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Калитка І.М.	МУЗИЧНО-РИТМІЧНА ОСНОВА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	6
Матвійчук Л.М.	ТИПИ СКОРОЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	11

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Дулюк С.А.	ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	16
Ільчук Л.С.	ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ПРО ЖІНКУ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ	22
Лясковець О.П.	СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ <i>ГНІВ/МИЛІСТЬ</i> В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	28
Шупічук Д.В.	СЕМАНТИКА МАТЕРІАЛЬНИХ АРТЕФАКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ	35

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Галицька Д.В.	ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АГРЕСІЇ В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	40
Гладун І.В.	СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МІТИГАЦІЇ В АНГЛОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ	44
Чубик І.В.	СТРАТЕГІЯ ДИСКРЕДИТАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	50

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Жакун С.О.	СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ІНФОРМАТИКИ	56
Пасечник А.В.	СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МИСТЕЦТВО ЖИВОПИСУ»	60
Шклярська Д.О.	СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ Й ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОПОЛЯ «ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	64
Юсюк М.М.	СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ КІНОМИСТЕЦТВА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	68

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Артемович К.В.	ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У ТЕКСТАХ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ	74
Бурковська І.О.	ПЕРЕКЛАД СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ ІРОНІЇ У РОМАНІ ШОНА БАЙЗЕЛЛА «ЩОДЕННИК КНИГАРЯ»	80
Гадзицька С.Р.	МЕДІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЧАСТИНА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ БРИТАНСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗМІ: GUARDIAN, DAILY MAIL, DAILY STAR, DAILY EXPRESS, THE TIMES, THE INDEPENDENT)	85
Карпінська Т.В.	СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ В РОМАНІ ХЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРИДЖИТ ДЖОНС» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	90
Лопанчук Ю.В.	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ЕПІТЕТІВ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ ДАНІЄЛЯ ДЕФО «РОБІНЗОН КРУЗО»	95
Погребак Р.К.	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ	100
Сівак К.В.	ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	104

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Калініченко М.М. Зелінська К.Ю.	ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРЧОСТІ Г.Д. ТОРО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ США 1800-Х РОКІВ (ЛЕКСИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРАЛЬНИЙ АСПЕКТИ)	110
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ		114

ГЕРМАНСЬКЕ ТА РОМАНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО

Калитка І.М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

МУЗИЧНО-РИТМІЧНА ОСНОВА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація. У статті досліджується спосіб навчання англійської мови із використанням музики. У ході роботи розглянуто такі терміни, як музика, тип сприйняття мови та її інтонація. Досліджено призначення використання музично-ритмічної основи під час занять з англійської мови. Визначено сім основних функцій музики. В ході аналізу було виявлено, що використання музики в процесі навчання підвищує зацікавленість дітей у вивченні мови, занурюючи їх в іноземну культуру.

Ключові слова: музично-ритмічна основа, інтонація, тип сприйняття мови, мовні явища, емоційне середовище.

Annotation. The article examines the method of learning English using music. Such terms as music, type of language perception, and intonation are defined. The purpose of using the musical-rhythmic basis during English lessons is investigated. Seven main functions of music are identified. The analysis reveals that the use of music in the learning process increases children's interest in learning the language, immersing them in a foreign culture.

Key words: musical-rhythmic basis, intonation, type of language perception, linguistic phenomena, emotional environment.

Постановка проблеми. Люди слухають музику кожен день, не замислюючись над тим, що її можна слухати не тільки заради свого задоволення, але і задля того, аби поліпшити свої навички англійської. Дослідження терапевтичних і розвиваючих здібностей музики проводяться філософами, педагогами, психологами та лікарями протягом багатьох століть. Вони довели, що дидактичне поєднання мови з музикою є дуже ефективним, і цей факт був неодноразово підтверджений в ході різних експериментів. Мова і музика – це два шляхи людського спілкування і самовираження. Крім того, на думку вчених, люди з хорошими музичними здібностями можуть досягти великого успіху і при вивченні мови. Тому наше

дослідження показує важливість використання музично-ритмічної основи на заняттях з англійської мови. Саме інформація щодо способів використання музики під час навчання дасть можливість полегшити розуміння певних мовленнєвих зразків. Адже навчання, підкріплене емоціями, стає більш результативним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема використання пісень на заняттях з англійської мови вже отримала певне висвітлення в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних учених (Н. Баженової, Ж. Веренінової, Л. Халецької, О. Рабіщук, О. Коломінова, Н. Ткаченко, Г. Синкевич, З. Нікітенко, Г. Духнович, В. Смелянська, З. Воронка, Т. Бабенко). Також окреслену нами тему досліджували О. Василенко, І. Сисоєнко, Я. Гусак-Шкловська, Г. Локарева, Н. Петровська, Т. Судима, З. Поленок, О. Фучила.

Завдання статті. У статті даються визначення таких понять як музика, тип сприйняття мови та її інтонація; з'ясовується різниця між дітьми з різними типами сприйняття; аналізується вплив музики на психологічні процеси людського організму; показується важливість занурення дітей в іноземну культуру.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом з'являється величезна кількість різних технологій та методів, що дозволяють швидко і ефективно вивчити іноземну мову, або отримати найнеобхідніші базові знання. Дослідники вважають, що один з найпродуктивніших способів вивчення іноземних мов – це засвоєння мови за допомогою мистецтва, зокрема через музику.

Музика – це один з найбільш ефективних способів запам'ятовування лінгвістичного матеріалу, оскільки залучає до роботи обидві півкулі головного мозку, що сприяє збереженню досліджуваного матеріалу і його швидшому відтворенню. Більше того, основними поняттями, які необхідно засвоїти при вивченні мови є інтонація і упорядкування звуків, які досить тісно пов'язані зі сприйманням музично-ритмічної основи. Наше дослідження показало, що сьогодні викладачі англійської мови усе частіше звертають увагу на глобальний вид мистецтва – музику. З одного боку, музика формує естетичне ставлення до дійсності, містить велике духовне начало, енергетичний заряд, емоційну насиченість, що дозволяє створити сприятливу атмосферу в класі. З іншого боку, мова і музика мають однакові параметри: інтонацію, наголос, фразову побудову, паузи, висоту тону. Цю схожість пояснюють тим, що в першооснову мовлення й музики покладено те саме фізичне явище – звук (Белоножко, 2001, с. 14).

Дж. Хармор стверджував, що звуки мовлення та музики взаємопов'язані один з одним. Учений зазначає, що “The music of speech ... is crucial factor in speaking” (Harmor, 2001, p. 28).

Важливою особливістю розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку є різке розмежовування каналів сприйняття і запам'ятовування інформації. У класі завжди є діти – візуали, аудіали, кінестетики і діти з відсутністю чітко вираженої схильності до якогось певного типу сприйняття або діти зі змішаним типом сприйняття. Використання музично-ритмічної основи дозволяє вводити нові лексичні чи граматичні одиниці, залучаючи відразу кілька каналів сприйняття одночасно. Музичний супровід відмінно сприймається аудіалами, а якщо пісня ще й супроводжується рухами, то вона легко запам'ятається і кінестетиками. Якщо ж до пісні підібрати картинки за сюжетом, то і візуали не залишаться обділеними.

Комплексна подача нової інформації розвиває у дітей ті канали сприйняття, які відстають від інших у розвитку. Спираючись на зорові образи, діти з добре розвиненим візуальним каналом сприйняття розвивають слух. Адже вони весь час чують музику і звуки іноземної мови, які супроводжують ці зорові образи. Роблячи розминку, танцюючи або граючи в певну гру під музику із супроводом з англійських фраз, діти-кінестетики звикають запам'ятовувати необхідні для гри або пісні слова та словосполучення.

Також важливою частиною навчання іноземної мови є ритміка. Лексична одиниця або граматична структура, які укладені в римовану форму, сприяють ефективному її засвоєнню, розвивають чіткість і швидкість вимови. Робота з римами є одним із способів розвитку звукових асоціацій у дітей, тому важливо не просто вчити напам'ять ту чи іншу пісню, а використовувати ряд прийомів з римами, які відповідають даному віку.

Музика дозволяє легко проникнути в емоційний світ дитини та концентрує його увагу на найважливіших мовних явищах. Задля ефективного використання пісень вчитель повинен відмовитися від звички співати пісню від початку до кінця з одними і тими ж емоціями. Кожне виконання пісні має супроводжуватися переосмисленням її змісту, новою режисурою, новим реквізитом.

За допомогою музичного матеріалу ми можемо легко створити психологічно комфортну обстановку на уроках англійської мови. Вплив музики на психологічні процеси людського організму є добре відомим і вивченим психологами, медиками, педагогами і широко використовується в процесі навчання не тільки іноземних мов. Для створення психологічно

комфортної, творчої атмосфери на уроці залучається музичний і пісенний матеріал. Крім того, музика може усунути або послабити інші звуки, які можуть відволікати. Особливо сприятливим для навчання є слухання класичної музики.

Використання музики може принести величезну користь в навчанні. Воно активує такі структури головного мозку, в яких відбувається емоційна і розумова обробка інформації, утворюється асоціативний ряд та запускаються аналітичні механізми. Можна виділити сім основних функцій музики: психологічна (зміцнює пам'ять); психогігієнічна (розвиває інтерес до музики на рівні задоволень); функція настрою (вираження емоцій та почуттів); соціопсихологічна (підсилює згуртованість під час навчання в групах); функція вираження когнітивних процесів; функція несвідомого вивчення іноземних мов; функція вирішення комунікативних завдань.

Існує кілька способів використання музики в процесі навчання:

1. Музика як фон на уроці. Для цього найбільше підходить інструментальна музика, вона допомагає створити сприятливу атмосферу при роботі дітей в групах, парах, індивідуально. Така музика повинна бути тихою, щоб не відволікати, а навпаки налаштовувати на роботу.

2. Музика як стимул для говоріння. Музика також може стимулювати уяву студентів при підготовці до говоріння та письма.

3. Робота з піснями під час занять з англійської мови. Використання пісень на уроках з іноземної мови – це один з найбільш цікавих способів вивчення англійської мови. Існує величезна кількість вправ, які використовуються при роботі з піснями: прослухати пісню та вставити пропущені слова, переклад, створення проектів (студенти діляться на групи і кожна з них шукає інформацію про свою пісню), музична пауза-розминка (розминка в молодших класах є необхідним елементом уроку) тощо.

Таким чином, використання музики і пісень на уроках з англійської мови сприяє розвитку лінгвістичних і творчих здібностей учнів, а також створює певне емоційне середовище і підвищує зацікавленість дітей у вивченні мови, занурюючи їх в іноземну культуру.

Висновки дослідження. Отже, було з'ясовано, що музика – це один з найбільш ефективних способів запам'ятовування лінгвістичного матеріалу, оскільки залучає до роботи обидві півкулі головного мозку, що сприяє збереженню досліджуваного матеріалу і його швидшому відтворенню.

Також наше дослідження показало, що використання музики може принести величезну користь в навчанні. Воно активує такі структури

головного мозку, в яких відбувається емоційна і розумова обробка інформації, утворюється асоціативний ряд та запускаються аналітичні механізми. В ході аналізу структур головного мозку ми виявили сім основних функцій музики: психологічна (зміцнює пам'ять); психогігієнічна (розвиває інтерес до музики на рівні задоволень); функція настрою (вираження емоцій та почуттів); соціопсихологічна (підсилює згуртованість під час навчання в групах); функція вираження когнітивних процесів; функція несвідомого вивчення іноземних мов; функція вирішення комунікативних завдань.

Таким чином, ми дійшли висновку, що використання музики і пісень на уроках з англійської мови сприяє розвитку лінгвістичних і творчих здібностей учнів, а також створює певне емоційне середовище і підвищує зацікавленість дітей у вивченні мови, занурюючи їх в іноземну культуру. Так, підвищується комунікативна та соціокультурна компетенція учнів: під час навчання мови учні дізнаються про її носіїв, їхнє світобачення, моделі поведінки тощо. Це зумовлено тим, що музика дозволяє легко проникнути в емоційний світ дитини та концентрує його увагу на найважливіших мовних явищах.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі вбачаються у подальшому вивченні нових способів використання музично-ритмічної основи під час занять з англійської та розробці закономірностей їх впливу на студента або учня.

Список використаних джерел

1. Белоножко, Н.Е. (2001). Использование музыкальных выразительных средств в процессе обучения английскому языку. *Іноземні мови*, 4, 14-17.
2. Давыдов, В.В. (1996). *Теория развивающего обучения*. Москва: ИНТОР.
3. Кузьмина, Н.В. (1985). *Способности, одаренность и талант учителя*. Москва.
4. Серов, А.Н. (1892). *Критические статьи* (с. 169-170). Санкт-Петербург.
5. Harmor, J. (2001). *The practice of English language teaching*. Longman.
6. Connolly, D. (2000). The Musicality of English Language. *IATEFL Issues*, 154, 8-10.

Матвійчук Л.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

ТИПИ СКОРОЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто англомовні лексичні скорочення, які вживаються у будь-яких видах текстів. Наведено приклади основних типів скорочень та їх підвидів згідно з класифікацією дослідників у галузі мовознавства. Праця спрямована на виявлення класифікації, яка б цілісно й чітко відображала та пояснювала різноманіття їх типів.

Ключові слова: скорочення, усічення, телескопізм, акронім, ініціалізм.

Annotation. The article outlines English lexical abbreviations used in any type of text. Examples of the main types of abbreviations and their subtypes according to the classification of researchers in the field of linguistics are given. The work is aimed at finding the necessary methods for the study of lexical abbreviations and identifying a classification that would holistically and clearly reflect and explain the diversity of their types.

Key words: shortening, clipping, telescoping, acronym, initialism.

Мета цієї роботи полягає у вивченні різних типів лексичних скорочень в англомовних текстах, аналізі їх структурних особливостей та функцій. Звідси випливають наступні завдання: уточнити поняття лексичного скорочення, його функції та особливості, проаналізувати різні підходи до класифікації скорочень в англійській мові.

Актуальність теми полягає в необхідності вдосконалення існуючих методів дослідження лексичних скорочень у зв'язку зі збільшенням їх кількості в різних видах англомовних текстів. Дослідженням цього питання займалися такі науковці як О. І. Дзюбіна, Т. С. Сергеева, Л. І. Запоточна, Е. М. Дубенець, Є. П. Волошин та багато інших.

Окрім цього, слід відмітити, що зростання популярності соціальних мереж та інтернет-медіа, технологічний прогрес, інтернаціоналізація, глобалізація призводять до суттєвих змін в лексиці сучасної мови, зумовлюють необхідність використання невідомих раніше понять та є причинами появи нових термінів, фраз, власних назв та скорочень, які виконують специфічні завдання: розширюють дериваційні можливості лексики, оптимізують мовні повідомлення, слугують способом творення нових термінів, прискорюють процес комунікації, узагальнюють ознаки термінопоняття та полегшують запам'ятовування довгих назв.

Скорочення – продуктивний тип словотворення, який включає результат і процес усічення частин слова до однієї з його частин без зміни лексичного і граматичного значення. Процес скорочення є одним із найпоширеніших видів економії мовних зусиль і неминуче пов'язаний з узагальненням та компресією змісту, через що коротші номінації актуалізують своє лексичне значення в більш узагальненому вигляді. Велика кількість підходів до визначення терміну, складність та різноманіття скорочень зумовлюють існування в сучасній лінгвістиці безлічі підходів до класифікації скорочень, які ґрунтуються на різноманітних принципах.

Зазвичай в типології розглядають три основні функціональні типи аббревіатурних номінацій, які використовуються в сучасній англійській мові, особливо на письмі: авторські або okazіональні, текстові та загальноприйняті. Авторські аббревіатури – шар аббревіатурних найменувань одноразових номінацій, не зареєстрованих словниками, які не мають загальноприйнятого значення, залежать від контексту й існують переважно в рамках одного джерела. Текстові й okazіональні аббревіатури потребують пояснення, адже використовуються переважно у вузькоспеціалізованих та професійних сферах. Загальноприйняті скорочені одиниці регулярно відтворюються в мові та є в словниках. Існує також повністю сформована група скорочених одиниць – аббревіатури-інтернаціоналізми, які позначають поняття, що є загальними або важливими для носіїв мови кількох країн (Сергеева, 2013, с. 176-177).

Основними критеріями при визначенні типів скорочених слів є врахування структурної простоти або складності аббревіатурної номінації і лінійної протяжності її компонентів (Сергеева, 2013, с. 176).

За способом реалізації у мовленні скорочення поділяються на графічні та лексичні. Основна відмінність між ними полягає у тому, що «графічна аббревіація – це скорочення слова в писемному мовленні, а лексична аббревіація – це скорочення слова у сфері усного спілкування» (Дзюбіна, 2014, с. 309). На думку Е. Дубенець, графічні скорочення є результатом скорочення слів і словосполучень тільки в письмовій мові, тоді як повні форми використовуються в усному мовленні (Дубенець, 2003).

Згідно з класифікацією О. Дзюбіної, лексичні скорочення поділяються на: аббревіатури; усічення; контамінації (телескопізми). Аббревіатури можна поділити на: ініціалізми (GKS – Graphical Kernel System, HMA – high memory area); акроніми (CALL – computer-assisted language learning, SALT-Strategic Arms Limitation Talks), фонетичні аббревіації (Fate – F8, O4U - Only

for you). Ініціалізми - найчисельніші в сучасній англійській мові лексичні одиниці, представлені початковими буквами скорочуваних компонентів словосполучень чи складних слів. Вони належать до класу іменників і позначають предмети або явища. Акроніми – послідовності звуків, позначених початковими літерами, які читаються як слова. Фонетичні аббревіації - аббревіатури, у яких семантика об'єкта закладена у самій формі. Вони утворюються шляхом заміни компонента чи цілого слова літерою або цифрою, лексикалізована форма якої має ті ж або наближені фонетичні характеристики, що й замінюваний компонент (Дзюбіна, 2014, с. 310).

Ініціальні скорочення озвучують двома способами: по буквах (USA, В.В.С. - літерні скорочення або алфавітизми) і як звичайні слова, зливаючись у вимові (EPROM, CALL - акроніми або складові аббревіатури). Акроніми часто є омонімічними до звичайних слів. Іноді їх підбирають навмисно для створення асоціацій. Науковці також виділяють гомоакроніми, які “співпадають за формою із звичайним словом, інколи семантично пов'язаним з об'єктом, чия назва скорочується”, та анакроніми, які вже давно не сприймаються як скорочення: NATO – North Atlantic Treaty Organization, VIP – very important person, NOW – National Organization for Women (Дзюбіна, 2014, с. 310). Такий тип акронімів, які повністю збігаються буквеними і звуковим складом з загальноновживаними словами, називають омоакронімами, при створенні яких моделлю виступає загальнолітературне слово”. (CAT - Computer Assisted Translation або Computer Aided Translation).

Усічення поділяються на: апокопи - відсікання кінцевої частини слова (ad - advertisement, doc - doctor); афери - відсікання початкової частини слова (phone – telephone, bus – omnibus); синкопи - вилучення центральної частини слова (comms – communications, maths - mathematics); змішані - відсікання початкової та кінцевої частини (fridge – refrigerator, flu - influenza). Телескопізми поділяються на: повні (globflation - glob(al) + (in)flation; teleputer - tele(vision) + (com)puter) та часткові (bookvertising - book + (ad)vertising; car hop - car + (bell)hop). Повні телескопізми - злиття двох усічених основ, тоді як часткові - злиття усіченої основи одного слова з повною формою іншого. Також існують гаплогли (dramedy - drama + (co)medy, abroadcast - abroad + broadcast). Гаплогли - це телескопізми, в яких на стику двох компонентів є спільний звук (Дзюбіна, 2014, с. 311).

Сергеева Т. пропонує таку структурну класифікацію скорочень: власне ініціалізми (алфавітизми) – аббревіатури, утворені від словосполучень шляхом збереження ініціальних літер кожного слова словосполучення, які

вимовляються за алфавітним принципом; акроніми - аббревіатури, утворені з початкових літер кожного слова словосполучення, які вимовляються як слова; усічення - аббревіатурні номінації, утворені за допомогою вилучення літер або складів основи слова; злиття (слова-злитки, зрощення, телескопізми) - аббревіатурні номінації, утворені шляхом злиття усічених основ двох чи більше лексичних одиниць, які повністю чи частково включають значення вхідних в нього структурних компонентів (Сергеева, 2013, с. 176).

Запоточна Л. пропонує іншу класифікацію лексичних скорочень, поділяючи їх на: аббревіатури ініціального типу, які утворюються з початкових букв кожного слова у складі словосполучення і поділяються на: літерні: TDF – tolerance dose factor, TGT – tromboplastin generation test (читаються за назвами букв); звукові: TEM – transmission electron microscopy, LMIT – leukocyte migration inhibitory test (складаються з початкових звуків слів); звуко-літерні: IRMA - International Rehabilitation Medicine Association, CALLA – common acute lymphoblastic leukemia antigen (складаються з ініціальних літер та з початкових звуків слів, які утворюють ініціальні словосполучення); аббревіатури, утворені з початкових складів: sat. - sol saturated solution; аббревіатури змішаного типу, які утворилися від ініціальних складів слів і початкових звуків: intr. ven. - intra venous; аббревіатури, які складаються з поєднання ініціальної частини слова із цілим словом: F waves, HLA antigen (Запоточна, 2014, с. 74).

Е. Дубенець розрізняє такі види скорочень: скорочення за початковою літерою слова, які поділяються на два підвиди: з крапкою (S.O. - Significant other) і косою рисою (W/E - Whatever); скорочення, коли відсікається закінчення, суфікс або частина кореня (def - definitely); графічна «контрактура», що утворюються внаслідок виокремлення з середини слова його частини (keytainer - key container); скорочення з поєднанням приголосних букв (txt - text); змішані скорочення (YDAY - yesterday) (Дубенець, 2003, с. 151-152).

Є. Волошин виділяє: крапкові скорочення, які пишуться з крапками на місці скорочень, причому зазвичай залишається початкова частина слова (sec. - second); дефісні скорочення, в яких на місці вилученої середньої частини слова стоїть дефіс (sci-fic - scientific fiction); дробові скорочення, що вживаються при скороченні словосполучень або складних слів (N/A - not available); комбіновані скорочення, що створюються за допомогою одночасного застосування кількох прийомів редукування слів і словосполучень (a/p - account purchase) (Волошин, 1966). Крапкові, дефісні і частково комбіновані

скорочення містять опис як способу оформлення, так і способу скорочення.

За графічним оформленням виокремлюють такі варіанти зображення акронімів: з початковими великими літерами, з крапками і без, великими або малими літерами. Варіант написання прописними буквами без крапок зустрічається частіше у сучасній англійській мові, на другому місці - акроніми, що починаються з великої літери. Часом орфографічні відмінності можуть розмежовувати значення скорочених лексичних одиниць: D. C. (District of Columbia) і DC (direct current).

У різних видах тексту переважають різні типи скорочень. Для мережевого спілкування характерним є часте використання фонетичних скорочень, для наукового – ініціалізмів та акронімів. Проте у всіх функціональних стилях англійської мови можна зустріти будь-який тип скорочень, що й підкреслює її особливість, яка полягає в досить нечіткому розмежуванні стилів мовлення.

Отже поява нових аббревіатур в англійській мові та проблема їх вживання не залишається поза увагою науковців у галузі лексикології. Велика роль скорочень в мовній свідомості сучасного суспільства є причиною спроб багатьох дослідників створити класифікацію, яка б цілісно й чітко відображала та пояснювала все розмаїття типів аббревіатур.

Список використаних джерел

1. Волошин, Е.П. (1966). Структура аббревиатур и способы их образования в современном английском языке. *Учен. зап. КМГУ им. М. Тараса*. Москва.
2. Дзюбіна, О.І. (2014). Скорочення як спосіб утворення неологізмів в сучасній англійській мові. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*.
3. Дубенец, Э.М. (2003). *Лингвистические изменения в современном английском языке*. Москва: Глосса-Пресс.
4. Запоточна, Л.І. (2014). Аббревіація в системі сучасної кардіологічної термінологічної номінації. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. Чернівці.
5. Сергеева, Т.С. (2013). Аббревиатура в системе лексических сокращений. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов: Грамота.

ЗІСТАВНЕ МОВОЗНАВСТВО

Дулюк С.А.

Рівненський державний гуманітарний університет

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Анотація. У статті висвітлюється питання щодо вербалізації інтелектуальних здібностей людини фразеологічними одиницями із соматичним компонентом в англійській та українській мовах; проведено зіставний аналіз названих фразеологізмів. Зіставлення фразеологічних одиниць із соматичним компонентом в обраних мовах дозволяє краще зрозуміти особливості образу, який лежить в основі фразеологічної номінації, а також встановити закономірності та механізми вербальної експлікації смислів 'інтелектуальні здібності людини' в англійській та українській лінгвокультурах.

Ключові слова: фразеологізм, соматизм, інтелектуальні здібності, лінгвокультурологія.

Summary. The article focuses on the problem of verbalization of human intellectual abilities in the English and Ukrainian phraseological units that contain somatism components. The paper deals with the contrastive analysis of the phraseological units. The comparison of the English and Ukrainian phraseological units with somatism components allows to consider the features of a phraseological image that underlies a phraseological designation, as well as to determine the regularities and mechanisms of verbal explication of 'intellectual abilities' senses in the English and Ukrainian linguistic cultures.

Key words: phraseological unit, somatism, intellectual abilities, cultural linguistics.

Невід'ємною частиною сучасних лінгвістичних досліджень є їх тісний взаємозв'язок із когнітивними та культурологічними дослідженнями. В результаті з'явилася нова модель для задоволення нових потреб науки – концептуальні дослідження. Вони базуються на структурі лексичного та семантичного полів, але виходять далеко за їх межі, враховуючи національну та культурну специфіку та спосіб світосприйняття людей – носія мови. Відомо, що концепти відображають досвід як окремих людей, так і цілих спільнот. Через

концепти відбувається ознайомлення людини з певною лінгвокультурою, а фразеологічні одиниці, як специфічні мовні утворення, що характеризуються образністю та метафорою, містять так зване приховане знання.

Розвиток антропоцентризму в лінгвістиці сприяв становленню нового наукового напрямку – лінгвістичної аксіології, що вивчає систему цінностей етносу і способи її репрезентації в мові і культурному континуумі. В процесі пізнання навколишньої дійсності людина визначає своє відношення до світу, оцінюючи явища, факти, події. Питання категорії оцінки знаходять відбиття у фундаментальних працях лінгвістів (Ю.Д. Апресян, Н.Д. Арутюнова, О.М. Вольф, Н.О. Лук'янова, В.М. Телія та ін.).

Метою статті є визначення семантичних особливостей фразеологічних одиниць із соматичним компонентом, які позначають інтелектуальні здібності людини в англійській та українській мовах. Реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- розглянути базові для аналізу терміни: «лінгвокультурологія», «фразеологізм», «інтелектуальні здібності»;
- схарактеризувати особливості вербалізації смислів 'інтелектуальні здібності людини' у фразеологічних одиницях із соматичним компонентом в англійській та українській мовах;
- провести зіставний аналіз англійських та українських фразеологічних одиниць із соматичним компонентом.

Фразеологічні одиниці відображають історичний шлях створення нації, специфіку культури певного народу. Семантичну цілісність фразеологічної одиниці може бути встановлено при зіставленні значення її компонентів як окремих слів, а також виявленням особливостей її вживання в контексті. Фразеологізми грають важливу роль в образному відображенні світу. Вони вбирають в себе міфологічні, релігійні, етичні уявлення народів різних епох і поколінь (Жайворонок, 2006, с. 36).

Фразеологія – важливий спосіб фіксації мовної картини світу певного етносу. Навколишній світ об'єктивно відбивається в людській свідомості крізь призму культури, модифіковану на основі індивідуального світосприйняття особистості (Баран, 1997). Відповідно, мовна картина світу включає універсальні риси, спільні для всього людства, і риси культурно-специфічні, які притаманні для членів певної соціальної групи або спільноти, а також індивідуальні риси, властиві окремій особистості.

Порівняння мовних картин різних народів дає змогу виявити особливості сприйняття кожним із них об'єктів реального світу, зрозуміти особливості менталітету нації, носіїв конкретної культури.

Мовна картина світу – це відбитий засобами мови образ свідомості реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, що репрезентуються мовою (Жайворонок, 2006, с. 41).

Лінгвокультурологія розглядає фразеологічні одиниці як складові елементи фразеологічної картини світу, їхню здатність відображати сучасну культурну самосвідомість народу. Завдання лінгвокультурології, як зазначає О. Опаріна (2004), – експлікувати культурно значущі мовні одиниці шляхом співвідношення прототипної ситуації мовної одиниці, її символічного прочитання з відомими «кодами» культури. Завдання фразеологів у процесі дослідження етимології культурно маркованих фразеологічних одиниць полягає в тому, щоб знайти і відновити сліди минулого в цих одиницях, простежити зв'язок міфології – культури – етносу – мови для виявлення стихії зародження фразеологічних одиниць.

Успішність діяльності людини традиційно співвідносять з її здібностями. Відповідно інтелектуальну здібність визначають як індивідуально-своєрідну властивість особистості, що є умовою успішності розв'язання певного завдання: здатність розкривати значення слів, вибудовувати просторову фігуру із заданих елементів, виявляти закономірність у низці чисел і геометричних зображень, пропонувати безліч варіантів використання заданого об'єкта, знаходити суперечність у проблемній ситуації, формулювати новий підхід до вивчення певної предметної галузі тощо. Психологія інтелекту зорієнтована переважно на вивчення властивостей інтелекту та описує його з погляду досягнення певної мети у конкретному виді пізнавальної діяльності.

Інтелектуальні здібності – властивості інтелекту, що характеризують успішність інтелектуальної діяльності в конкретних ситуаціях з погляду правильності і швидкості перероблення інформації в умовах розв'язання завдань, оригінальності та різноманітності ідей, глибини і темпу наочності, вираження індивідуалізованих способів пізнання.

Великий інтерес до соматичної фразеології (фразеологізмів, що містять як один із компонентів назву частини тіла) у лінгвістичних студіях не випадковий: надзвичайно велика частотність фразеологічних одиниць із компонентами-соматизмами у корпусі багатьох мов свідчить про концептуально важливе значення самої соматичної лексики в понятійно-значеннєвому зрізі мови, а отже, дослідження її метафоричного потенціалу, що відкривається у складі стійких образних сполук, дозволяє доповнити й уточнити значеннєвий обсяг цих елементів у межах конкретних мов. Закономірно, що з головою пов'язані уявлення насамперед про розум (або його втрату). У народній

свідомості голова постає символом інтелектуальних здібностей людини, інструментом, який керує мисленням, що, за словами Л. Савченко (2013), є вираженням «вищої людської цінності» і втіленням самої людини, голова визначає «її здібності та можливості, програмує її мислення» (с. 394).

Згідно зі словником символів: «Голова – символ розуму; духовного життя; управління, контролю; символ світу; символ Ісуса Христа; водночас – символ зневаги. Мислителі середньовіччя стверджували, що череп людського тіла є ознакою неба. Голова пов'язана із сферою і є символом єдності. У системі єгипетських ієрогліфів голова була символом сонця і центром випромінювання, тобто центром космічного полум'я і духовного вогню всесвіту. У світовій культурі голова – амбівалентний символ. Вона – об'єкт і почестей і безчестя. З одного боку її прикрашає корона, вінок тріумфатора, з іншого – попіл тріумфу, ковпак блазня. Голова, вкрита завісою, вуаллю означала початок і кінець, Добро і Зло. Напр., Дволикий Янус уособлював солярну і місячну силу, причину та наслідок, бачення сутності речей і зовні та зсередини тощо. Символ голови часто використовується у християнстві для вираження верховної влади Ісуса Христа. За Біблією Христос – Голова Всесвіту. У другому метафоризованому значенні слово голова відноситься до тих людей, що йдуть попереду, вождів, духовних наставників. Христа вважають також Головою Церкви. Апостол Павло називав Христа Головою Тіла або Церкви. У даному випадку голова означає не один з членів тіла, а початок життя, міцності. Церква через Хрещення з'єднується з Христом так, що стає Його Тілом» (Жайворонок, 2006, с. 342).

Голова як локація, в якій знаходиться центр мислення, постає семантичною основою багатьох фразеологічних одиниць. Серед таких одиниць можна виокремити кілька груп відповідно до вираження ними певних характеристик мисленнєвого процесу або інтелектуальних здібностей людини. Таким чином основні компоненти на позначення інтелектуальних здібностей людини, а саме «кмітливість, розум» та «дурість» містять в собі лексему *голова*. Для прикладу фразеологічні одиниці з компонентом «кмітливість, розум»: *має голову на плечах; світла голова; голова варить(на місці); має розум у голові; з головою; з натоптаною головою; макітра розуму; має лій (олію) в голові*. Проте можуть містити і зовсім протилежне значення, як «дурість»: *без клепки в голові; вавка в голові; немає голови на плечах; не варить в голові; не має лою в голові; без царя в голові; зайці в голові*.

В англійській мові *голова* – це символ розуму, світла, духовного життя і навіть зображення цілого світу, пор.: «The 'magic head' stands for astral light; in mediaeval art it is a symbol for the mind and for the spiritual

life, which explains the frequency with which it appeared in decorative art. On the other hand, Plato in *Timaeus* asserts that ‘the human head is the image of the world’ (A Dictionary of Symbols, 1971). Наведені фразеологізми у своїй семантичній структурі містять здатність людини ясно мислити та навпаки. Передача інтелектуальних здібностей людини як з позитивною, так і з негативною конотацією виражена у фразеологічних одиницях англійської мови з лексемою *head*, пор.: *have a good head for; have a good head for ; use your head; off the top of your head; can't make head nor tail of; to get your head around something*.

Ще один символ інтелектуальних здібностей людини – це «зуби», пор.: «Teeth are the primigenial weapons of attack, and an expression of activity. Loss of one's teeth, then, signifies fear of complete failure in life, or inhibition. But of greater importance is the Gnostic concept in which the teeth constitute the battlements, the wall and the fortifications of the inner man, from the material or energetic point of view, just as the eyes and the glance are the defense of the spirit. This explains the negative symbolism of the loss or fracture of the teeth» (A Dictionary of Symbols, 1971). Цей концепт реалізовано в англійських фразеологічних одиницях, внутрішня форма яких характеризує ідею наполегливості щодо досягнення мети та розумові здібності людини, пор.: *cut your teeth on something; cut (one's) wisdom teeth; by the skin of my teeth; grit your teeth*.

Українські фразеологізми з соматизмом «розум» вживаються стосовно опису результату процесу мислення, обмірковування. Наприклад: *бистрий на розум; бідний на розум; брати на ум; братися за розум; відбирати розум; всі розуми поїсти; глузд за розум завертає; держати розум в голові; доходити своїм розумом; жити своїм розумом; з великого розуму; зійти з розуму; з розумом; курячий розум; мати розум в голові; не при своєму розумі; не сповна розуму*. Закономірно, що з головою пов'язані уявлення насамперед про розум (або його втрату). У народній свідомості голова постає символом інтелектуальних здібностей людини, інструментом, який керує мисленням, що є вираженням «вищої людської цінності» і втіленням самої людини, голова визначає «її здібності та можливості, програмує її мислення» (Савченко, 2013, с. 394).

Як бачимо, дібрані фразеологічні одиниці з соматичним компонентом на позначення інтелектуальних здібностей людини є достатньо численними як в англійській, так і в українській мовах. Це свідчить про важливість, яка надавалась мисленнєвим процесам, у світогляді та мовній картині світу обох народів, що відобразилось у широкому за обсягом вербальному осмисленні цих одиниць. Переважна більшість аналізованих одиниць та соматичних компонентів виявляють тотожність або близькість в обох мовах, доводячи близькість мовних

картин світу у ключових поняттях, однак водночас демонструють і національно-специфічні відмінності світосприйняття, які можуть проявляти себе у семантичному наповненні як певних фразеологізмів, так і на рівні окремо взятих сем, що стає можливим зафіксувати при детальному зіставленні мовних одиниць.

Список використаних джерел:

1. Баран, Я.А. (1997). *Фразеологія у системі мови*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ.
 2. Білоноженко, В.М. (2003). *Словник фразеологізмів української мови*. Київ: Наукова думка.
 3. Жайворонок, В.В. (2006). *Знаки української етнокультури*. Словник-довідник. Київ: Довіра.
 4. Савченко, Л.В. (2013). *Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови: етимологічний та етнолінгвістичний аспекти*. Сімферополь: Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського.
 5. Селіванова, О.О. (2004). *Нариси з української фразеології. Психокогнітивний та етнокультурний аспекти*. Черкаси: Брама.
 6. Опаріна, О.О. (2004). *Установка культури и диапазон метафоризации. К вопросу о мотивах образной концептуализации*. Москва: Языки славянской культуры.
- Електронні ресурси:*
7. Козоріз, Г.В. (2016). *Класифікація соматичних фразеологізмів*. Україна. Відновлено з: http://www.rusnauka.com/9NND2012/Philologia/3_105427.doc.htm
 8. Яніцька, Н.О. (2014). *Соматична лексика як об'єкт вивчення в іншомовній аудиторії*. Відновлено з: http://philology.lnu.edu.ua/theoria_praktyka_ukr_mova/vyp_03_2008/34.%20
 9. A Dictionary of Symbols. (1971). Retrived from: <http://www.aids-3d.com/Dictionary%20of%20Symbols.pdf>
 10. Siefring J. (2004). *Oxford Dictionary of Idioms*. Oxford. Retrived from: https://www.academia.edu/41012232/Siefring_judith_oxford_dictionary_of_idioms

Ільчук Л.С.

Рівненський державний гуманітарний університет

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ПРО ЖІНКУ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Анотація. У статті розглядається питання про гендерні стереотипи, які демонструють сучасне відношення суспільства до жінок, зокрема як такі стереотипи реалізуються у мові, а саме у фразеології. Проаналізовано гендерно марковані фразеологізми в англійській та українській мові. Обґрунтовано положення про те, що таке гендерні стереотипи та як вони реалізуються в мовній картині світу. З однієї сторони гендерні стереотипи, які виражені за допомогою фразеологізмів, яскраво демонструють історію, націю та звичаї певного народу, з іншого – вони показують ставлення англословного та українськомовного суспільства до жінок.

Ключові слова: гендер, стереотип, гендерний стереотип, мовна картина світу, фразеологізм.

Annotation. The article discusses the issue of gender stereotypes that demonstrates the modern attitude of society towards women, in particular, how such stereotypes are implemented in language, namely in phraseology. Gender-marked phraseological units in English and Ukrainian are analyzed. The article distinguishes the notion of gender stereotypes and the way they are implemented in the linguistic picture of the world. On the one hand, gender stereotypes, which are expressed in phraseological units, clearly demonstrate the history, nation and customs of a particular people, on the other hand, they show the attitude of the English-speaking and Ukrainian-speaking society to women.

Key words: gender, stereotype, gender stereotype, linguistic picture of the world, phraseological unit.

Останнє десятиліття характеризується підвищеним інтересом до лінгвістики. Зокрема, виникають нові напрямки, та саме лінгвістика стає центром для нових відкриттів та досліджень. Все більше і більше науковців розпочали розглядати та цікавитися мовними явищами. Популярності набув напрямок, який розглядає гендерні дослідження, а саме поняття «гендеру» в стереотипах. Такі дослідження яскраво демонструють характеристики, які притаманні певній статі, тобто чоловікові або жінці [15].

Історія поняття «гендеру» розпочинається з англійської культури, де воно означало приналежність до певного граматичного роду. Через

деякий час «гендер» перекладали як «рід» або «стать». Згідно «Словника гендерних термінів» [17] та Т.М. Мельника [11]: «Гендер – соціокультурна, символічна конструкція статі, що покликана визначати конкретний асоціативний зв'язок, забезпечувати повноцінну комунікацію та підтримувати соціальний порядок. Іншими словами, гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та стосунків жінок і чоловіків».

У 1955 році Джоном Мані було запропоновано розглядати поняття «гендер» для розрізнення біологічної та соціальної статі. Це було вперше в історії, коли гендер розпочали тлумачити не як граматичну категорію, а як біологічне та соціальне явище [14]. В. Брандт запропонував окремо розглядати поняття «гендер» та «стать», як два непов'язані між собою поняття. Він вважав, що стать можна розглядати як сукупність біологічних, фізичних та природних ознак, у той час як гендер характеризується мовними, поведінковими та особистісними особливостями, які використовуються для розрізнення обох статей [15]. Тому, у сучасній соціальній науці прийнято розрізняти такі поняття як «гендер» та «стать».

Зокрема, великий внесок у розробці питання «гендеру» належить Роберту Джессі Столлеру, який є американським психоаналітиком. Він обґрунтував основні положення щодо поняття «гендеру» у своїй загальновідомій праці «Стать і гендер: про розвиток мужності і жіночності». На думку, Р. Дж. Столлера, гендер та стать є абсолютно різні поняття і їх необхідно розглядати під призмою розмежування біологічного та культурного. Тобто, стать може розглядатись у біології і фізіології, у той час, як гендер належить до психології, соціології та культурно-історичних явищ [2, с. 148].

Саме у лінгвістиці поняття «гендер» розпочало розглядатись завдяки праці Г. Рубіну «Обмін жінками» 70-х років ХХ століття. Термін «гендер» прийшов у лінгвістику з антропології на початку 70-х років ХХ століття. У його розумінні «гендер» використовується для розмежування соціокультурних та біологічних характеристик обох статей [1, с. 7]. Згодом, виникає в мовознавстві напрямок, як гендерна лінгвістика, яка вивчає два найважливіші питання. Перше розглядає як гендер відображається в мові. Друге пов'язано саме з мовним фактором, як гендер реалізується в комунікативній поведінці кожної статі [14].

Гендер тісно пов'язаний із мовою, реалізує себе в ній, і відображається у «мовній картині світу». Даний термін широко використовується при вивченні різноманітних мовних явищ. Іншими словами, мовна картина світу – це те, як індивід сприймає навколишній

світ за допомогою мови. Зокрема, мовну картину світу детально досліджували Вільгельм фон Гумбольдт, Едвард Сепір і Бенджамін Ворф.

З вищезазначеного можна зробити висновок, що поняття «гендер» може використовуватись в межах культурного, лінгвістичного, соціального та психологічного аспектах, з метою виокремлення притаманного жінкам та чоловікам.

У сучасному світі, існують так звані «гендерні стереотипи», які є результатом сприймання суспільством певних переконань, думок, суджень щодо чоловічої та жіночої статі. Гендерні стереотипи можна розглядати як результат того, що із себе демонструють чоловіки та жінки, та з іншого боку, висвітлюють відмінності між двома статтями. Гендерні стереотипи – це те, якими повинні бути чоловіча та жіноча стать в очах суспільства [8, с. 33].

Мова стає одним із головних засобів вираження гендерних стереотипів. Зокрема, за допомогою фразеологізмів можна простежити ставлення суспільства до чоловічої та жіночої статі, гендерні стереотипи, які наявні у мові.

Як зазначає І. Зикова, фразеологізми – це душа будь-якої національної мови, в них неповторно виражено культурну своєрідність народу, і тому вони становлять надзвичайно цінне джерело знань про особливості концептуалізації гендеру у свідомості носіїв [7].

Фразеологія є не лише джерелом гендерних стереотипів, вона також здатна відобразити ставлення україномовного та англійомовного суспільства до гендерних відносин, відображаючи менталітет кожного народу. У нашому дослідженні, ми проаналізуємо стереотипні погляди українців та англійців на жінок в межах фразеології.

Жіноча врода завжди привертала увагу суспільства. Ні для кого не секрет, що жінки цінують свій зовнішній вигляд більш за все на світі та приділяють зовнішності весь свій вільний час. Даний стереотип закарбувався у підсвідомості в усіх людей на землі. Жіночу красу ми можемо розглянути у фразеологізмах як і в англійській мові, так і в українській.

В англійській мові жінка асоціюється із привабливістю, витонченістю, про що свідчать ось такі фразеологізми: *not a hair out of place* [10, с. 343] – мати ідеальну зовнішність; *pretty as a picture* [10, с. 602] – гарна як картинка; *a glamour girl* [10, с. 313] – дуже красива дівчина; *look like a million dollars* – виглядати на всі сто; *dolled up fir to kill* [10, с. 424] – бути одягнутою до деталей.

Українську вроду описує безліч фразеологізмів, які демонструють жінку як красиву: *хоч з лиця води напийся гарна дівчина, мов у лузі калина* [13]; *гарна/файна, мов [пані] намальована* [13]; *дівчина, як*

кров з молоком [13]; брови чорні, очі карі, личко, як калина, а загляне - само серце в'яне [13]; як писана ікона – красива, гарна, вродлива [7; 20]; здунь – полетить – худенька, тендітна дівчина; як вільце – гарна, красива (про дівчину) [20].

Українську та англійську жіночу вроду досить часто ототожнюють із природою. В англійській мові можна зустріти фразеологізми, які порівнюють красу жінки із трояндою або вишнею: *(as) red as a cherry* [10] – мати троянди у щоках, мати червоні щоки; *as fair as a lily* – настільки ж чарівна, як лілія [10, с. 459]; *as graceful as a swan* [10, с. 738] – витончена як лебідь. Протилежністю привабливого зовнішнього вигляду жінки є порівняння із жабою або свинею: *ugly as a toad* – страшна, як жаб [21]; *fat as a pig* – бути товстою, як свиня жаб [21] та *(as) ugly as a witch* [10, с. 975] – страшна як відьма; *to look like a wet hen / a hog on ice* [10, с. 388] – виглядати як мокра курка/як свиня на льоду; *to be like mutton dressed as a lamb* [10, с. 523] – вівця, одягнена як ягня; *to be / to look etc like a scarlet woman* [10, с. 659] – бути / виглядати яскраво-червоною жінкою [18].

Українок, здебільшого, описують за допомогою таких фразеологічних одиниць, які порівнюють красу із калиною та квітами: *її краса як майнова роса* [5]; *гожа, як чиста водиця* [5]; *як цвіт калини* – гарна, красива (про дівчину) [7]; *як маків цвіт* [5, с. 756] – гарна, вродлива людина; *гарна, як квітка щойно зірвана* [7]. Якою красивою не була б українська жінка, серед фразеологізмів, зустрічаються і такі, що зображують непривабливість жінки: *гожа, як свиня Божа* [7]; *з неї дівка, як з клоччя куділка* [7]; *чорнобрива, як руде теля* [20]; *індюшиця горбата* – нестатурна жінка [20]; *як вилка* – худя жінка [20]; *як гілка* – дуже висока [20]; *баба Пухтя* – товста жінка [20].

Жіночий характер вважається важким, оскільки жіночий настрій може змінюватись кожні десять хвилин. Проте, жінки славляться своєю щирістю, добротою. Такі характеристики підкреслюються як в англійському, так і в українському суспільстві. Тому, серед них виділяють доброту (*хоть узори знімай* [16]; *Божий одуванчик* [16]; *ангелська душа* [16]), співчутливість (*Еолова арфа* [7]; *м'яке серце* [7]) та покірність (*Валаамова ослиця* [16]; *покірна як телятко* [16]).

Відомий стереотип, що торкається жіночої статі є оцінка її розумових здібностей. Це зумовлено тим, що чоловіча стать часто висміює інтелект жінки, вважаючи, що вони позбавлені будь-якої логіки: *a woman's reason* [10, с. 1023] – жіноча логіка, *(as) silly as a goose* [10, с. 190] – дурна як гуска, *[як] Манька в сливах* – дурнувата, пришепелкувата (переважно жінка), *шия з намистом, а голова зі свистом* [12].

В українській мовній картині світу існують такі фразеологізми, які описують, що розум до дівчини приходить із віком: *личко біленьке, а розуму маленько* [12], а набутий розум та досвід виражається за допомогою лексеми «мати»: *одна мати вірна порада* [12].

В англійському суспільстві, неодноразово, можна зустріти опис жінки як працюючої. Це зумовлено тим, що сьогодні жінки, також, займають важливі ролі в соціальній парадигмі. Тому, жіночу статтю можна розглядати із боку працюючості: *(as) busy as a bee* [10, с. 74] – трудолюбива, як бджілка; *to work like an ant* [10, с. 838] – працювати як мурашка. Зокрема, жінки можуть описуватись як мужні, сильні, із твердістю духу: *a woman knows a bit more than Satan* – жінка знає трохи більше ніж сатана [18]; *to be / to behave etc like an iron lady* – бути / поводитися як залізна леді [18].

Також, соціальний статус жінки у суспільстві можна розглядати не лише з точки зору «домогосподарки», а також жінки, яка здатна будувати свою кар'єру: *a woman of letters* [10, с. 830] – письменниця, літератор; *a girl Friday* [10, с. 313] – надійний секретар; *principal boy* [10, с. 766] – актриса, яка зіграла чоловічу роль; *a golden girl* [10, с. 313] – дуже популярна дівчина; *between (maid) girl* – покоївка, яка допомагає кухарю [10, с. 476; 6].

Негативні риси характеру в англійській та українській картині світу дещо збігаються. Отже, дані гендерні стереотипи негативного характеру, ми можемо побачити у:

- 1) Надмірній емоційності, нестриманості та метушливості. Наприклад: *There is no fury like a woman's fury*. – Немає більшої люті, ніж люті жінки; *(as) busy as a bee (with two tails)* [10 с. 171] / *a hen on a hot girdle / a hen with one chicken* [10 с. 384] – без причин метушлива, клопітна як бджола (із двома хвостами) / як курка на сковороді / як курка з курчатами [12]; *любопитній Варварі ніс відірвали* [16]; *шило в задньому місці* [16].
- 2) У англійському суспільстві часто розглядається жіноча легковажність. Легковажна поведінка жінки представлена такими фразеологічними одиницями: *a woman of the streets* [10, с. 830] – легковажна дівчина; *scarlet lady* [10, с. 659] – легкодумна блудна жінка [6].
- 3) надмірна балакучість: *баба Палажка* [7]; *за словом до кишені не лізе* [7, с. 174] – бути дотепним і метким у розмові; *язиката Хвеська* [7]; *баба базарна* [16]; *язик по коліна* [16]; *to chatter like a magpie* [20, с. 210] – торохтіти як сорока.
- 4) брехливість: *як не брехне, так і не дихне* [15].
- 5) підступність: *укусе і залиже* [16]; *змія підколотна* [16].

- 6) жіноча хитрість: *як лисиця* [15]; *сама собі на умі* [16] – хитрий, досвідчений, потайний.
- 7) злість: *карга драна* [7, с. 64] – сварлива жінка; *Кобра Львівна* [7, 20]; *змія підколодна* [7, 20]; *grimза волохата* [7, 20]; *гадюча змія* [7, 20];
- 8) крикливість: *Дунька з бараків* [7, 20]; *як Манька білолучанська* [7, 20].

Отже, ми розглянули гендерні стереотипи у фразеології в англомовному та україномовному суспільстві. Можемо зробити висновок, що гендерні стереотипи по відношенню до жіночої статі певною мірою збігаються, особливо в характеристиці зовнішності та негативних рисах характеру.

Список використаних джерел

1. Мартинюк, А.П. (2004). *Конструювання гендеру в англомовному дискурсі*.
2. Бондаренко, О.С. (2005). *Концепти «чоловік» і «жінка» в українській та англійській мовній картині світу*.
3. *Відображення гендерних стереотипів в українських фразеологізмах*. Режим доступу: https://ff.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/Гендерні_стереотипи.pdf
4. *Гендерна лінгвістика*. Вікіпедія. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D1%8F_%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0
5. Григорій Михайлович Удовиченко. (1984). *Фразеологічний словник української мови*. Режим доступу: https://elibrary.ru/download/elibrary_28146202_94800393.pdf
6. Ільченко О. А. (2020). *Фразеологізми з гендерним компонентом (на матеріалі україномовних ЗМІ)*. Режим доступу: [http://www.baltijapublishing.lv/download/monograph/colmo mo_fil/5.pdf](http://www.baltijapublishing.lv/download/monograph/colmo%20mo_fil/5.pdf)
7. Ким, Л. Э. (2002). Гендерные стереотипы. *Исследовательский проект «Влияние социальных факторов на понимание гендерных ролей»*.
8. К.Т. Баранцев. (2005). *Англо-український фразеологічний словник*.
9. Кунин, А. В. (1998). *Англо-русский фразеологический словарь*.
10. Мельник, Т. М. (2004). Гендер як наука та навчальна дисципліна (с. 10-29). *Основи теорії гендеру*.
11. *Народні порівняння. Народні прикмети. Афоризми*. Режим доступу: aphorism.org.ua – 48, 17

12. Н. Венжинович. (2017). Портретна характеристика людини у фраземиці української мови. *Вісник Львівського університету*, 64.
13. *Основне поняття про гендер*. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80>
14. Поплевко, А. В., & Надольская, Е. П. (2016). *Гендерное различие мужской и женской речи. Идеи. Поиски. Решения*.
15. Редакційна колегія Л. С. Паламарчук, В. М. Білонежко, В. О. Винник, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук, Л. А. Юрчук. (1993). *Фразеологічний словник української мови*.
16. *Словник гендерних термінів*. Режим доступу: <http://azgender.net/ua/render.html>
17. У. Я. Билиця. *Гендерна релевантність компаративних фразеологічних номінацій людини в англомовній картині світу*. Режим доступу: http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8597/1/Pvntsh_sl_2015_2_17.pdf
18. *Фразеологізми на позначення портретної характеристики*. Режим доступу: allbest.ru
19. Ужченко, В., & Ужченко, Д. (2013). *Фразеологічний словник східнослов'янських і степових говірок Донбасу*.
20. Wilkinson, P.R. (1993). *A thesaurus of traditional English metaphors*.

Лясковець О.П.

Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ *ГНІВ* / *МИЛІСТЬ* В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Анотація: статтю присвячено компаративному аналізу семантичних особливостей фразеологічних одиниць з компонентом *гнів/милість* в українській та англійській мовах. У статті проаналізовані теоретичні засади дослідження фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах. Подано кількісний і якісний аналіз фразеологічних одиниць з компонентом *гнів/милість* на матеріалі англійської та української мов та компаративний аналіз на основі вибірки.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, компаративний аналіз, концепт, гнів, милість.

Summary: the articles focuses on comparative analysis of semantic features of phraseological units with the component of *anger/mercy* in Ukrainian and English languages. Quantitative and qualitative analysis of phraseological units with the component of *anger/mercy* is presented basing on English and Ukrainian languages and comparative analysis based on a sample.

Key words: phraseological unit, comparative analysis, concept, anger, mercy.

Постановка проблеми. Останнє століття відзначається антропоцентричною спрямованістю в усіх галузях, і в мовознавчій науці зокрема. На цьому етапі когнітивна, комунікативна лінгвістика та лінгвістична наука в цілому зосереджує увагу не тільки на мовному вираженні й аналізі повідомлення, а й на реципієнті. А отже, все частіше ключовою стає емотивно-експресивна функція мови. Через призму мовознавства досліджують мовні стани людини, а також мовні засоби вираження цих емоційних станів та переживань. Тобто ми бачимо, що значну увагу приділяють вивченню лінгвістичних та екстралінгвістичних значень, зафіксованих у мовних та парамовних засобах, які ми розглядаємо в процесі комунікації. Варто зазначити, що дослідження емоційного мовлення – проблема актуальна і маловивчена, що пояснюється існуванням різних думок щодо включення емоційності в сферу лінгвістичного аналізу, відсутністю системного опису її характеристик. Тому опис мовних засобів вираження емоцій становить великий науковий інтерес.

Мета: описати семантичні особливості фразеологічних одиниць з компонентом *гнів/милість* в українській та англійській мові.

Завдання: 1) здійснити аналіз теоретичних засад дослідження фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах; 2) здійснити компаративний аналіз ФО з компонентом *гнів/милість* на основі вибірки.

Виклад основного матеріалу. Фразеологічні одиниці посідають важливе місце в лексичній системі англійської та української мов, тому вивчення їх структурних, семантичних та зіставних аспектів завжди було в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних вчених. Дослідженням фразеологічних одиниць займалися лінгвісти Ф. де Соссюр (1998), Ш. Баллі (1989), О. Есперсен (1982), В.В. Виноградов (1977), О.В. Кунін (2005), О.І. Смирницький (1956), І.В. Арнольд (1986), Н.М. Амосова (1963), Е.Ф. Арсеньева (1989), М.І. Мостовий (1993), Т.І. Арбекова (1977), Л.Г. Вербa (2008), Н.М. Раєвська (1979), Р.З.Гінзбург (1979) та ін.

Фразеологія утворює унікальну підсистему в системі лексики одиницями якої є фразеологічні одиниці, фразеологізми, стійкі вирази,

ідіоми. У фразеології розроблено досить багато класифікацій сталих сполук. В основу їх покладено різне розуміння обсягу цієї галузі лінгвістики та різні критерії класифікації. Залежно від того, який критерій покладено в основу кожної з них, сформувалися класифікації: семантична (Ш. Баллі, В. Виноградов, В. Жуков, Б. Ларін, М. Шанський), структурна (М. Тагієв), структурно-семантична (О. Кунін, І. Чернишова), граматична (В. Архангельський, О. Молотков), функціональна (С. Гаврин, О. Смирницький), генетична (Л.Булаховський), ідеографічна (Ю. Прадід, В. Ужченко), стилістична (О. Ахманова, Л. Булаховський, В. Виноградов, М. Шанський).

Дослідження структури семени полягає у виявленні набору семантичних компонентів, що її утворюють, а також в описі зв'язків між ними. У лінгвістиці розроблено цілий ряд методів виділення компонентів у структурі семени. Ці методи можуть бути поділені на три великі групи: 1) «внутрішньомовні», засновані на чисто мовному аналізі лінгвістичного матеріалу; 2) експериментальні прийоми, засновані на використанні опитування носіїв мови; 3) «міжмовні», засновані на зіставленні мов.

Метод компонентного аналізу належить до внутрішньомовної групи методів. Він був сформований у лінгвістиці як самостійний метод наприкінці 50-х років XX століття і пов'язаний з роботами В. Гуденафа і Ф. Лаунсбері. В. Гуденафу належить і сам термін. Мета компонентного аналізу — виявлення в значеннях слів компонентів (сем), з яких складається їх зміст. Компонентний аналіз здійснюється з опорою на дані тлумачних словників.

В сучасному мовознавстві компонентний аналіз розглядається і як метод дослідження значень слів у лексикології, і як засіб адекватного формулювання тлумачень слів у загальномовному словнику тлумачного типу.

Під компонентним аналізом вчені розуміють процедуру розщеплення значення на складові частини, вичленення яких обумовлено як співвідношенням елементів усередині окремого значення (наявність більш загальних і більш окремих елементів, тобто ієрархічність організації), так і співвідношенням цього значення зі значенням та інших мовних одиниць (збіг чи нейтралізація елементів верхніх рівнів і збіг диференційних ознак нижніх рівнів). За наявності перелічених умов застосування компонентного аналізу відповідає дійсній організації значення.

«Гнів — емоційний стан, який протікає у формі афекту і спричиняється раптовим виникненням значної перешкоди на шляху задоволення надзвичайно важливої для суб'єкта потреби, має стенічний характер». Гнів — це сильне почуття, яке в англійській свідомості

пов'язане з обманом, образою, несправедливістю. На відміну від уявлення про «гнів» у слов'янських народів, де воно «обмежується абстрактною відсутністю стану задоволення, «гнів» в англійському розумінні – це агресивне почуття».

Емоційний концепт «гнів» - це концепт абстрактного імені, який є більш індивідуальним, ніж концепти конкретних імен. У лексикографічних джерелах словникове визначення лексеми представлено таким чином: 1. *Feeling of extreme hostility; rage;* (почуття крайньої ворожості; лють) 2. *wanting to fight back;* (бажання дати відсіч) 3. *A fierce feeling of displeasure, leading to a desire to fight against the person or thing causing the feeling;* (нестримне почуття незадоволення, яке, як правило, веде до бажання боротися проти людини, що викликає це почуття) 4. *A strong feeling of annoyance, displeasure;* (сильне почуття роздратування, незадоволення) 5. *A strong emotion, state of being angry;* (сильна емоція, стан злості) 6. *Belligerence aroused by a real or supposed wrong;* (войовничий стан, викликаний реальною несправедливістю або такою, що припускається). (10)

Серед фразеологізмів, об'єднаних спільною семою:

1) негативна емоція, лють, стан злості, можна виділити наступні:

Anger dies quickly in a good man – гнів не затримується в хорошій людини. Приказка означає, що розумна людина піклуючись про своє ментальне здоров'я, контролює свій гнів й негативні емоції.

Anger is a short madness man (7) – гнів це короткочасне божевілля. Приказка свідчить про те, що божевільна людина не здатна контролювати свої емоції так само як і людина в гніві, але гнів рано чи пізно минає.

A snappish dog usually has torn ears (7) – У злого собаки зазвичай обірвані вуха. Гнів як результат має підґрунтя часто пов'язане з образами або обмеженням прав в дитинстві.

To be angry is to punish yourself for another's sins (7) – гніватися — це карати себе за гріхи інших. Приказка свідчить про те, що наш гнів спричинений невинуватими діями інших людей.

Drive someone up the wall (7) – виводити із себе, сердити. Англійська приказка свідчить про те, що хтось відчайдушно намагається втекти від чогось, піднімаючись по стінах. В Українській мові підвести/притиснути до стіни означає несправедливо обмежувати кого-небудь у правах та діях; пригнічувати;

2) войовничий стан, бажання боротися, дати відсіч:

Evil doers are evil dreaders (7) – злочинці та інші кривдники мають тенденцію боятись і підозрювати всіх, хто їх оточує, іноді використовують, щоб натякати на те, що людина щось задумала недобре. В українській мові є приказка «діло рук самого диявола», яка

має аналогічне значення однак воно пов'язане з релігією, тому що «диявол» в християнстві уособлення зла й нечистих сил.

When guns speak it is too late to argue (7) – дістав ніж стріляй; якщо почали битись то розмовляти вже ніколи. В умовах застосування сили де результат буде залежати від її успішності застосування, використання дипломатичних методів є недоцільним.

Offenders never pardon (8) – кривдники не вибачають – означає, що досвід кривдження породжує постійний образ жертви.

3) почуття ворожості, суперечка:

The weaker the argument, the stronger the words (7) – чим слабший аргумент тим сильніші слова – означає, що коли людина не може переконати співрозмовця вона починає підвищувати тон голосу.

Better is a dinner of herbs where love is, than a stalled ox and hatred therewith (7) – вегетаріанська страва, яку подають з любов'ю, краще, ніж великий, товстий стейк із краплею неприємності. Синонімічною приказкою є «ложка дьогтю в бочці меду».

Fall foul of (8) – нападати; сваритися. Дана приказка означає спричиняти сварку без будь-якої причини.

Fall into a flutter (8) – викликати неспокій, розтривожувати.

З приведених словарних дефініцій можна зробити висновок, що сема лексеми «гнів» - це сильна, негативна емоція, стан, який викликає протидію. Цей стан є результатом неусобленого, а іноді уособленого каузатора.

«Милість» як емоційний концепт абстрактного імені також не носить фіксованого характеру. У лексикографічних джерелах словникове визначення лексеми «mercy» представлено таким чином: 1. *is benevolence, forgiveness, and kindness in a variety of ethical, religious, social, and legal contexts* (доброзичливість, прощення та доброта в різних етичних, релігійних, соціальних та правових контекстах.); 2. *kindness that makes you forgive someone, usually someone that you have authority over* (доброта, яка змушує пробачити); 3. *an event or situation that you are grateful for because it stops something unpleasant* (подія чи ситуація, за яку ви вдячні, оскільки вона зупинила щось неприємне); 4. *kindness shown toward someone whom you have the right or power to punish* (доброта, виявлена до того, кого маєш право або силу покарати); 5. *something that is considered lucky because it is not as bad as it had been or could have been* (вважається як щастя, адже могло бути й гірше) (7).

В англomовних синонімічних словниках і тезаурусах концепт «mercy» уточнюється наступним чином: «*forgiveness*» – прощення, «*clemency*» – милосердя, поблажливість, «*amenity*» – милість, «*indulgence*» – милостивість, «*big-heartedness*» – великодушність, «*goodwill*» – доброзичливість, ласка, милість.

Серед фразеологізмів, об'єднаних спільною семою:

1) доброзичливість, благодійність

Gladden the/(one's) heart throne (7) – радувати серце, тішитися щасливою звісткою. В українській мові вживається вислів «аж око радіє». *Have (one's) (best) interests at heart throne* (7) – діяти на користь чужих інтересів. Приказка означає зацікавленість у допомозі та сприянні кращого результату з метою власної вигоди.

Open (one's) heart throne (7) – людина з відкритим серцем(душею). Приказка означає ділитися своїми найглибшими чи найпотаємнішими емоціями, думками чи секретами.

Show generosity or kindness throne (7) – проявляти великодушність й доброту

He who has no charity deserves no mercy throne (7) – той хто не займається благодійністю не заслуговує на милосердя;

2) прощення в релігійних та етичних контекстах:

Blessed are the merciful, for they shall obtain mercy (7) – блаженні милосердні, бо лиш вони зазнають в Бога милосердя. В англійській мові приказка означає, що бути милосердним - це виявляти прощення і співчуття тим, хто цього потребує.

Mercy resides in God ,deeds are in men (7) – милосердя живе в Бозі, вчинки – в людях.

To err is human to forgive divine (7) – людині властиво помилятися, прощати діло божественне;

3) поблажливе ставлення до кривдника:

It is easy to condemn ,it is better to pity (7) – засудити легше, краще поспівчувати. Приказка свідчить про те, що людська природа характеризується критикою та осудом, лише ті, хто керує своїми емоціями та вільні від зла, можуть зрозуміти та поспівчувати іншій людині.

Forgive and Forget (7) – пробач і прости, тобто вирішити забути про попередні образи і спілкуватися далі без поганих спогадів.

Sometimes clemency is cruelty, and cruelty clemency (8) – іноді жорстокість це милосердя, а милосердя — жорстокість.

Дескрипція «милосердя» в англійській мові здійснюється за допомогою таких мовних виразів: *errand of mercy* (7); *good heart mine*; *harsh mercies*; *enlightening mercy*; *exceeding mercy*; *humiliating mercy*; *faithful mercy*; *endless mercy*; *compassionate goodwill*, *mutual goodwill*, *with evident goodwill*; *by an impulse of the utmost goodwill*; *into comparative clemency*, *undue clemency*, *mercy of God* (8). В українській: милість Божа, Божа благодать та ін. (6).

Висновки. Отже, аналізуючи семантичне значення концепту *ANGER / ГНІВ* ми визначили, що воно не існує ізольовано у мовній репрезентації, а характеризується відносинами перетину з іншими емоційними та не емоційними концептами. В українській мові концепт «гнів» найчастіше перетинається з концептом незадоволення, а також з концептами досада, нервування, ненависть, страждання, презирство, образа. Концепт *MERCY/МИЛІСТЬ*, як і концепт *ANGER/ГНІВ*, характеризується поєднанням з іншими емоційними та не емоційними концептами й у фразеологічній картині досліджуваних мов відображаються особливості емоційного переживання людини. В українській мові *милість/миłosердя* напряму пов'язане з вірою в Божу силу. Підґрунтям для цього є історично сформована шана вищим силам так як у християнській теології Боже Милосердя – одна з найважливіших якостей Бога. В українській мові «миłosердя» найчастіше означає допомогу, а також благодійність, ласку, співчуття, жалість.

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. Дослідження і вивчення емотивних фразеологічних одиниць необхідне для кращого розуміння мови, її унікальності та для розуміння особливостей образного мислення народу мова якого досліджується.

Список використаних джерел

1. *Академічний тлумачний словник* (1970-1980): <http://sum.in.ua/vkazivnyk>
2. Алефіренко, М.Ф. (1987). *Теоретичні питання фразеології*. Харків: Вища школа.
3. Амосова, Н.Н. (1963). *Основы английской фразеологии*. Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та.
4. Дубенко, О.Ю. (2004). *Англо-американські прислів'я та приказки*. Вінниця: Нова Книга.
5. Кунин, А.В. (1984). *Англо-русский фразеологический словарь*. Москва: Русский язык.
6. *Фразеологічний словник української мови*: <http://slovopedia.org.ua/49/53392-0.html>
7. *English Idioms with their Meanings and Origins*: <https://www.oxford-royale.com/articles/bizarre-english-idioms-meaning-origins/#aId=cba59295-01c3-47a6-9f80-01a1b53715f5>
8. *Online Bible Study Suite*. Proverbs: <https://biblehub.com/>
9. *The free encyclopedia Wikipedia*: <https://en.wikipedia.org/wiki/Mercy>
10. *The Oxford English Dictionary*. (1961). London: Oxford University Press.

Шупічук Д.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

СЕМАНТИКА МАТЕРІАЛЬНИХ АРТЕФАКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Анотація. У статті досліджуються концепти голка/нитка, як матеріальний артефакт та символ у фразеологічних одиницях англійській та українській мов. Розглядаються національно-культурні особливості фразеологізмів, зокрема уявлення про голку/нитку та їхнє значення для певного народу, покладені в основу семантики фразеологічних одиниць.

Ключові слова: матеріальний артефакт, символ, фразеологічна одиниця, концепт.

Summary. The article deals with the concepts of needle / thread as a material artifact and symbol in phraseological units in the English and Ukrainian languages. The national and cultural peculiarities of phraseologisms, in particular notions of needle/thread and their meaning for the certain country, are based on the semantics of phraseological units in the English and Ukrainian languages.

Key words: material artifact, symbol, phraseological unit, concept.

Постановка проблеми: Мова – найважливіший засіб формування і зберігання знань людини про об'єктивний світ, зафіксованих у слові. Сукупність цих знань, називається «мовною картиною світу». Велику частину структури мовної картини світу складає фразеологія, яка відіграє важливу роль в роботі цього механізму. Фразеологізми виникають здебільшого в результаті вербального кодування певної національно-культурної інформації. Закодована інформація втілюється в так званий матеріальний артефакт, що є результатом діяльності та світобачень певного народу. Але, не кожен компонент у складі фразеологічної одиниці слід розглядати як артефакт. Фразеологічний фонд мови постійно розвивається і збагачується все новими і новими одиницями та артефактами. Тому, символи голка/нитка є лише одними з багаточисленних концептів в фразеологічних одиницях і тому не можуть розкрити усе багатство матеріальної культури.

Метою даної статті є визначення національно-культурної специфіки фразеологічних одиниць з компонентами-символами голка/нитка в українській та англійській мовах.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- провести характеристику і проаналізувати способи репрезентації культурних символів в складі англійських та українських фразеологізмів;
- дослідити місце і значення матеріального артефакту у англійській а українських лінгвокультурах.

Виклад основного матеріалу. Мова як явище, що розвивається разом із розвитком суспільства, є разом із тим унікальною скарбницею людського досвіду, тож усі без винятку мови містять у своєму складі численні національно-культурно марковані одиниці, семантика яких пов'язана з інформацією культурологічного характеру. Причому інформація ця по-різному й неоднаковою мірою відображена в одиницях різних мовних рівнів. Чи не найяскравіше вона відтворена у фразеологізмах, зокрема в їхніх компонентах-символах.

Символ – це продукт людської свідомості. Люди з давніх часів звикли символізувати навколишнє середовище, наділяючи його особливим значенням. Символи тлумачать на побутовому, філософському, естетичному, психологічному, а також і на лінгвістичному рівнях. Розуміння символу і символіки має власну специфіку й у фразеології.

Якраз у компонентах-символах, що є основою фразеологічних одиниць, відбивається матеріальне і духовне життя українського народу – суспільні взаємини минулих епох, заняття людей, їх виробнича діяльність, побут, мораль, сімейні відносини, а також природне середовище, в якому жив і живе український народ, своєрідність його рослинного і тваринного світу (1, 38). Над проблемою символу як компонента ФО працювали О. Потебня, Ю. Гвоздарьова, О. Куцик, О. Левченко та інші.

Нитка – один із найважливіших символів матеріальної культури, пов'язаний із ткацтвом, одягом та шиттям. Вона набуває специфічної міфологічної та обрядово-культурної категоризації з огляду на символічну функцію предмета та дії. Як знак етнокультури, нитка – це тонка, зсукана, скручена пряжа для шиття, в'язання, вишивання, виготовлення тканин тощо, пов'язана здебільшого з темою життя і смерті, оскільки за допомогою нитки здійснювався зв'язок між землею і нижнім світом, на Поділлі вірили, що позичати голку треба з ниткою, – *щоб було чим витягти з пекла* (2). Вважалося, що *за грішником котяться клубки й тягнуться нитки* (6), четверговою ниткою обводили як оберегом поле; вона вважалася лікувальною – нею обв'язували руку, яка боліла, чіпляли на шию від лихоманки, нитка має виразну перетворювальну силу, а також пов'язана із нечистою силою,

повір'я про здатність відьми перекидатися клубком ниток. Такі свідчення знаходимо у спеціальному етнолінгвістичному словнику (2).

За міфологічним та біблійним походженням концепт нитка символізує долю, ризик, небезпеку, протиставляє життя-смерті *the fatal thread (the thread of life)* (3;756) *лінія, тривалість життя, nick the thread* (8;30) – покласти край життю, *my thread is spun* (8;30)- життя скінчилося. Або ж коли говоримо про щось ненадійне, але важливе: *hang by a thread* (8), в українській мові маємо: *одна голова на плечах, й та на ниточці, доля увірвала нитку кому не будь, висіти на нитці* (8).

В морально-етичному аспекті нитка – довга або ж коротка, співставляється з способом життя люди, як гріховної істоти: *the longer thread of life we spin, the more occasion still to sin* (3;756) – *чим довша нитка життя, тим легше згрішити*.

Існує група фразеологічних одиниць із компонентом нитка, на позначення тривалості виконання справи або ж роботи. Цей концепт переосмислюється в такому значенні через лінійно-просторові уявлення (нитка довга, тонка асоціюється з тривалістю і перервою, якщо ж нитка порвалася). Наприклад: *lose the thread of smth, pick up the thread* (8;33) – *дослівно підібрати нитку, pick/take up the thread* (8;33), де *підібрати, підняти нитку* набуває переносного сенсу *продовжити те, що було перервано*. Протилежне значення (недотримання слова, обіцяного) представляє одиниця *like a thread* (8, 33), дослівно *як нитка*, тобто йдеться про людину, яка немов проходить повз сказані слова. Не можна обійти увагою і згадане негативне значення перебільшення, поширення чуток, пліток, перемов, пересудів як прояв суспільних взаємин між людьми. Останнє марковане за допомогою такого англійського образно-характеризуючого номена: *starts as a thread and ends up like a cartrape* (8;31), в основі якого лежить метафорично переосмислений образ перебільшення – *те, що починається як нитка, перетворюється на канат* (2).

Завершення якоїсь справи або ж переривання її асоціюється з тонкою ниткою, яка легко може порватися: *break the thread, nick the thread* (3,756) українською кажемо *покласти край, або ж обірвати усі нитки* (6).

В українській мові маємо ряд фразеологізмів з концептом нитка на позначення фізичного стану або зовнішнього вигляду людини: «стягнутися в нитку» – дуже схуднути, *губи уже в нитку* (2) – про змарнілу людину, яка близька до смерті. В англійській мові про поганий стан здоров'я маємо наступний фразеологізм: *a twine thread could have tied him* (3,45).

Про невмілу роботу або ж щось погано замасковано українці говорять *наче білими нитками шито* (6), чи зробити щось нашвидку,

неміцно закріпити так, щоб легко можна було зняти, розплутати кажуть: *взяти на живу нитку* (5), або ще *тонко прями* – робити щонебудь не так, як слід, нерозумно, та необдумано. Протилежним є вислів *витягнутися в нитку* (6) – докласти всіх зусиль, щоб зробити щось незвичайне, майже неможливе.

Голка у складні фразеологічних одиниць української мови виражає й позначає родині зв'язки й дружбу, наприклад: *одним пальцем і голки не втримаєш* (6) – самотужки без підтримки нічого не зробиш, голка в даному вислові має іронічне забарвлення, оскільки за формою і розміром, вона дуже маленька, але не дивлячись на це, один пальцем без взаємодії інших втримати її неможливо. *Голка всіх одягає, а сама гола лізе* (2) – в цьому значенні голка є символом батьківської любові, тому що вони як і та голка усе віддають дітям забуваючи про себе.

Про тяжкий заробіток, який супроводжується з тяжкою працею маємо наступний вислів: *getting money is like digging with a needle* (7) – буквально кажучи: заробляти гроші схоже на копання землі голкою. Тобто робота відбувається дуже повільно і складно, вимагає багато зусиль, але *коли б голка пройшла, а нитка – мусить* (6) – почату роботу не слід залишати на пів шляху.

Говорячи про втрату або загублену річ, підходящими є наступні вислови: *be like trying to find a needle in a haystack* або *be like looking for a needle in a haystack* (9) аналогами в українській мові є *голка в стіжок упала – пиши-пропало, згубилась, як голка в сіні* (6). Ці вислови вмотивовані формою і розміром голки, голка маленька, якщо вже загубиться то ніколи не знайдеш.

Голка, завдяки своїй формі та властивостям (гостра, тонка, гладка, мала) презентує низку інших фразеологізмів на позначення характеру людини словом — *як листом стеле, а ділом — як голками коле* (6), коли говоримо про нечесних людей. Часто у повсякденному житті буває, що навіть близька людина чи дитина може завдати шкоди чи образити, звідси і асоціація з голкою, адже вона теж маленька, непримітна і завжди знаходиться поруч, як важлива річ в господарстві *голка мала, а коле боляче; голки загаяти* (2) – говорити неприємні речі. Або ж, коли говоримо про складну ситуацію, важке чи некомфортне положення говоримо *сидіти як на голках* маємо такий ж відповідник і в англійській мові *be on pins and needles* (8;30).

Висновок: Отже, символи голка/нитка, представленні у фразеологічних одиницях англійської та української мов, мають спільне відображення в порівнювальних лінгвокультурах. Концепт нитка символізує тривалість життя, є символом протиставлення життя – смерті. А також символізує протяжність та якість роботи, спираючись на структуру та форму самої нитки.

Що стосується характеристики людини, то нитка у складі ФО є символом фізичного стану людини, вказуючи на її силу чи слабкість. В той час як артефакт голка, характеризує людину зі сторони характеру та моральних якостей. З іншої сторони, голка є символом втрати. Це можна пояснити спираючись на будову та форму голки, яку легко загубити, але складно, а іноді і зовсім неможливо знайти.

Перспективи дослідження пов'язуємо з проведенням аналізу фразеологічних одиниць з компонентами-символами шиття у різноструктурних мовах.

Список використаних джерел:

1. Ажнюк, Б.М. (1999). *Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні*. Київ: Наукова думка.
2. Жайворонок, В.В. (2006). *Знаки української етнокультури. Словник довідник*. Київ: Довіра.
3. Кунин, А.В. (1984). *Англо-русский фразеологический словарь*. Москва: Русский язык.
4. Левченко, О.П. (2005). *Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект*. Ленинград: ЛРІДУ НАДУ.
5. *Словник української мови*. Академічний тлумачний словник. Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
6. Юрченко, О. С. (1993). *Словник стійких народних порівнянь*. Харків: Основа, 1993.
7. *The free dictionary*. Режим доступу : <https://idioms.thefreedictionary.com>
8. Wilkinson, P.R. (2002). *A thesaurus of Traditional English Metaphors*. London & New York: Rutledge.

ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ

Галицька Д.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ МОВЛЕННЕВОЇ АГРЕСІЇ В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Охарактеризовано політичний дискурс – складне комунікативне явище, що включає типізовану ситуацію соціальної взаємодії, учасників соціальної взаємодії, соціальні норми і конвенції, культурологічні уявлення і форми, що втілюються в процесі взаємодії в деяких лінгвістичних конструкціях і закріплюються в тексті. Встановлено феномен агресії в сучасній лінгвістиці. Мовленнєва агресія розуміється як вияви деструктивної, наступальної, домінуючої мовленнєвої поведінки, комунікативно-прагматичною метою якої є підпорядкування аксіологічних настанов адресата інтересам відправника повідомлення та ескалація конфлікту.

Ключові слова: мовленнєва агресія, комунікативна агресія, політичний дискурс, політична комунікація.

Summary. Political discourse is characterized as a complex communicative phenomenon that includes a typical situation of social interaction, participants in social interaction, social norms and conventions, cultural ideas and forms embodied in the process of interaction in some linguistic constructions and enshrined in the text. The phenomenon of aggression in modern linguistics is established. Speech aggression is understood as manifestations of destructive, offensive, dominant speech behavior, the communicative-pragmatic purpose of which is the subordination of the recipient's axiological guidelines to the interests of the sender of the message and the escalation of the conflict.

Key words: speech aggression, communicative aggression, political discourse, political communication.

Провідні тенденції світового розвитку на початку XXI століття – глобалізація, соціальна нестабільність, загострення збройних та міжнаціональних конфліктів – характеризуються зростанням проявів агресивності в діяльності учасників внутрішньої політики та міжнародних відносин. Ця агресивність спостерігається у різних формах, у тому числі як мовленнєва агресія. У сучасній гуманітарній науці дослідники виділяють соціально-філософський, психологічний та

лінгвістичний підходи до осмислення проблеми деструктивної мовленнєвої поведінки. Психологічні установки адресата мовної агресії та інших складних процесів, негативних почуттів чи емоцій, виникають у свідомості мовця, реалізуються мовними засобами в рамках міжособистісного, групового або масового типу спілкування за певним когнітивним сценарієм. Тип сфери спілкування, соціальні норми та цінності визначають рівень комунікативної свободи мовної особистості, а також значення, втілене в мовленнєвому акті.

Протягом останніх десятиліть інтерес до такого поняття, як мовленнєва агресія, значно зріс, що пов'язано зі збільшенням поширення агресії в усіх сферах діяльності людини, в тому числі і в політичному дискурсі.

В лінгвістичній літературі політичний дискурс представлений як багатоаспектне і багатопланове явище, як комплекс елементів, що утворюють єдине ціле. Не можна не погодитися з Барановим О.М. і його співавторами, що політичний дискурс – це «сукупність всіх мовленнєвих актів в політичних дискусіях, правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом» (Баранов А.В. 3, с. 6) і які відображають специфічні особливості ментального світу політика. Беручи в цілому дане визначення, хотілося б внести в нього істотне доповнення у вигляді фактора функціонування політичного дискурсу в певному лінгвокультурологічному просторі, який відображає специфічні особливості особистісної концептосфери політика. Таким чином, як об'єкт лінгвокультурологічного аналізу, політичний дискурс має ряд істотних ознак, які визначають його суть: цілеспрямованість і динамічність характеру, ситуативну приуроченість, миттєвість (спонтанність) мовної діяльності, прихильність до певного контексту, приналежність до цілого шару культури, а також жанрова або ідеологічна приналежність.

Вважається, що політичний дискурс відрізняється від звичайної мови тим, що йому притаманні такі характерні риси:

- термінологічність політичної лексики;
- специфічна структура дискурсу (результат використання іноді досить своєрідних мовних прийомів);
- специфічна реалізація дискурсу, його звукове або письмове оформлення».

Мета політичного дискурсу – не описати, а переконати, оживити в адресатові наміри, дати ґрунт для переконання і спонукати до дії. Характерними ознаками політичного дискурсу є :

- смислова невизначеність (політики часто уникають висловлювань своїх думок в максимально узагальненому вигляді);
- фантомність (багато знаків політичної мови не мають реального денотата);

- фідеїстичність (ірраціональність, опора на підсвідомість);
- езотеричність (справжній сенс багатьох політичних висловлювань зрозумілий тільки обраним);
- дистанційованість і театральність (необхідність політиків «працювати на публіку») (Апресян В.Ю. 2, с. 25).

У Великому тлумачному словнику наводиться таке трактування терміна «мовленнева агресія»: «Мовленнева агресія - форма мовленнєвої поведінки, націлена на образу чи навмисне заподіяння шкоди людині, групі людей, організації або суспільству в цілому. Мовленнева агресія мотивована агресивним станом мовця і часто має на меті викликати або підтримати агресивний стан людини. Тому мовленнева агресія є порушенням етико-мовленнєвої норми».

Складність визначення поняття «мовленнева агресія» полягає в тому, що це - не єдина форма поведінки, що відображає якесь спонукання. Цей термін вживають при описі найрізноманітніших дій. Прояви мовленнєвої агресії різноманітні по мотивації, формі вираження, наслідках і та ін.

К.Ф. Седов запропонував визначення, згідно з яким «мовленнева агресія – цілеспрямована комунікативна дія, орієнтована на те, щоб викликати негативний емоційно-психологічний стан у суб'єкта мовленнєвого впливу» (Седов. К.Ф. 43, с. 33).

С.І. Сімакова зазначає, що широке розуміння терміна «мовленнева агресія» - це всі види наступальної, домінуючої мовленнєвої поведінки. В такому випадку комунікація взагалі немислима поза агресивних проявів. Мовленнева агресія - така форма мовленнєвої поведінки, яка націлена на образу чи навмисне заподіяння шкоди людині, групі людей, організації або суспільству в цілому (Сімакова С. І. 44, с. 154).

Розглядаючи агресію з точки зору психолінгвістики, О. Гуз приходить до висновку, що агресія є однією з форм реактивної соціомовленнєвої поведінки людини, утвореного вельми складно організованою системою дій. Знаходячи різноманітне вираження в мові, агресія вбирається в стійкі комунікативні форми. Останні, в свою чергу, привносять дисгармонію в людські відносини і в цілому суперечать кодексу комунікативної поведінки в суспільстві. Знання симптомів агресивної поведінки, що реалізується на вербальному рівні, дозволяє прогнозувати і нейтралізувати розвиток подібних зіткнень, а також виявляти моделі толерантної поведінки (Гуз О.П. 10, с. 154).

Мовленнева агресія - різноманітне явище, тому опис тих чи інших аспектів її прояву передбачає експлікацію певних обмежень в проблематиці. Мовленнева агресія в різних сферах життєдіяльності людини має багато функцій. Основні з них: 1) засіб впливу на адресата;

2) засіб нанесення психологічної шкоди; 3) засіб вираження влади і мовленнєвого насильства.

До дискурсивних засобів мовленнєвої агресії в політичних текстах можна віднести:

- 1) провокаційне спілкування;
- 2) іронію, як один з дієвих способів вираження авторського ставлення до предмета мовлення та авторської оцінки;
- 3) метафору, яка полягає в прихованому порівнянні;
- 4) перевантаженість тексту негативною інформацією, мета якої – справити враження на уяву;
- 5) інтертекстуальність як фактор агресивності тексту;
- 6) фразеологічні одиниці – мовні звороти, що складаються з двох і більше слів, що володіють відтворюваністю, стійкістю складу і структури, а також цілісним значенням. Фразеологічні одиниці, будучи залученими в процес вербальної комунікації, є засобом передачі думок людини. У такому ключі ідіоми мають величезну комунікативну силу, адже вони збагачують мову в політичному дискурсі (Завальська Л.В. 18, с. 437).

Отже, мовні засоби набувають здатності передавати конкретну прагматичну інтенцію агресії мовця за рахунок їхньої комплексної взаємодії на лексичному рівні.

Мовленнєва агресія – явище багатоаспектне, що включає, крім мовленнєвої маніфестації, психологічну, прагматичну, поведінкову, соціальну, політичну складові. Агресивність мовних подій політичного дискурсу залежить перш за все від форми вираження інформації, спрямованості і лексичного складу. Концентрація агресії зменшується з ростом її імпліцитності. При цьому об'єктні атаки в політичному дискурсі є суб'єктні, а не направлені, як правило, вписуються в контекст спрямованої атаки, тобто і перші, і другі можна розглядати як суб'єктну агресію. Класифікація агресивних конструкцій за спрямованістю, таким чином, має зв'язок з градацією агресії по мірі імпліцитності. випадку. Найважливішим фактором, що впливає на концентрацію агресії, є лексичний склад. Між грубістю і табування лексики і концентрацією агресії існує пряма залежність.

Список використаних джерел

1. Апресян, В.Ю. (2003). Имплицитная агрессия в языке. *Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: труды международного семинара Диалог 2003 по компьютерной лингвистике и ее приложениям*. Москва. URL: <http://www.dialog-21.ru/media/2604/apresian.pdf>
2. Баранов, А.Н. (1997). Политический дискурс: прощание с ритуалом. *Человек*, 6, 108-118.

3. Бублик, И.Ф. (2006). *Коммуникативно-прагматические и лингвистические аспекты реализации вербальной агрессии в парламентском дискурсе ФРГ*: дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : 10.02.04. Харьков.
4. Гуз, О.П. (2010). Особливості вираження вербальної агресії у масмедійному дискурсі. *Міжкультурна комунікація: мова – культура – особистість : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Острого, 13*, 154-159.
5. Седов, К.Ф. (2005). Речевая агрессия в повседневной коммуникации. *Речевая агрессия в современной культуре* (с. 32-37). Челябинск: Челяб. гос. ун-т.
6. Симакова, С.И. (2005). Проблема речевой агрессии как внутриличностная проблема студентов-журналистов. *Речевая агрессия в современной культуре* (с. 153-157). Челябинск: Челяб. гос. ун-т.
7. Щербинина, Ю.В. (2001). Методы диагностики речевой агрессии. *Прикладная психология и психоанализ*, 3, 39-55.

Гладун І.В.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МІТИГАЦІЇ В АНГЛОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Анотація. Дослідження спрямоване на визначення семантики і прагматики мітигації в англomовній комунікації. Під мітигацією в роботі розуміється комунікативна стратегія, яка передбачає пом'якшення мовленнєвої поведінки мовця відносно адресата з метою зниження ризику виникнення суперечки, згладжування відмови, втрати обличчя, запобігання або усунення конфлікту й підвищення ефективності комунікативних дій. Встановлено, що мітигація функціонує в комунікації як різновид негативної та позитивної ввічливості. Перспективою проведеного дослідження є залучення дискурсів для вивчення феномену мітигації в різних соціальних та етнокультурних спільнотах.

Ключові слова: ввічливість, мітигація, мітигативна стратегія, мітигативна тактика, комунікація.

Annotation. The study focuses on the definition of semantics and pragmatics of mitigation in English communication. Mitigation has been defined as a communicative strategy implying mitigating of the speaker's speech behaviour towards the addressee in order to lower the risk of

argument, smoothing over a refusal, or losing a face, preventing or ending a conflict, as well as enhancing the efficacy of communicative actions. It has been established that mitigation functions in communication as a kind of negative and positive politeness. The prospect of the study is to involve other discourses into study of the phenomenon of mitigation in different social and ethno-cultural communities.

Key words: politeness, mitigation; mitigation strategy; mitigation tactics, communication.

Постановка проблеми. Важливу роль у процесі спілкування відіграє пом'якшення, або мітигація, оскільки вона є формою подолання стресу, реалізується здебільшого в певному дискурсі і ґрунтується на когніції.

Вивчення різних аспектів мітигації відноситься до загальнотеоретичних проблем сучасного мовознавства, оскільки пом'якшення є комунікативною категорією, яка представлена в багатьох мовах. Тому її розробка на матеріалі однієї мови дає певні знання і для інших мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цілком виправданим є інтерес до мітигації, який лінгвістика виявляє протягом останніх десятиліть, про що свідчить чимало досліджень таких вчених як М. Halliday, Р. Brown, S. Levinson, С. Caffi, Ю. Кузьменкова, С. Тахтарова та ін. Однак до сьогодні серед лінгвістів немає єдиної думки в трактуванні мітигації, що проявляється, зокрема, і в термінологічному розмаїтті. У роботах, присвячених аналізованого феномену, останній трактується як риторичний прийом, спрямований на зміну інтенсивності / категоричності висловлювання, прагматична функція, лінгвопрагматична категорія, комунікативна стратегія.

Мета дослідження – проаналізувати особливості використання мітигації в англомовній комунікації.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати існуючі визначення мітигації;
- визначити прагматичний статус мітигації як комунікативної стратегії;
- прослідкувати реалізацію мітигаційних стратегій в англомовній комунікації;
- розглянути мовні засоби реалізації мітигації в англомовній комунікації.

Виклад основного матеріалу. Термін «мітигація» було введено в прагматику американським лінгвістом Б. Фрейзером у 1980 р., який розумів мітигацію як мовний прийом, за допомогою якого мінімізуються

можливі небажані ефекти в спілкуванні (Fraser, 2008, p. 344). Під небажаними ефектами розуміються такі, які виникають у разі, коли мовленнєва поведінка адресанта може зруйнувати комунікативний процес.

На думку К. Каффі, мітигація є зонтичною категорією для багатьох стратегій, завдяки яким адресат послаблює або пом'якшує потенційні комунікативні ризики в міжособистісному спілкуванні (Caffi, 2007, p. 98).

У дослідженні комунікативного пом'якшення центральною є теорія ввічливості П. Брауна і С. Левінсона, в якій мітигацію розглядають в термінах позитивних і негативних «стратегій ввічливості» (Brown & Levinson, 1978).

М. Лангнер трактує мітигацію як комунікативну стратегію, за допомогою якої учасники інтеракції намагаються мінімізувати порушення території партнера комунікації, тобто як окремий випадок негативної ввічливості (Langner, 1994, с. 36).

С. Тахтарова вважає мітигацію комунікативною категорією, основним змістом якої є стратегії іллокутивного пом'якшення, які слугують для оптимізації мовного контакту. Як відомо, іллокутивна сила висловлювань – величина градуйована. Зміна інтенсивності іллокутивної сили визначається терміном «аллокуція», включаючим як стратегії посилення іллокутивної сили, так і пом'якшення, ослаблення останньої, тобто мітигативні стратегії (Тахтарова, 2010, с. 10).

Мітигативні стратегії і тактики реалізують в комунікації такі максими ввічливості: максимуму такту, керуючись якою співрозмовник пом'якшує директивні інтенції, залишаючи адресату можливість вибору; максимуму схвалення, що зобов'язує мовця уникати в спілкуванні негативних характеристик адресата або об'єктів, з ним пов'язаних, максимуму скромності, реалізовану, перш за все, в мовних актах, що містять позитивну оцінку мовцем самого себе, так як вона зобов'язує адресанта бути стриманим у вираженні похвал на свою адресу; максимуму згоди (зводить до мінімуму незгоду між собою і співрозмовником), яка детермінує, зокрема, пом'якшення асертивної іллокуції, залишаючи можливість іншої думки, максимуму симпатії (зводить до мінімуму антипатію між собою і співрозмовником).

С. Тахтарова розглядає мітигацію як більш широке поняття, що корелює не тільки з негативною, але і з позитивною ввічливістю. Так, наприклад, мітигативна стратегія оціночної стриманості при вираженні похвали на свою адресу пов'язана з максимумом скромності і спрямована на створення позитивного іміджу (обличчя) мовця в очах адресата (Тахтарова, 2010, с. 11).

Поняття «обличчя» (face) вперше з'явилося в працях Е. Гоффмана. Вчений вважає, що «обличчя» – це позитивна соціальна оцінка, яку людина дає собі в процесі особистого контакту за згодою і підтримки осіб, з якими вона контактує, тобто позитивний громадський самоімідж, який може змінюватися в залежності від комунікативної ситуації (Goffman, 1967).

Поняття «обличчя», або комунікативного іміджу комуніканта грає вирішальну роль при зверненні співрозмовників до засобів пом'якшення в процесі спілкування. Використовуючи мітигативні стратегії і тактики, комунікант підвищує в очах адресата свій статус як комунікативно компетентного співрозмовника і статус адресата, наприклад: *“Tell these daft biddies to go away,” said Iain. “They are after saying I cannot bulldoze that ruin because there are bats in it. Haff you ever heard the like?” “I’m afraid they are right,” said Hamish. “Bats are protected, Iain, and you’ll need to leave that ruin alone”* (Beaton, 2011, с. 27). У цьому прикладі використання мітигаційної стратегії пом'якшення незгоди з думкою співрозмовника зумовлено бажанням мовця «зберегти обличчя» співрозмовника. Тут незгода із співрозмовником пом'якшена вставним реченням *I’m afraid*, яке мовці активно вживають як тактику зниження категоричності висловлювання.

С. Тахтарова виділяє певний набір мітигативних прескрипцій, який визначає вибір адресатом лексичних та граматичних одиниць в конфліктних ситуаціях. До них відносяться антиконфліктність, некатегоричність, неімпозитивність, глорифікація, емоційна стриманість (Тахтарова, 2010, с. 15).

Під лінгвістичними засобами мітигації розуміються такі засоби пом'якшення, в яких лексичне і граматичне значення домінують, а прагматичне значення відсунуто на другий план (лексичні одиниці та граматичні форми). У випадку з прагматичними засобами мітигації: прагматичні засоби пом'якшення виступають як мітигативні засоби з переважаючим прагматичним значенням, а лексичне і граматичне значення знаходяться поза увагою (дискурсивні маркери).

Мітигація в прагматичному аспекті виконує прескриптивну (нормативно-етичну), соціальну, фатичну, емотивно-експресивну, ігрову функції, а також функції іллокутивного пом'якшення, позитивної самопрезентації, дейктичного пом'якшення, позитивної модалізації, міжособистісної регуляції, експлікації комунікативної емпатії.

Ю. Кузьменкова виділяє кілька способів мітигації в комунікації:

1) Використання лексичних засобів, націлених на передачу особистого ставлення:

а) за допомогою кліше для вираження думки (*opinion phrases*):

1) *mind- / view phrases* – *to my mind; in my opinion / view; from my point of view etc.*;

2) *as-phrases* – *as far as I know; as far as I concerned; as I see it; as for me etc.*;

3) *if-phrases* – *forgive me if I'm wrong; if I'm not mistaken; if you ask me etc.* (Кузьменкова, 2001, с. 61).

б) дієсловами мислення (*think, feel, reckon*) і мовлення (*say, mention, point out etc.*), фразами (*I'd like to*) (Кузьменкова, 2001, с. 61): “*I don't think this place would be very agreeable in a storm*” (Christie, 2008, p. 37).

в) за допомогою відповідних вступних слів (*fillers*) таких як *kind of, sort of, so to speak, more or less* та ін. (Кузьменкова, 2001, с. 57).

г) пом'якшувальний ефект мають також і різні слова зі значенням ймовірності: *maybe, perhaps, by (any) chance, happen / seen / prove / turn out / appear / (un) lucky* тощо, які доцільно використовувати в особових і безособових реченнях, щоб надати критичному зауваженню відтінок передбачуваної можливості. (Кузьменкова, 2001, с. 62): *Not for the first time Royce was surprised by the old man's perception. He answered, “Maybe there's some chemistry between us that doesn't mix. Or perhaps I don't like big white football players proving how kind they are by being nice to colored boys”* (Hailey, 2006, p. 78).

д) прикметники і прислівники:

– формальні: *slightly, presumably, relatively, somehow, merely, actually*;

– неформальні (зменшувальні слова): *almost, (a) little, (a) few, only, quite, basically, at least*;

е) представники англomовної культури іноді вдаються до узагальнень, навіть реагуючи на формули ввічливості, використовуючи при відповіді невизначено-особовий займенник *one*, що має пом'якшувальний ефект і одночасно дозволяє дистанціюватися від співрозмовника (Кузьменкова, 2001, с. 62);

е) неточні посилення: *as we all know, as it is known, as people say*.

2) Використання структурних характеристик:

а) за допомогою безособового речення (частіше з тими ж розмовними дієсловами), що надає виражаючому відношенню характер узагальнення, або піднести як загальновідомий факт (*common knowledge*) (Кузьменкова, 2001, с. 62);

б) можна уникнути висловлювання безпосередньо, якщо перевести стверджувальні та наказові речення в більш м'яку форму питання, що істотно полегшує обмін думками, з одного боку, а з іншого – питальна форма як більш ввічлива дозволяє пом'якшити критичне судження (Кузьменкова, 2001, с. 62).

Прагматичний тип мітигативних засобів, наданих за допомогою дискурсивних маркерів *well, just, you know*, в своїй основі має тенденцію до скорочення дистанції між комунікантами, що також входить у розуміння комунікативної категорії пом'якшення, наприклад: *I mean you could probably name a whole lot more of the ty pes of things that you know comes up in that sort of discussion*.

Висновки. Отже, мітигація як комунікативна категорія включає такі норми, установки і правила комунікації, які визначаються основними принципами спілкування (принцип ввічливості, принцип кооперації) і які спрямовані на зменшення комунікативних ризиків. Мітигація відіграє важливу роль у процесі спілкування, оскільки вона є формою подолання стресу, реалізується здебільшого в певному дискурсі і ґрунтується на когніції. Тактику мітигації в англомовній комунікації застосовують для того, щоб послабити очікуваний негативний ефект. З одного боку, існування різних засобів пом'якшення мовленнєвої поведінки накладає на адресанта певні обмеження, зумовлені етичними, соціальними та іншими нормами комунікативної взаємодії, із другого боку, дозволяє йому вербалізувати свої когнітивно-комунікативні потенції, реалізувати лінгвокреативний складник мовної особистості. Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з вивченням дискурсивного аспекту мітигації, зокрема стратегій і тактик пом'якшення в різних видах дискурсу.

Список використаних джерел

1. Beaton, M.C. (2011). *Death of a perfect wife*. London: C & R Crime, 240 p.
2. Тахтарова, С.С. (2010). *Категория коммуникативного смягчения (когнитивно-дискурсивный и этнокультурный аспекты): автореф. дис... докт. филол. наук: 10.02.19*, Волгоград, 38 с.
3. Christie, A. (2008). *Ten little niggers*. Кристи А. Десять негритят: книга для чтения на английском языке. Санкт-Петербург: Антология, КАРО.
4. Fraser, B. (2008). Conversational mitigation. *Journal of Pragmatics*, 4, 341-350.
5. Caffi, C. (2007). *Mitigation*. Oxford: Elsevier.
6. Hailey, A. (2006). *Hotel* = [ОТЕЛЬ / А. Хейли]. М.: Айрис-пресс, 384с.
7. Кузьменкова, Ю. Б. (2001). *ABC's of Effective Communication / Азы вежливого общения*. Обнинск: Титул.
8. Langner, M. (1994). *Zur kommunikativen Funktion von Abschwächungen: pragma- und soziolinguistische Untersuchungen*. Münster: Nodus-Publ.

9. Brown, P., & Levinson, S. (1978). *Politeness: Some universals in language usage. Questions and politeness: Strategies in social interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
10. Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: Essays on face-to-face behavior*. New York: Doubleday Anchor.

Чубик І.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

СТРАТЕГІЯ ДИСКРЕДИТАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. В даній статті проаналізовано одну з основних комунікативних стратегій політичного дискурсу – стратегію дискредитації. В ході дослідження було розглянуто тактики дискредитації та виявлено різні мовні засоби їх реалізації.

Ключові слова: політичний дискурс, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, стратегія дискредитації.

Summary. This article analyzes one of the main communication strategies of political discourse - the strategy of discrediting. The study examined discredit tactics and identified various linguistic means of their implementation.

Key words: political discourse, communication strategy, communication tactics, discredit strategy.

Між політикою і мовою існує тісний зв'язок. У сучасному світі питання дискурсу і особливо його функціонування у ЗМІ, стають надзвичайно важливими. Одним із дієвих та ефективних інструментів комунікації політичного керівництва з населенням є політичний дискурс. Політичний дискурс – це конкретний вияв політичної комунікації, що передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта (політика, політичної сили, влади) та політичного об'єкта (аудиторії, електорату, виборця). (Кондратенко, 2007, с. 12).

Політичний дискурс є об'єктом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених: П. Серіо, О.К. Павлова, О.Й. Шейгал, Г.М. Яворська, В. А. Маслова, А. Н. Баранов, Т. Ван Дейк. Зокрема, у працях Г. Почепцова розглядається загальна характеристика політичного дискурсу і методів його дослідження, Н. Кондратенко вивчає український політичний дискурс, В. Петренко досліджує політичну мову як засіб маніпуляції.

Метою нашої роботи є визначення особливостей використання комунікативної стратегії дискредитації і її тактик у межах політичного дискурсу в промовах вітчизняних та американських дипломатів.

Будь-який текст політичного напрямку може розглядатися або як спроба представити себе в кращому світлі, або як спроба приниження суперника. Дана мета реалізується за допомогою використання стратегій самопрезентації або дискредитації. Однак в рамках даної статті ми обмежимося аналізом останньої з них.

Поняття «комунікативної стратегії» є ключовим у нашому дослідженні.

Т. ван Дейк стверджує, що стратегія передбачає організацію послідовності дій та охоплює цілі взаємодії. За допомогою стратегії відбувається вибір, який дає змогу досягнути таких цілей. У ході спілкування може існувати одна загальна стратегія, наприклад, стратегія «бути ввічливим», що впливатиме на кожен хід у процесі розгортання діалогу, або ж кілька стратегій (Дейк, 2006, с. 284).

Інша дослідниця Т. Янко визначає, що стратегія це, перш за все, усвідомлений вибір комунікативних намірів та розподіл квантів інформації за комунікативними складовими. Вона вважає, що стратегія включає в себе: «вибір глобального мовленнєвого наміру, вибір компонентів семантики речення та екстралінгвістичної конституції, визначення обсягу інформації, співвіднесення квантів інформації про ситуацію зі станами свідомості комунікантів і фактором емпатії, визначення послідовності комунікативних складових, налаштування комунікативної структури висловлювання на певний комунікативний режим і жанр.» (Селіванова, 2006, с. 28-53).

М.Л. Макаров розуміє під мовленнєвою стратегією «лінію (або тип) поведінки комуніканта в конкретній ситуації спілкування, зумовлену прагненням досягнути переважно глобальних (іноді і ряду локальних) комунікативних цілей» (Макаров, 2003, с. 192).

У нашій роботі ми беремо за основу визначення О.С. Іссерс, за якою «стратегія – це деяка послідовність дій, організованих в залежності від мети взаємодії» (Іссерс, 2006, с. 14).

Стратегія дискредитації – це одна з конфронтативних дискурсивних стратегій, що є сукупністю певних зумисних мовленнєвих дій, спрямованих на підриг авторитету, іміджу чи довіри (Судус, 2016, с. 47).

Вона реалізується за сценарієм «я – хороший, ти – поганий», який може бути втілений повністю або частково. Коли означена стратегія реалізується частково, то імплементується друга її частина: «ти – поганий». Дискурсивна стратегія дискредитації втілюється в таких мовленнєвих тактиках: обвинувачення, погрози, докору, викриття,

образи, критики діяльності опонента, насмішки, іронії та інших. Усі ці вищезгадані тактики передбачають експресивну мовленнєву поведінку, яка досягається через використання таких стилістичних засобів, як риторичні питання та окличні речення, порівняння, синтаксичний паралелізм та інші.

Розглянемо найбільш частотні тактики комунікативної стратегії дискредитації, якими користуються американські та українські політики.

1. Тактика аналіз – «мінус».

Ця тактика полягає в описі ситуації, що базується на негативному ставленні до неї, проте автор відкрито не заявляє про своє невдоволення. Важливу роль тут відіграє використання лексичних засобів, що імпліцитно виражають відношення мовця.

«But the fact is, there is no *collusion*. And I call it the «*witch hunt*». This should never happen to another President. This is so *bad* for our country. So *bad*. You look at this whole *hoax* - I call it the Russian *witch hunt*. I now add the word «hoax». It's a *very, very bad* thing for our country. But I was impressed with the fact that he - when - you know, because the most important question up there was the one on *collusion*. And he said he saw no *collusion*». (9)

Політик застосовує дану тактику для зниження віри суспільства в супротивників, наводить факти для цього, зміцнюючи свої позиції.

Мовними засобами є: вживання негативно забарвлених слів «*hunt*», «*bad*», «*hoax*», «*collusion*», повторення прислівника «*very*» для сильнішого позначення проблеми, метафори. «*Witch hunt*» - полювання на відьом, так Трамп назвав політику, яка відбувається у Росії, зокрема під правлінням Путіна.

2. Тактика звинувачення зі вказівкою на суб'єктів

Тактика звинувачення полягає в приписуванні будь-кому провини, представлення ситуації і опонента в негативному світлі. Мовець намагається викрити противника, розкрити його негативні якості і наміри.

Для реалізації тактики звинувачення використовуються лексичні засоби з негативним оцінним значенням. Найчастіше звинувачення буває бездоказовим і голослівним, однак така стратегія використовується багатьма політиками в їхній комунікації. Наприклад, висловлювання Дональда Трампа, де він спрямовує увагу слухача на суперника і на ті проблеми, які вони створили для Америки: «... They kill us. I *beat* China *all the time*. *All the time*... They send their cars over by the millions, and what do we do? When was the last time you saw a Chevrolet in Tokyo? It doesn't exist, folks. They beat us all the time... *They're laughing at us*, at our stupidity. And now they

are beating us economically. They are not our friend, believe me. But *they're killing us* economically» (8).

Аналізуючи ми бачимо, що Трамп використовує короткі прості речення, які акцентують увагу слухача на кожному пункті промови. В цьому уривку спостерігається спроба домінування самого Трампа. Він зазначає, що своєю роботою намагається перемогти всіх конкурентів.

Мовними засобами є: повторення: «...all the time. All the time», таким чином, за допомогою повторів політик наголошує не тільки на проблемі, а й на її тривалості, негативно-оцінна лексика, заперечна конструкція, пряме звинувачення «they are killing us», «beat», риторичні запитання, за допомогою яких Трамп виділяє, що проблема немає навіть вирішення.

3. Безособове звинувачення

Використовуючи дану тактику дипломат робить звинувачення, проте не каже про кого йде мова, однак аудиторія може здогадатись. (Михалева)

Підриваючи довіру до опонентів політик зміцнює свої позиції. Своїх опонентів він намагається не називати відкрито, замінює ім'я політиків, назви партій більш загальними лексичними одиницями: «*Диктатура*, що панувала останніми роками в Україні, прагнула позбавити нас цієї перспективи вступу до ЄС – народ повстав». (10)

Петро Порошенко називає владу, що керувала країною до нього «диктатурою», тим самим наголошуючи про їхні методи правління державою.

4. Тактика викриття

Вживаючи дану тактику політик наводить факти та аргументи, які підтверджують вину чи злочинність опонента, з метою його викриття (Михалева).

Дана тактика має на меті розкрити негативні сторони об'єкта дискредитації шляхом надання фактів. Наприклад, критикуючи Барака Обаму, Дональд Трамп стверджує таке: «We have a disaster called the big lie: Obama care. Obama care ...And remember the \$5 billion website? \$5 billion we spent on a website, and to this day it doesn't work. A \$5 billion website. I have so many websites, I have them all over the place. I hire people, they do a website. It costs me \$3. \$5 billion website». (8). Obamacare – це неофіційна назва політики, що проводилась Бараком Обамою протягом його керівництва країною. Його дії були спрямовані на підтримку медичної системи та освітніх програм і установ, звідси і назва.

Однак, Д. Трамп докорінно не згоден з цими реформами і, говорячи про те, що керівництво нинішнього уряду США привело країну до великої кризи, посиляється на прецедентний феномен назви програми.

5. Тактика образи

Використовуючи цю тактику дипломат може словесно зачепити, образити чи навіть принизити опонента, замість того щоб наводити докази (Михалева).

Під час перших президентських дебатів Джо Байден двічі назвав Трампа «clown», «Putin's puppy», «racist», «liar»: «It's hard to get any word in with this *clown*, excuse me, this person.» «Folks, do you have any idea what this *clown* is talking about?» (11)

«Under this president, we become *weaker, sicker, poor, more divided* and more violent. When I was vice president, we inherited a recession. I was asked to fix it. I did. We left him a booming economy and he *caused the recession*. With regard to being weaker, the fact is that I've gone head to head with Putin and made it clear to him we're not going to take any of his stuff. He's *Putin's puppy*. He still refuses to even say anything to Putin about the bounty on the heads of American soldiers.» (11)

«Nobody's doing that. He's the *racist*.»

«Everybody knows he's a *liar*.» (11)

Політик звинувачує Трампа у роботі, яка немає жодних результатів. Він використовує зменшувальні прикметники, такі як: «weaker», «sicker», «more divided» та «more violent», чим саме і наголошує про нездатність Трампа керувати країною. Джо Байден дискредитує свого опонента, називаючи Трампа «Putin's puppy», «racist» та «liar», що є нетиповим для інституціонального спілкування.

Отже, стратегія дискредитації є однією з найбільш частотних у політичному дискурсі. Її використання зумовлено не лише зневагою до опонента, його приниженням, «навішуванням на нього ярликів», а й має на меті зіпсувати репутації урядів ворожих держав та політичних конкурентів. В дослідженні було проаналізовано такі тактики: аналіз – «мінус», звинувачення, безособове звинувачення, викриття та образа, що реалізуються шляхом використання метафор, негативно забарвлених слів, зменшувальних прикметників, повторів риторичних запитань.

Список використаних джерел

1. Дейк, Т.А. ван (1989). *Язык. Познание. Коммуникация*. Москва: Прогресс.
2. Иссерс, О.С. (2006). Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва: УРСС.
3. Кондратенко, Н.В. (2007). *Український політичний дискурс : текстуалізація реальності*. Одеса: Чорномор'я.
4. Макаров, М.Л. (2003). *Основы теории дискурса*. Москва: ИТДГК «Гнозис».

5. Михалева, О.Л. *Политический дискурс: способы реализации агональности*. Режим доступу: <http://rus-lang.isu.ru/about/group/mikhaleva/state2/>
6. Селіванова, О.О. (2006). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. Полтава: Довкілля-К.
7. Судус, Ю.В. (2016). Лінгвопрагматичні засоби реалізації стратегії дискредитації в американському дипломатичному мовленні (на матеріалі промов Дж. Р. Пайетта). *Вісник Львів. у-ту. Сер. «Філологічні науки»*, 23, 47-56.
8. Donald Trump's Presidential Announcement Speech. Режим доступу : <http://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>
9. <https://protectdemocracy.org/timeline/president-trump-judges-cohen-testimony-in-hanoi/>
10. https://www.rada.gov.ua/news/Novyny/Plenarni_zasidannya/94013.html
11. <https://www.rev.com/blog/transcripts/donald-trump-joe-biden-1st-presidential-debate-transcript-2020>

ТЕРМІНОЗНАВСТВО

Жакун С.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ІНФОРМАТИКИ

Анотація. У статті розглянуто структура та тематична організація англійських термінів сфери інформатики. Розроблено тематичні та структурні класифікації англійських термінів інформатики.

Ключові слова: термін, термінологія, терміносистема інформатики.

Summary. The article considers the structure and thematic organization of English terms in the field of IT. The thematic and structural classifications of English terms of IT have been worked out.

Key words: term, terminology, terminology system of IT.

Постановка проблеми. XX століття відоме своїм науковим прогресом, появою і активним впровадженням у життя нових технологій. На тлі постійного розвитку і вдосконалення техніки мова також зазнає значних змін. Поряд з розвитком інформаційних технологій відбувається й ускладнення відповідної термінології. Завдяки тісній взаємодії інформаційних технологій утворюються такі нові суміжні наукові дисципліни, як юрлінгвістика, нейролінгвістичне програмування, робототехніка і багато інших. Цей процес супроводжується, як правило, розширенням термінологічного апарату, а створення нових термінів здійснюється різними способами.

Спочатку комп'ютерна термінологія була лексикою вузькоспеціальною, пов'язаною з обчислювальною технікою і інформатикою. Так, зараз лінгвіст може виділити комп'ютерну лексику, складову частину цієї термінології, що являє собою сукупність слів, що виходять за рамки термінологічної системи. Все більш значне місце в сучасних словниках нових слів і значень займають лексичні одиниці, що належать до комп'ютерної термінології. Саме у рамках термінознавства вивчаються теоретичні аспекти й досліджуються терміни, які посідають повноцінне місце у термінологіях і терміносистемах.

Актуальність роботи визначається загальним науковим інтересом до термінології фахової мови інформаційних технологій, зумовленим невпинним розвитком цього науково-технічного напрямку і його інтеграції в інші сфери людської діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Численні наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених (Д'яков та ін., 2000; Кияк, 2008; Карабан, 2002; А. Суперанська и др., 2012) присвячено різноманітним аспектам і проблемам вивчення різних термінологій. Незважаючи на велику кількість досліджень, проблема дослідження англomовної комп'ютерної термінології залишається не повністю вивченою. Цей факт пояснюється стрімким розвитком інформаційних технологій, а отже, й постійним оновленням лексичної складової сфери.

Метою дослідження є вивчення, описування та аналізування структурно-тематичних характеристик англійської терміносистеми інформатики.

Завданнями дослідження є вивчення структурних особливостей англomовних термінів інформатики і розроблення їх структурної класифікації, а також дослідження тематичної організації термінології інформатики і розроблення їх тематичної класифікації.

Виклад основного матеріалу.

Термін як поняття сформувався в минулому столітті і на сучасний момент є центральним поняттям у будь-якій галузі наукового знання; термін вже за своєю суттю забезпечує точність, ясність і розуміння певної наукової думки. При цьому, незважаючи на важливе місце, яке займає це поняття в системі наукових знань і значну кількість досліджень, присвячених розкриттю суті поняття «термін», досі немає загальновизнаного універсального визначення цього поняття, ведуться дискусії про вимоги, що висуваються до терміна і його основних ознак.

Ми приймаємо таке визначення терміна: термін – спеціальне слово (або словосполучення), прийняте в професійній діяльності та вживається в особливих умовах; словесне позначення поняття, що входить в систему понять певної галузі професійних знань; основний поняттєвий елемент мови для спеціальних цілей, який для свого правильного розуміння вимагає спеціальної дефініції (точного наукового визначення)» (Суперанская и др., 2012, с. 28).

Класифікація відіграє важливу роль у термінологічній діяльності. Саме за допомогою класифікаційної схеми розкривається і наочно демонструється логіко-поняттєва структура предметної царини у всьому різноманітті її зв'язків і відносин. Ученими розроблені і описані різні класифікації термінів (Д'яков та ін., 2000, с. 62).

Найбільший інтерес являють собою лінгвістичні класифікації, засновані на ознаках термінів як слів або словосполучень певної мови. Т. Кияк виділяє такі класифікації термінів:

- 1) за семантичною структурою: однозначні і багатозначні;
- 2) за формальною структурою: терміни-слова і терміни-словосполучення. При цьому терміни-слова також можуть класифікуватися відповідно до морфемної структури слова, зі структурним типом, з морфологічною структурою. Терміни-словосполучення класифікуються відповідно до типу їх структури, з семантичною структурою, за морфологічним типом головного слова і т.ін.;
- 3) залежно від мови-джерела: споконвічні, запозичені, змішаного типу;
- 4) за авторством: колективні та індивідуальні;
- 5) історико-лексикологічні терміни, що включають терміни-архаїзми, терміни-неологізми (Кияк, 2008, с. 35).

Ці класифікації дають змогу формувати уявлення про структуру предметної галузі у всьому її різноманітті.

З розвитком інформаційних технологій розвивалася також й інформаційна термінологія. Вважається, що термінологія цієї науки є окремою системою. Однак, у ході постійного обміну ресурсами між загальнолітературною мовою і термінологічними системами, спеціальна лексика безперервно детермінологізується, тобто входить у вжиток повсюдно (Карабан, 2008, с. 143). Відбувається це завдяки швидкій популяризації науково-технічних новин у суспільстві і актуальності різних явищ у середовищі інформаційних технологій і особливим інтересом, який суспільство виявляє до них.

Структурний аналіз англійських термінів у галузі інформатики, корпус яких складався із 100 термінологічних одиниць, показав, що серед них виділяються два основних структурних типи термінів: терміни-слова (*computer, connect, bit, booting*), які налічують 73 одиниці, або 73 % всіх досліджуваних термінів і терміни-словосполучення (*class-based programming, cleanroom software engineering*), які налічують 27 одиниць, або 27 % всього корпусу досліджуваного мовного матеріалу.

У свою чергу, англійські терміни-слова у галузі інформатики були поділені на 4 основні підтипи: 1) непохідні терміни (*field, bit, heap*), які налічують у нашому мовному матеріалі 17 одиниць, або 17 % всього корпусу досліджуваних термінів; 2) похідні терміни (*digital, directory, dithering*), які налічують 28 одиниць, або 28 %; 3) складні терміни-слова (*download, blacklist, database*), які налічують 16 одиниць, або 16 %; 4) терміни-скорочення, які налічують 12 одиниць, або 12 %, і, у свою чергу, поділяються на лексичні скорочення (*compu* – вих. *computer* – комп'ютер, *algo* – вих. *algorithm* – алгоритм) та графічні й ініціальні

скорочення (*Gb* – вих. *Gigabit* – гігабіт, *GB* – вих. *Gigabyte* – гігабайт).

Крім того, дослідження показало, що всі аналізовані англійські терміни-словосполучення (27 одиниць) із галузі інформатики поділяються на 2 підтипи: 1) прості словосполучення, які налічують 12 одиниць, або 12 % всього корпусу термінів; 2) складні словосполучення, які налічують 15 одиниць, або 15 % досліджуваного корпусу термінів.

Вивчення синтаксичної структури аналізованих термінів-словосполучень англійської мови показало, що вони будуються за принципом семантичного поширення слова. Були виділені такі продуктивні моделі творення двокомпонентних і трьохкомпонентних атрибутивних словосполучень: *N + N: access control, assignment statements*; *A + N: addressable cursor, active matrix*; *Part. II + N: integrated circuit*; *N + (prep) + N: line per inch, kilobits per second*; багатоконпонентних *Adj. + N + N: binary application interface, local area network*; *N + N + N: mail delivery agent* та інші.

Аналіз вивчаемого термінологічного корпусу за тематикою показав, що основними тематичними групами англомовних термінів науки інформатики є такі: 1) теорія алгоритмів – *algorithm, command* (15 одиниць, 15 %); 2) інформація та теорія кодування – *encryption, digital systems* (19 одиниць, 19 %); 3) алгоритми і структури даних – *algorithm, coding, compiler, execution, encryption* (13 одиниць, 13 %); 4) теорія мов програмування – *compile-time, command, universal quantification* (26 одиниць, 26%); 5) архітектура комп'ютера – *buffer, compiler, die* (7 одиниць, 7 %); 6) паралельні і розподілені обчислювальні системи – *multiprocessor, serial fraction, shared address space* (20 одиниць, 20 %).

Висновки. Сучасна наукова комунікація формулює глобальне завдання, суть якого полягає у відображенні реальної наукової дійсності. У галузі інформатики англійську термінолексику за структурою можна поділити на дві основні групи термінів: терміни-слова (73 од., або 73 %) і терміни-словосполучення (27 од., або 27 %). Використання термінів-словосполучень у досліджуваному мовному матеріалі пояснюється тим фактом, що є необхідність у номінації складних понять, уточнення професійних об'єктів і понять в міру пізнання їх сутності та відкриття нових сторін досліджуваних явищ. Терміни-словосполучення не тільки називають і диференціюють нові поняття, але і систематизують парадигматичні відносини між ними, відображаючи системні зв'язки одиниць конкретної терміносистеми.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні семантичних та етимологічних особливостей англійської терміносистеми сфери інформаційних технологій.

Список літератури:

1. Д'яков, А.С., Кияк, Т.Р., & Куделько, З.Б. (2000). *Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспект*. Київ: Вид. дім «KM Academia».
2. Карабан, В.І. (2002). *Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми*. Вінниця: Нова книга.
3. Кияк, Т. (2008). Функції та переклад термінів у фахових текстах. *Вісник Національного ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології», 620, 35.*
4. Суперанская, А.В., Подольская, Н.В., & Васильева, Н.В. (2012). *Общая терминология: Вопросы теории*. Москва: Либроком.

Пасечник А.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

**СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОЇ
ТЕРМІНОСИСТЕМИ «МИСТЕЦТВО ЖИВОПИСУ»**

У статті розглянуто поняття терміна та його ознаки; а також висвітлено семантичні процеси, що функціонують в термінологіях; подано ілюстративні приклади з досліджуваної англійської терміносистеми «Мистецтво Живопису».

Ключові слова: термін, термінологія, полісемія терміна, омонімія терміна, синонімія терміна.

This article has explored the notion of term and its signs. And it has thrown light upon the semantic processes that occur in terminologies. This article presents illustrative examples from the studied English terminology «Art of Painting».

Key words: term, terminology science, polysemy of terms, homonymy of terms, synonymy of terms.

Виклад основного матеріалу. Розвиток наукових дисциплін та професійних сфер наприкінці ХІХ та початку ХХ століть сприяли виникненню нових понять, що вимагало їхньої подальшої номінації. Саме так з'явилась маса термінів, які розпочали своє функціонування спочатку лише в професійних сферах, а згодом і у повсякденності. Це явище називають «термінологічним вибухом», тобто масове виникнення нових термінів, термінологічних полів і цілих термінологічних систем. Ключовим поняттям та предметом вивчення в таких системах завжди виступало поняття «термін».

Як визначає О.І. Павлова, термін це «слово чи підрядне словосполучення, яке має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття і застосовується в процесі пізнання і засвоєння наукових і професійно-технічних об'єктів і відношень між ними» (Павлова, 2011, с. 50).

Мовознавці виділяють такі ознаки терміна: 1) лексикографічна фіксація значення; 2) однозначність у межах певної термінологічної системи; 3) точність і незалежність від контексту; 4) стилістична нейтральність; 5) системність (класифікаційна, словотвірна); 6) відсутність синонімів у межах однієї терміносистеми, хоча в деяких мовах існують терміни-еквіваленти, що утворюють синонімічний ряд. Терміни не є ізольованими одиницями загальнонаціональної мови, вони є частиною її словникового складу (Лейчик, 2007, с. 32).

Значення терміна повністю визначається одним із двох таких параметрів: змістом значення чи обсягом значення. Зміст значення – це певна характеристика класу предметів, що термінується, так чи інакше відображена у формі терміна. А обсяг значення – це сам клас, який термінується, тобто певна множина предметів, кожному з яких у межах системи мови може бути поставлений у відповідність даний термін.

Терміноутворення з змістовного аспекту відбувається на основі асоціацій чи подібності об'єктів, тобто на основі метафори або називанням предметів за сумісністю – метонімії. Із плином часу певна лексична одиниця стає «зрілим» однозначним терміном, елементом терміносистеми, її термінологічне значення є виразним. Якщо розглядати форму терміна, на час утворення його форма є вмотивованою. Мотивом слугує найменування об'єкта термінотворення та виокремлення його певних ознак.

Умотивованість термінів змінюється з процесом поглиблення знань людини, що спричиняє виникнення таких понять, як «немотивований» та «лжемотивований термін». Останні можуть виникати з таких причин: 1) наявність помилкових знань, невідповідність яких проявляється в процесі науково-технічного розвитку; 2) зміна ознак, що лягли в основу номінації терміна; 3) перенесення назви на інший предмет, що має подібні, проте інші ознаки; 4) свідомі наміри приховати знання справжніх ознак (Лейчик, 2007, с. 39).

У даному дослідженні ми поставили за мету розглянути такі лексико-семантичні процеси як полісемія, омонімія та синонімія термінів.

Полісемія – це наявність у одного і того самого слова кількох лексичних значень (Білодід, 1976, с. 78). Полісемія ж що міститься у

термінах це вияв загальномовної закономірності, яка полягає в тому, що одному слову може відповідати декілька значень. Спостереження показують, що багатозначність розвивається в таких самих розрядах термінів-слів, що й у системі загальнолітературної мови.

Що стосується нашої добірки термінологічних одиниць англійської терміносистеми «Мистецтво живопису», в ній полісемія як масове явище не спостерігається. У певних словах є альтернативне значення (*carnation* – 1) колір гвоздик, яскраво-рожевий або червоний колір; 2) частина картини, що зображує оголене тіло; *charcoal* – 1) вугільний олівець; 2) малюнок вугіллям; *collection* – 1) виставка; 2) збірка, колекція; *coloured* – 1) розмальований; 2) кольоровий; *colouring* – 1) колорит, тональність; 2) підмалювка; 3) розмальовування; відчуття кольору (у художника); *design* – 1) задум; 2) малюнок; *dab* – 1) тампон для нанесення фарби; 2) пензель для нанесення позолоти; *dauber* – 1) поганий художник; 2) м'який пензлик; *distance* – 1) відстань; 2) перспектива; *pastel crayon* – 1) пастель; 2) малюнок пастеллю; *pencil* – 1) олівець; 2) пензлик; 3) манера малювання), проте такі випадки трапляються рідко і не вимагають додаткової класифікації.

Омонімія в терміносистемах виникає, коли значення багатозначного в минулому слова розходяться настільки, що втрачається спільна основа. Такі слова належать до різних терміносистем (*anatomy* – анатомія (термін медицини та мистецтва живопису); *to compose* – писати музику (музичний термін), задумати картину (термін живопису); *fabric* – полотно (термін мистецтва живопису), матеріал, тканина (термін текстилю); *the pictures* – картини (термінологія живопису), кіно, кінематограф (термінологія кінематографу)). Омоніми виникають також внаслідок творення термінів за допомогою використання загальноновживаних слів. Ставши термінами, ці слова набувають нового термінологічного значення.

Багатозначні терміни і терміни-омоніми можуть існувати, не змінюючи семантики і поза контекстом. Цим терміни відрізняються від загальноновживаних слів, які можуть змінювати значення залежно від фразового оточення. Синонімія в термінології хоча й небажане явище, але це теж вияв загальномовної закономірності (Лисиченко, 1977; Лейчик, 2007).

На нашу думку, причинами появи синонімів в англійській термінології живопису є такі:

а) існування повного варіанта терміна й аббревіатури чи короткого варіанта (*pop-art* (*popular art*) – популярне мистецтво, *soc-art* (*social art*) – соціальне мистецтво);

б) уживання словотвірних варіантів, що мають ідентичні та неідентичні значення (*dye* – барвник, *to overdy* – вжити забагато

барвника; *illustrator* – ілюстратор, *to illustrate* – зображувати; *brush-paintbrush* – пензлик що використовується для малювання).

Синонімію вважають небажаною в термінології: вона свідчить про етап формування терміносистеми і те, що вона ще не є достатньо самостійною. В наші й ж добірці синоніми зустрічаються рідко (*Colour box, palette* – палітра; *colour, tint, shade, tone, hue, tinge, cast* – колір; *marina, sea piece, water piece, sea-scape* – морський пейзаж; *artist, fine artist, painter* – художник), тому дану систему можна назвати самостійною та достатньо сформованою.

Перспективи подальшого дослідження полягають у подальшому дослідженні семантичного аспекту англійської терміносистеми «Мистецтво Живопису» та визначенні семантичних груп з відібраних термінологічних одиниць терміносистеми «Мистецтво живопису», що відповідають зазначеним лексичним процесам, а саме полісемії, омонімії та синонімії.

Список використаної літератури

1. Білодід, І.К. (1976). *Словник української мови*. Київ: Наукова думка.
2. Герасимчук, Л. (2004). *Англійсько-український мистецтвознавчий словник*. Київ: Криниця.
3. Лейчик, В.М. (2007). *Терминоведение: предмет, методы, структура*. Москва: Издательство ЛКИ.
4. Лисиченко, Л.А. (1977). *Лексикологія сучасної української літературної мови. Семантична структура слова*. Харків: Вища школа.
5. Павлова, О.І. (2011). *Основи термінознавства*. Рівне: Волинські обереги.

Шклярська Д.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ Й ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОПОЛЯ «ХАРЧОВІ ПРОДУКТИ» В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто структурні, тематичні та етимологічні особливості англійських термінів на позначення харчових продуктів. Виявлено основні тематичні, структурні та етимологічні групи термінів на позначення харчових продуктів та здійснено їх кількісні підрахунки.

Ключові слова: термін, термінологія, термінополе, харчові продукти, структура термінів, етимологія термінів.

Summary. The article considers the structural, thematic and etymological features of English terms denoting food products. The thematic, structural and etymological groups of terms naming food products have been identified and their quantitative calculations have been made.

Key words: term, terminology, terminology field, food products, structure of terms, etymology of terms.

Постановка проблеми. Їжа та спілкування – це загальнолюдські риси людини. Кожна здорова людина їсть і розмовляє; кожне суспільство або група їсть і розмовляє. І мова, і їжа залежать від культури і варіюються залежно від таких факторів як стать, вік, ситуаційний контекст чи навіть спосіб життя. Існують величезні відмінності як у харчовій поведінці різних культур, так і в мовах світу. Нічого природного чи неминучого немає в харчових уподобаннях чи мовних структурах. Їжа є містком між природою і культурою, сюди можна віднести й мову. Лінгвісти та соціологи показали, що ідентичність будується за допомогою мови. Отже, кожна послідовна соціальна група має свої унікальні харчові шляхи та своє унікальне мовне використання.

І їжа, і мова використовуються для підтримки та створення людських стосунків. Обідній стіл – багате місце для соціалізації та засвоєння мови. Їжа та розмови використовуються для побудови соціальних ієрархій, класу, етнічної приналежності, касти, різниці між багатими та бідними. Те, як ми говоримо і що ми їмо, базується не лише на індивідуальному виборі, а й на суспільстві, в якому ми живемо, і місці в суспільстві, яке ми займаємо або бажаємо займати. Мова –

явище непостійне. Вона постійно змінюється, розвивається. Різні підмови науки, техніки і людської діяльності також розвиваються і змінюються. В англійській мові спостерігається тенденція найбільшого у світі зростання кількості нових термінів, термінологій і терміносистем. Стосується це і термінології у сфері харчування, яка характеризується постійним розвитком та поповненням новими термінологічними одиницями.

Дійсно, підмова сфери харчування багато в чому створюється за допомогою відповідної термінології. Терміни – найважливіша складова частина кулінарної науки, основа мови спілкування як робітників цієї галузі, так і її споживачів. Без системи термінології харчування неможливі накопичення, зберігання і передача відповідної інформації, а значить, і розвиток даної галузі, її взаємодія з іншими галузями, взаємозбагачення новими відкриттями, тенденціями.

Питання оволодіння галузевою термінологією набуло особливої актуальності в умовах так званого «термінологічного вибуху», коли різко зросла потреба в номінації все нових і нових досягнень кулінарної галузі. Для того, щоб йти в ногу з ними і залишатися компетентним фахівцем у своїй галузі, необхідно бути обізнаним про нові термінологічні одиниці, які називають і описують нові явища в професійній сфері.

Англійські терміни на позначення харчових продуктів є неоднорідними за структурою та тематикою, а також за своїм походженням. Такі терміни посідають важливе місце у підмові харчування, адже вони є поширеним явищем як в професійному, так і в повсякденному усному мовленні. А отже, вживання більшості термінів на позначення харчових продуктів не обмежується професійною сферою. Розуміння термінів та правильне використання цих одиниць – це навички, які вказують на високий рівень мовної культури. Отож, зважаючи на усе сказане, існує необхідність дослідження специфіки термінів на позначення харчових продуктів в сучасній англійській мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексних досліджень, присвячених етимології, тематиці й структурі англійських термінів на позначення харчових продуктів на сьогодні немає. Окремі аспекти проблеми розглянуто у деяких наукових статтях (Герцовська, Яблонська, 2015; Морева, Дорменев, 2017).

Мета і завдання статті – з'ясувати структурні, тематичні та етимологічні особливості англійських термінів на позначення харчових продуктів.

Виклад основного матеріалу. «Термін – це слово або словосполучення, яке має спеціальне значення, виражає і формує професійне поняття і застосовується у процесі пізнання і засвоєння

наукових та професійних об'єктів і відношень між ними» (Павлова, 2011, с. 50).

Обов'язкові і постійні ознаки галузевого терміна – це: 1) тісний зв'язок з науковим поняттям конкретної галузі знання або людської діяльності; 2) системність, що виявляється в синонімічних, антонімічних, родо-видових відносинах з іншими термінами даної термінології та / або терміносистеми; 3) потреба в науковій дефініції (Авербух, 2006, с. 122).

Термінополе на позначення «Харчові продукти» входить в терміносистему «Кулінарія». Кулінарія (латин. *[ars] culinaria* – куховарське мистецтво), – це людська діяльність з приготування їжі. Особливістю цієї терміносистеми є його близькість до загальноновживаної мови, тому більшість термінів кулінарії є загальновідомими для всіх носіїв мови, але є невелика частина термінів, які відомі лише спеціалістам у галузі кулінарії.

Структурний аналіз показав, що всі англійські терміни на позначення харчових продуктів можна розділити на дві великі групи: терміни-слова (118 термінів, 56%): *muffin, buckwheat, semolina, noodles, macaroni* та терміни-словосполучення (87 термінів, 42%): *vanilla pudding, shish kebab, fried eggs, bacon and eggs, chocolate brownie*.

Серед термінів-словосполучень нами виділено 2 підгрупи термінів: терміни-прості словосполучення, які складаються з двох компонентів (70 одиниць, 41%) – *shish kebab, cheese sticks*, і терміни-складні словосполучення, які складаються з трьох і більше компонентів (17 одиниць, 6%) – *tuna and egg sandwich, mushroom cream soup*.

Як показав синтаксичний аналіз, досліджувані терміни-прості словосполучення англійської мови утворені за такими поширеними моделями: 1) N + N: *vanilla pudding, spaghetti Bolognese*; 2) A+ N: *cold platter, hot appetizers*; 3) P + N: *sparkling water, mashed potatoes*.

Терміни-складні словосполучення утворені за такими синтаксичними моделями: 1) N + conj + N: *fish and seafoods*; 2) N + Adj. + N: *garden fresh salad*; 3) P + N + conj + N: *roasted chicken and potatoes*; 3) N + prep. + P + N: *pieces of toasted bread*. Серед термінів-словосполучень найбільш поширеними є терміни-прості словосполучення зі структурою субстантивного підрядного словосполучення, у яких ядрами словосполучень є іменники, а залежними компонентами виступають прикметники, діеприкметники й іменники (*mashed potatoes, boiled potatoes, grilled vegetables, scrambled eggs, cold platter, hot appetizers, still water, chocolate brownie*). Завдяки цьому у термінах відображено властивості харчових продуктів – їх склад, смак, спосіб приготування тощо, що дає змогу зробити їх максимально прозорими для звичайної людини.

Отже, група термінів-слів у кількісному відношенні переважає групу термінів-словосполучень, тому що, на наш погляд, у термінах-словах відображено назви харчових продуктів, а в термінах-словосполученнях – їх властивості, склад, смак, спосіб приготування тощо. Терміни-слова є найбільш поширеними серед усіх термінів-назв харчових продуктів у сучасній англійській мові. «Терміни-слова зазвичай використовуються у терміносистемах і як самостійні номінативні одиниці, і як ядерні компоненти термінів-словосполучень» (Павлова, 2011, с. 83).

Тематика англійських термінів на позначення харчових продуктів – різноманітна. Серед основних тематичних груп ми виділили такі: 1) основні розділи меню – 18 термінів (9%): *appetizers, salads, main dishes* тощо; 2) закуски, салати і супи – 37 термінів (18%): *onion soup, cheese sticks, platter* тощо; 3) м'ясо і основні страви – 24 терміна (12%): *steak, pasta Carbonara, pizza* тощо; 4) гарніри і сніданки – 16 термінів (8%): *grilled vegetables, fried eggs, porridge* та ін.; 5) десерти – 41 термін (20%): *pancakes, tiramisu* тощо; 6) напої, серед яких гарячі, холодні та алкогольні – 27 термінів (13%): *tea, cocoa, milkshake, wine*; 7) харчові добавки і приправи 42 одиниці (20%):

Отже, найбільшими групами є десерти та харчові добавки і приправи. Це засвідчує лінгвокультурні особливості термінів на позначення харчових продуктів та може свідчити про смакові вподобання англійців.

Дослідження походження англійської термінології на позначення харчових продуктів показало, що певна частина сучасних англійських кулінарних термінів є корінними словами (*steak, curd, roll, bagel, pie, cookies, bun, cake, cracker* та ін.), а решта – запозиченнями з різних мов – німецької, французької, італійської, грецької та ін., наприклад: *gelatine* (фр. *gelatine*, від лат. *gelātus* «заморожений»), *cream* (фр. *crème* «крем, сметана»), *beverages* (фр. *beverage*, від давньофранцузької: *boivre* «пити»), *waffles* (з німецької, де *waffel* походить від *wabe* («бджолині стільники»), *tiramisu* (італ. *tiramisù* – «підбадьор мене»), *pizza* (італ. *pizza* від італ. *pizzicare* – «бути гострим») і т.ін.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу висвітлити структурні типи і підтипи англійських термінів кулінарії й розробити їх структурну класифікацію; вивчити тематичну організацію англомовного термінополя «Харчові продукти» і розробити відповідну класифікацію за тематикою; зробити деякі спостереження за походженням вивчених термінів.

Перспективи дослідження вбачаємо у поглибленому дослідженні походження англійських кулінарних термінів і виявленню мов-джерел, які дали терміни на позначення кулінарних понять в англійській мові.

Список використаної літератури:

1. Авербух, К.Я. (2006). *Общая теория термина*. Москва: Изд-во МГОУ.
2. Герцовська, Н.О., & Яблонська, К.В. (2015). Аналіз сучасної англійської кулінарної термінології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна*, 51, 180-182.
3. Морева, Г.Г., & Дорменев, В.С. (2017). Лексико-семантичні особливості номінації кондитерських виробів в англійській та українській мовах. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя]. Філологічні науки*, 73-77.
4. Павлова, О.І. (2011). *Основи термінознавства*. Рівне: Волинські береги.

Юсюк М.М.

Рівненський державний гуманітарний університет

**СТРУКТУРНО-ТЕМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ТЕРМІНОЛОГІЇ КІНОМИСТЕЦТВА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Анотація. У статті розглянуто структура та тематична організація англійських термінів сфери кіномистецтва. Розроблено тематичні та структурні класифікації англійських термінів кіномистецтва.

Ключові слова: термін, термінологія, терміносистема кіномистецтва.

Summary. The article considers the structure and thematic organization of English terms in the field of cinematography. The thematic and structural classifications of English terms of cinematography have been worked out.

Key words: term, terminology, terminology system of cinematography.

Постановка проблеми. Термінологія є об'єктом дослідження багатьох наук як лінгвістичного, так і нелінгвістичного циклу. Актуальність дослідження термінологічних явищ і процесів обумовлена лінгвістичними і екстралінгвістичними факторами. До числа екстралінгвістичних факторів можна віднести прогрес науки. Дійсно, з прогресом науки відзначається і прогрес термінології, і чим глибше ми проникаємо в суть природи терміна, тим очевидніше прогрес нашого знання. Актуальність

дослідження обумовлена також роллю терміна в комунікативних процесах, яка зростає. Знання особливостей утворення термінів у сучасній англійській мові дуже важливо для повноцінного оволодіння мовою, для якісного перекладу та розуміння професійного мовлення. В умовах глобалізації сучасного суспільства відбувається поглиблення міжнародного спілкування між представниками науки, техніки та мистецтва різних країн, тому знання іноземних мов необхідні для більш глибокого взаєморозуміння та доступу до новітньої фахової інформації. Стрімкий розвиток світової кіноіндустрії, постійне розширення й оновлення термінів цієї сфери передусім у межах англійської мови робить проблематику англійської терміносистеми кіномистецтва привабливою для сучасних досліджень. Терміносистема кінематографа, як і кожна інша, має свої особливості, тому потребує детального аналізу та систематизації. Нагальна потреба в аналізі та впорядкуванні терміносистеми кіномистецтва в англійській мові зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженню термінів та термінології присвячено значна кількість праць, проте термінологія кіномистецтва недостатньо досліджена в наукових працях вітчизняних науковців.

Термінологію кіномистецтва на матеріалі англійської мови досліджували Т. Демчук [2], Наумчук [4] і Т. Суродейкіна [6], на матеріалі французької та української мов – Н. Лоскутова [3], і на матеріалі української мови – І. Василяйко [1].

Методологічною базою дослідження є наукові праці таких учених, як Т. Кияк, І. Кочан, Ф. Циткіна, І. Квитко, О. Суперанська, О. Павлова, О. Константінова та інших.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей термінів кінематографа в англійській мові крізь призму загального термінознавства.

Завданнями дослідження є вивчення структурних особливостей англійських термінів кіномистецтва і розроблення їх структурної класифікації, а також дослідження тематичної організації термінології кіномистецтва і розроблення їх тематичної класифікації.

Виклад основного матеріалу. Кінематографічна лексика являє собою сукупність слів і словосполучень, що застосовуються для позначення всіх реалій, пов'язаних з кінематографією. Сюди відноситься як загальновживана, так і вузькоспеціальних лексика. Кінематограф постійно розвивається, а тому вимагає

змістовної і термінологічної модернізації – введення нових термінів, зміни змісту усталених термінів, уточнення співвідношення між використовуваними термінами. Термінологія втілює точність наукової мови.

Формулювання дефініції «термін» є дискусійним у сучасній лінгвістиці, тому єдиного, універсально прийнятого визначення поняття «термін» немає. За час вивчення особливостей терміна і термінології накопичилася значна кількість визначень поняття «термін».

О. Суперанська пояснює існування різноманітних трактувань поняття «термін» перш за все тим фактом, що у представників різних дисциплін воно пов'язується зі своїми особливими поняттями і уявленнями, має нерівний обсяг змісту і визначається по-своєму (Суперанская, 2012, с. 11). Однак у всіх логічних визначеннях термінах на перше місце висувається його зв'язок з поняттям: «термін – це слово чи сполука, що позначає поняття спеціальної сфери спілкування в науці, виробництві, техніці, мистецтві, у конкретній галузі знань чи людської діяльності, тобто є одиницею мови спеціального призначення» (Українська мова, 2000, с. 90).

Терміносистема кіномистецтва – упорядкована сукупність термінів для позначення понять кінематографа, які перебувають в різних зв'язках і відносинах.

В основі системності термінів і термінологій лежить принцип класифікації. Класифікація трактується як процедура регулярного логічно правильного розподілу різних понять предметної галузі за різними принципами або як результат цієї процедури.

У процесі дослідження зроблено аналіз дефініцій та значень 170 англійських термінів сфери кіно, на основі якого розроблено детальну тематичну класифікацію.

Основними тематичними групами термінів кіномистецтва стали:

1. Назви професій у сфері кіно (*actor, director, producer, costume designer, set decorator, boom operator, cameraman, stunt man, screenwriter, makeup artist, electrician, film editor, crowd artist, focus puller, grip*);

2. Жанри і піджанри фільмів (*disaster film, thriller, documentary, science fiction, soap opera, melodrama, action, romantic comed, anime, film noir, talkie, western*);

3. Назви технічного оснащення у сфері кіномистецтва (*camera, aerial camera, crane, amplifier, combining amplifier,*

curved screen, diffusive screen, film car, iris, microphone, viewfinder, eyepiece);

4. Терміни, що стосуються зйомки кінофільмів (*filming, follow shot, flood light, interior shooting, framing, ground angle shot, frame frequency, frame-to-frame exposure, clip, onereeler, short subject, teaser trailer*);

5. Терміни, які позначають культурні явища, течії чи події, які увійшли до історії та вплинули на формування кіномистецтва (*French new wave, Italian neorealism, new German cinematograph, free cinema, movie brats*).

6. Назви міжнародних і національних організацій, пов'язаних з кіномистецтвом (*ASC, ACS, BCC, CSC, GCI, FSC*) та інші.

З точки зору формування і розвитку англомовної термінології в галузі кінематографу можна виокремити: 1) базові терміни, які були запозичені з інших терміносистем і зберегли своє первісне значення; 2) прості, похідні, складні, скорочені терміни-слова і терміни-словосполучення із ресурсів англійської мови; 3) терміни, запозичені з суміжних терміносистем, які частково змінили свою семантику; 4) терміни, які були запозичені з інших національних мов.

Структурний аналіз показав, що всі досліджувані англійські терміни кіномистецтва можна розділити на дві великі групи: терміни-слова (*role, producer, clip, microphone, onereeler, tearjerker, shooting, script-girl*) та терміни-словосполучення (*crime story, movie star, film director, teaser trailer, camera speed, bullet time, box-office hit, far distance shot*).

Терміни-слова у нашому мовному матеріалі налічують 100 одиниць, що становить 56 % всього досліджуваного корпусу термінів. Терміни-словосполучення налічують 80 одиниць, що складає 44% усього досліджуваного мовного матеріалу.

Як показав аналіз, терміни-слова, у свою чергу, поділяються на кореневі (*screen* – екран, *reel* – плівка, *role* – роль, *part* – роль, *film* – фільм); похідні (*production* – знімальний етап, *remake* – ремейк, *screening* – екранізування, *sharpness* – різкість зображення, *pre-production* – попередня підготовка фільму, *projectionist* – кіномеханік, *thriller* – трилер); складні (*screenplay* – сценарій, *screenwriter* – сценарист, *soundtrack* – саундтрек, *lighthouse* – екран лампи); скорочені терміни-слова і терміни-словосполучення (*MOS* – вих. *motor, only shooting* – мотор, тільки зйомка (без звуку)).

Дослідження показало, що серед найпродуктивніших моделей

утворення двокомпонентних і трьохкомпонентних термінів-словосполучень у нашому мовному матеріалі є такі:

1) Noun + Noun (*action film, movie star, crime story, camera crane, camera crew, camera speed, cable cam, boom operator, film path, property master, time lapse*);

2) Adjective + Noun (*creative product, educational film, musical comedy, visual effect, short subject, subjective point-of-view, creative community*);

3) Participle + Noun (*reflecting screen, zooming lever, leaking noise, running time, animated film, coated lens, combined shot, curved screen, unmarried print*);

4) Noun + (preposition) + Noun (*depth of field, director of photography, lack of sharpness, axis of action, film on art, strip of film*);

5) Verb + (article) + noun (*make a film, remake a film, dub a film, release a film, shoot a film, kill the light, kill a role, kill a camera*);

6) Noun + Noun + Noun (*ground angle shot, motion picture camera, motion picture studio*);

7) Adjective + Noun + Noun (*fast motion effect, narrow gauge film, slow motion effect, synchronous sound recording, wide screen film, stereophonic sound track*);

8) Numeral + Adjective + Noun (*twodimensional film, threedimensional film, four dimensional film, five dimensional film, six dimensional film, seven dimensional film, eight dimensional film, twelve dimensional film*).

Спостереження за мовним матеріалом показало, що найчисленнішою серед лексичних одиниць, які складають основу англomовної терміносистеми кінематографу, є група термінів, запозичених зі словника театру. Ці транстермінологізовані лексеми можна розподілити за такими тематичними групами: 1) професії (*actor, director, producer, costume designer, set decorator, boom operator*); 2) акторська майстерність (*debut, happening, acting, gag, ham, misact, role*); 3) жанри кіно (*drama, musical, comedy, mystery, western*).

Висновки. Сфера кінематографу є унікальною за своєю природою, оскільки за відносно короткий проміжок часу вона зазнала значні зміни, адаптувалась до них й успішно розвивається.

Термінологія сфери кіномистецтва є частиною загальної термінології англійської мови, постійно розвивається і перебуває в тісному зв'язку із загальновживаною лексикою. Вона є відкритою системою термінів, адже на розвиток і функціонування будь-якої термінології впливають не тільки мовні, а й позамовні чинники, що активізують зміни в семантиці слів, приводять до значної кількості іноземних запозичень і створення нових

термінів для позначення нових понять кінематографа, постійно розвиваючи й удосконалюючи терміносистему кінематографа. Єдність і цілісність цієї динамічної мовної мікросистеми забезпечена лексико-семантичними відносинами між її елементами.

Перспектива подальшого дослідження полягає у вивченні семантичних та етимологічних особливостей англійської терміносистеми кіномистецтва.

Список літератури:

1. Василяйко, І.Ю. (2013). *Структурно-семантичні особливості термінів-словосполучень у сучасній українській термінології кіномистецтва*. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка.
2. Демчук, Т.Г. (2016). *Базові семантичні типи термінів кіномистецтва в англійській мові*. Вінниця: Донецьк. нац. ун-т ім. В. Стуса.
3. Лоскутова, Н.М. (2016). *Кінематографічна термінологія: структура та семантика (на матеріалі французької та української мов): дис. канд. філол. наук.: спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство*. Одеса: Одес. міжнар. гуман. ун-т.
4. Наумчук, Т.І. (2016). Інтралінгвальні та екстралінгвальні запозичення як джерело збагачення англомовного лексикону кінематографічної галузі. *Тези доповідей XV наукової конференції з міжнародною участю, 5 лютого 2016 року* (с. 131-132). Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна.
5. Суперанская, А.В., Подольская, Н.В., & Васильева, Н.В. (2012). *Общая терминология: Вопросы теории*. Москва: Либроком.
6. Суродейкіна, Т.В. (2008). *Лінгвокогнітивні та дискурсивні характеристики англомовної мистецтвознавчої термінології: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04*. Чернівці.
7. *Українська мова: Енциклопедія*. (2000). Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана.

ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

Артемович К.В.
Рівненський державний гуманітарний університет

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖАЛЬНИХ ЗАСОБІВ У ТЕКСТАХ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИКІВ

Анотація. Стаття присвячена зображальним засобам у англійському перекладі політичних промов українських політиків. У статті досліджується функціональні особливості зображальних засобів.

Ключові слова: функціональний стиль, політичний дискурс, політична промова, зображальні засоби.

Summary. This article deals with the expressive lexical means in the English translations of political speeches of Ukrainian politicians. The article explores the functional features of expressive lexical means.

Key words: functional style, political discourse, political speech, expressive lexical means.

Постановка проблеми та її значення. Зображальні засоби часто вживаються у текстах політичних промов задля вираження певного експресивного значення. Важливо проаналізувати функції зображальних засобів, щоб розуміти який вплив вони здійснюють на читача чи слухача.

Актуальність статті зумовлена різноманітністю функцій зображальних засобів у текстах політичних промов.

Метою статті є аналіз функціональних особливостей зображальних засобів у англійському перекладі політичних промов українських політиків.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**: ознайомитися з класифікаціями функціональних стилів англійської мови; визначити значення терміну «політичний дискурс» та «політична промова»; дослідити та проаналізувати функції зображальних засобів у політичних промовах.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням засобів експресії у політичних промовах займалися Н. Дворник, О. Попова, І. Стрій, О. Фоменко, Г. Жуковець, Г. Рябоконь та ін.

Виклад основного матеріалу. Стилiстичну диференціацію мови та її функціональні стилі вивчає така галузь мовознавства, як стилістика.

Виходячи з загальнолінгвістичних категорій, стилістика як наука виробила свій концептуальний апарат (Мороховський, с. 24).

Основними поняттями стилістики є: а) стилі мови; б) виражальні засоби мови та стилістичні прийоми (Гальперин, с. 6).

Т. Яхонтова визначає стиль «як сукупність прийомів відбору та сполучуваності мовних засобів чи їх систему, об'єднану спільною функцією або спільністю сфер використання» (Яхонтова, с. 121).

М. Кожина досліджуючи функціональний аспект стилю, подає таке визначення: «Функціональний стиль – це своєрідний характер мовлення того або іншого його соціального різновиду, що відповідає певній сфері суспільної діяльності і співвідносній з нею формі свідомості» (Кожина, с. 49).

В. Кухаренко пропонує класифікацію функціональних стилів англійської мови, в якій виділяє: 1) офіційно-діловий; 2) науковий; 3) публіцистичний; 4) газетний; 5) художній (Кухаренко, с. 61-62).

У нашому дослідженні ми зосереджуємо свою увагу на публіцистичному стилі мови.

Публіцистичний стиль – функціональний стиль мови, який застосовується при викладі інформації, призначеної для більш-менш широкого загалу читачів чи слухачів і присвяченої будь-яким громадським чи політичним питанням в їх актуальному для даного часу значенні (Кузнец, с. 122).

До основних ознак публіцистичного стилю належать: спрямованість на новизну; динамічність; актуалізація сучасності; інформаційність; політична, суспільна, морально-етична оцінка того, про що пишеться або мовиться; синтез логізації та образності мовного вираження, що нагадує про близькість публіцистичного стилю до наукового і художнього; документально-фактологічна точність; декларативність; закличність; поєднаність стандарту і експресії; авторська пристрасть; емоційність, простота і доступність; переконливість (Мацько, 2003, с. 272).

У суспільно-політичній сфері публіцистичний стиль існує у формі політичного дискурсу.

Саме поняття “дискурс” багатозначне. Довгий час поняття дискурсу було синонімом до тексту. Автором теорії дискурсу вважають Е. Бенвеніста.

За визначенням Ю. Хабермас дискурс – це тип мовної комунікації, що передбачає раціональне, критичне осмислення цінностей, норм, правил соціального життя з єдиною метою – досягнення взаємного розуміння (Селіванова, с. 121).

Т. А. ван Дейк під політичним дискурсом розуміє дискурс політиків, реалізований у вигляді урядових документів,

парламентських дебатів, партійних програм та промов політиків (Ван Дейк, с. 26).

Сьогодні політична реальність представлена у політичному дискурсі через обговорення і загальне прийняття суспільством політичних ролей, протистояння сторін та їх прагнення переконати громадськість чи опонентів у правильності їхньої позиції та баченні векторів розвитку. Боротьба за владу та її подальше збереження – основні тенденції, які простежуються у всіх жанрах політичного дискурсу.

Мова відіграє величезну роль у політиці, тому що саме через мову можна чинити вплив, переконувати та проводити політичну пропаганду, що є основними функціями політичного дискурсу. Саме через це політичний дискурс часто є продуманим і підготовленим, оскільки вимагає підвищеної мовної відповідальності.

Політичний дискурс може існувати у формі інтерв'ю, перемовин, прес-конференцій. Сьогодні найчастіше політичний дискурс зустрічається у формі виголошення політичних промов.

Політична промова – це заздалегідь підготовлений гострополітичний виступ із позитивними чи негативними оцінками, обґрунтуванням, конкретними фактами, з накресленими планами, перспективою політичних змін (Мацько, 1999, с. 4).

У політичних промовах задля досягнення певних експресивних цілей можуть бути використанні зображальні засоби мови.

Стилістичні лексичні зображальні засоби використовуються як особлива форма стилістичної організації англійської мови, яка надає висловлюванню додаткові смислові відтінки. За М. Кузнецом існують такі групи лексичних зображальних засобів:

1. Фігури якості:

А) Група метафори: порівняння, метафора, епітет, уособлення;

Б) Група метонімії: метонімія, синекдоха;

В) Змішана група: алегорія, антономазія;

2. Фігури відношень:

А) Відношення тотожності: синонімія, евфемізми, перифраз;

Б) Відношення протилежності: антитеза, оксюморон, іронія;

В) Відношення нерівності: градація, розрядка, гіпербола, літота (Кузнец, с. 11-44).

Зображальні засоби у текстах політичних промов виконують різноманітні функції.

На матеріалі нашого дослідження загальною кількістю 135 одиниць дібраних з 9 перекладів англійською мовою промов українських президентів та виконувача обов'язків президента засоби виконують такі функції:

Фігури якості: Група метафори:

Метафора. Наприклад: *“Our European **country** begins with each one of us.”* (Volodymyr Zelenskyu’s Inaugural Address).

На наведеному прикладі, ми можемо побачити, що використання метафори у текстах перекладу вибраних нами політичних промов має на меті експресивну характеристику підкреслення певного предмету, створення емоційно забарвленого образу, що з більшою силою вплине на читача чи слухача, ніж нейтральна лексика.

Епітет. Наприклад: *“Thanks to the bravery, heroism and self-sacrifice of Maidan’s heroes, the **bloody regime** has fallen.”* (Acting President of Ukraine, Oleksandr Turchynov, addresses the nation)

У епітетах часто виражається суб’єктивна думка того, хто говорить про предмет мовлення. На нашому прикладі ми можемо бачити, що епітети, використані у текстах вибраних нами політичних промов надають емоційну оцінку певному поняттю, і в залежності від характеру оцінки (негативна чи позитивна) мають здатність справити відповідне враження на читача чи слухача.

Уособлення. Наприклад: *“To admit this is to realise policies of peace and tranquility in Ukraine. But this **policy** has gone bankrupt in the thirties of the previous century.”* (Petro Poroshenko’s speech at the inauguration).

За використання уособлення неживим предметам і явищам надають властивостей, думок та дій характерних для людини. У вибраних нами політичних промовах зображальний засіб уособлення найчастіше використовується задля надання динамічності самому опису, щоб передати загального настрою та справити враження про певні події чи явища, про які йдеться мова.

Група метонімії: Метонімія. Наприклад: *“**Moscow** turns Ukrainian to orphans. It tortures our patriots in its prisons.”* (Remarks by Petro Poroshenko to the 73rd Session of the United Nations General Assembly).

У наведеному прикладі можемо простежити, що метонімія у текстах політичних промов може бути використана задля надання виразності та певної емоційності образу, для створення необхідної для політика, який проголошує промову атмосфери, предмет, про який йдеться мова збагачується додатковими конкретними уявленнями.

Змішана група: Алегорія. Наприклад: *“**Ukraine’s European choice** is the heart of our national ideal.”* (Petro Poroshenko’s speech at the inauguration).

Алегорія у текстах вибраних нами політичних промов вживається найчастіше з метою посилити вплив логічного змісту промови, приєднавши до нього елемент емоційно-чуттєвого уявлення, та за допомогою образу вплинути на читача чи слухача.

Фігури відношення не так широко представлені на матеріалі нашої вибірки, як фігури якості.

Відношення протилежності на матеріалі нашої вибірки є найпоширенішими.

Антитеза. Наприклад: “*Ukraine has just lived through **the most glorious and the most tragic days** in its modern history.*” (Acting President of Ukraine, Oleksandr Turchynov, Addresses the Nation).

На наведеному прикладі, ми можемо побачити, що функцією антитези у вибраних нами політичних промовах є показати суперечливу характеристику та протилежні сторони предмета мовлення, щоб зіштовхнути ці дві характеристики у свідомості читача чи слухача.

Іронія. Наприклад: “*Welcome to the XXI century. A century of opportunities. Where instead of "being heard" you have an opportunity to be killed.*” (Statement by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy at the General Debate of the 74th session of the UN General Assembly).

На матеріалі нашої вибірки функціями іронії у вибраних нами текстах політичних промов є підсилення критики та висміювання певних подій чи понять та емоційний вплив на читача чи слухача.

Відношення тотожності:

Синонімія. Наприклад: “*To realise our ambitious plans, we need not only peace and unity of the country, but also the consolidation of all **patriotic, pro-Ukrainian, pro-European** powers.*” (Petro Poroshenko’s Speech at the Inauguration).

Ми можемо побачити, що використання синонімії у текстах політичних промов має за мету підкреслити певну інформацію, подавши її по-іншому та таким чином звернути увагу читача чи слухача на певне поняття.

Евфемізми. Наприклад: “***12.7 millimeters** that not only stopped his career, but also stopped his life. It costs 10 dollars. And, unfortunately, today on our planet it is the value of human life.*” (Statement by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy at the General Debate of the 74th session of the UN General Assembly).

Можемо простежити, що функціями евфемізмів у вибраних нами політичних промовах є пом’якшення певного різкого чи грубого предмету, заміна його назви задля менш негативного сприймання з боку читача чи слухача.

Група відношень нерівності:

Градація. Наприклад: “*Over the years, the authorities have not done anything to make them feel Ukrainians and understand that they **are not strangers, but they are our people, they are Ukrainians.***” (Volodymyr Zelenskyy’s Inaugural Address).

У вибраних нами текстах політичних промов градація найчастіше використовується для збільшення напруги та підкреслення важливих частин висловлювання.

Розрядка. Наприклад: *"I am grateful to my **family, wife, children and grandchildren**. You have been with me through my most difficult times. And you are celebrating with me today. I believe you will always be my hope and support."* (Inaugural Address of the President of Ukraine Victor Yushchenko to the Ukrainian People on Independence Square).

Розрядка, на відміну від градації, на матеріалі нашої вибірки вживається для зниження напруги та зменшення емоційного впливу на читача чи слухача.

Висновок. Кожен зображальний засіб має певну мету і функцію у тексті політичної промови, та загалом відтворює певну атмосферу та чинить на читача чи слухача необхідне, для політика який проголошує промову враження.

Перспектива подальших досліджень полягає у зіставному дослідженні зображальних засобів в оригіналі та у перекладі, дослідженні перекладацьких трансформацій використаних для перекладу зображальних засобів та адекватності перекладу.

Список використаних джерел:

1. Ван Дейк, Т.А. (1989). *Язык. Познание. Коммуникация*. Москва: Издательская группа «Прогресс».
2. Гальперин, И.Р. (1958). *Очерки по стилистике английского языка*. Москва.
3. Кожина, М.Н. (1972). *О речевой системности научного стиля сравнительно с некоторыми другими*. Пермь.
4. Кузнец, М.Д., & Скребнев, М.Ю. (1960). *Стилистика английского языка*. Ленинград.
5. Кухаренко, В.А. (1986). *Практикум по стилистике английского языка*. Москва: Высшая школа.
6. Мацько, Л.І. (1999). Лінгвістична риторика. *Наука і сучасність* (с. 3-16). Київ: Логос.
7. Мацько, Л.І. та ін. (2003). *Стилістика української мови*. Київ: Вища школа.
8. Мороховский, А.Н., Воробьева, О.П., Лихошерст Н.И., & Тимошенко, З.В. (1984). *Стилистика английского языка*. Киев: Вища школа.
9. Селіванова, О.О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.
10. Яхонтова, Т.В. (2009). *Лінгвістична генологія наукової комунікації*. Львів.

11. *Acting President of Ukraine, Oleksandr Turchynov, addresses the nation.* Available at: <http://euromaidanpress.com/2014/02/26/acting-president-of-ukraine-oleksandr-turchynov-addresses-the-nation/>
12. *Address by Mr. Victor Yushchenko, President of Ukraine at the General Debate of the 63rd session of the UN General Assembly.* Available at: <https://undocs.org/en/A/63/PV.7>
13. *Inaugural Address of the President of Ukraine Victor Yushchenko to the Ukrainian People on Independence Square.* Available at: http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/en/publish/printable_article?art_id=11100895
14. *Petro Poroshenko's speech at the inauguration.* Available at: <http://euromaidanpress.com/2014/06/07/petro-poroshenkos-speech-at-the-inauguration-full-text/>
15. *President Victor Yanukovych's Feb. 25 inaugural speech in parliament.* Available at: <https://www.kyivpost.com/article/content/ukraine-politics/president-victor-yanukovychs-feb-25-inaugural-speech-60475.html>
16. *Remarks by Petro Poroshenko to the 73rd Session of the United Nations General Assembly.* Available at: <https://www.voltairenet.org/article203154.html>
17. *Statement by His Excellency Viktor Yanukovych President of Ukraine at the General Debate of the 68th session of the UN General Assembly.* Available at: <https://brazil.mfa.gov.ua/pt/news/15337-vistup-prezidenta-ukrajini-viktora-janukovicha-na-zagalynih-debatah-68-ji-sesiji-generalynoji-asambleji-oon>
18. *Statement by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy at the General Debate of the 74th session of the UN General Assembly.* Available at: <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-zagalnih-57477>
19. *Volodymyr Zelenskyy's Inaugural Address.* Available at: <https://www.president.gov.ua/en/news/inavguracijna-promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelensk-55489>

Бурковська І.О.

Рівненський державний гуманітарний університет

ПЕРЕКЛАД СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ СТВОРЕННЯ ІРОНІЇ У РОМАНІ ШОНА БАЙЗЕЛЛА «ЩОДЕННИК КНИГАРЯ»

Питання перекладу гумору та інших форм комічного набуває актуальності, адже кінопереклад загалом досягнув найвищого рівня

розвитку за останні декілька років. Оскільки раніше ця сфера майже не вивчалася, адекватна передача комічного ефекту та переклад стилістичних засобів, що застосовуються для створення цього ефекту, інколи не розглядаються як проблеми, що вимагають цілісного дослідження. У зв'язку з цим на екранах час від часу з'являються фільми та телесеріали, де повністю втрачений комічний ефект, через що вплив на реципієнта оригінального продукту та перекладеного відрізняється.

Комічне – одна з головних категорій естетики, і в той же час одна з найскладніших і парадоксальних. Комічне стосується різних аспектів людського буття, тому дослідження даної категорії розділилося на декілька категорій: з точки зору філософії, психології, лінгвістики, естетики, соціології, лінгвокультурології, літературознавства, мистецтвознавства. Дослідження цих наук в області комічного часто перетинаються, доповнюють одне одного і в своїй сукупності дозволяють сформулювати цілісну картину цього феномену. Комічне, на думку Аристотеля, відображає все порівняно погане в людині. Але воно показує вади не в усій повноті, а лише тією мірою, в якій смішне виступає частиною невірогідного: бо смішне, за Аристотелем, – це якась помилка або неподобство, тільки не шкідливе і не згубне [1]. Цицерон писав, що предметом дотепності або жарту не мають бути вади і злочини, які вимагають серйозного покарання. Так, на думку багатьох філософів, комічне – естетична категорія, що відображає невідповідність між недосконалим, віджитим, неповноцінним змістом явища чи предмета і його формою, що претендує на повноцінність і значущість, між важливою дією і її недосконалим результатом, високою метою і непридатним засобом. Вияв і розкриття цієї невідповідності породжує почуття комічного. Комічне завжди смішне – в цьому полягає особливість його сприйняття. Протиріччя, контраст, невідповідність між «ідеальним», повноцінним, значущим і недосконалим, неповноцінним змістом або формою розглянутого предмета або явища – базовий фактор виникнення комічного ефекту. [2]. Однак, самого лише протиріччя замало для виникнення ефекту комічного. Створення комічного ефекту ґрунтується на грі зі змістом, що відрізняється різноманітністю типів, стратегій і правил, набір яких різний залежно від безлічі аспектів, в тому числі культурного і соціального середовища різних народів [3]. Так, виникнення комічного обумовлено особливістю індивідуального людського сприйняття дійсності і культурним досвідом та умовами існування.

За словами О. Калити, вибір форм і засобів вираження іронії зумовлений низкою чинників: суб'єктивним та об'єктивним співвідношенням ціннісних потенціалів суб'єкта й об'єкта іронії,

морально-етичними обмеженнями й контекстом, характером стосунків й соціальним статусом співрозмовників. У повсякденному розмовному мовленні іронія виконує такі функції: 1) полемічну – через удаване прийняття чужого положення автор іронії доводить протилежне судження; 2) емоційно-оцінну – засобами іронії автор висловлювання дає оцінку подіям, фактам, явищам, уникаючи при цьому категоричної і прямої їх оцінки з метою запобігання конфлікту; 3) ексклюзивну – зміцнення позиції мовця за рахунок заперечення позиції адресата; 4) фатичну – ґрунтується на потребі взаєморозуміння, встановлення стійкого емоційно-ціннісного контакту, привертання уваги співрозмовника; 5) інтимізує стосунки між мовцями через іронічну гру, яка є своєрідним інтелектуальним тестом, в основі якого лежить упевненість мовця в здатності адресата достойно розв'язати його; 6) саморегульовальну – іронізуючи, мовець звільняється від почуття незадоволеності, реалізуючи свій критичний намір; 7) когнітивну – іронія є засобом мислення і пізнання дійсності; 8) функцію висміювання.

Здійснення будь-якої з перелічених функцій не тільки не суперечить одночасній реалізації інших, але й передбачає їх, адже іронія є мовленнєвим актом, який має складну структуру. Вона одночасно виступає «оцінкою (у більшості випадків це негативна оцінка), грою (намагання отримати задоволення від процесу мовлення), емотивом (бажання виразити свій емоційний стан) і перлокутивом (емоційний вплив на співрозмовників)» [4].

Функції іронії в художньому тексті ті ж самі, що й у розмовному мовленні (оскільки композиційною частиною художнього тексту часто є розмовні діалоги та полілоги), але через специфіку художнього мовлення іронія виконує такі додаткові функції: 1) характерологічну – завдяки іронії діалектика характеру персонажа набуває ніби стереофонічності [3];

2) композиційну – іронія структурує текст, визначає роль його композиційних частин (експозиції, розвитку дії, кульмінації, розв'язки, епілогу); 3) художню – іронія є засобом образного зображення дійсності; 4) стилетворчу – іронія може визначати ознаки ідіолекту письменника чи стилеві риси групи письменників, об'єднаних одним літературним напрямком, однією літературною школою. Наявність цих додаткових функцій іронії в художньому творі пояснюється тим, що в ході аналізу такого тексту потрібно враховувати: в його структурі кількість учасників комунікативної ситуації збільшується, а сама комунікація, зображена в художньому творі, є комунікацією не в реальному, а в можливому світі [4].

Аналіз наукових праць, мовознавчих студій та дисертаційних

робіт дав змогу описати категорійний апарат нашого дослідження, зробити певні висновки та узагальнення. На основі проведеного аналізу теорій, висловлених фахівцями з лінгвістики та літературознавства, а також з огляду на предмет нашого дослідження можна стверджувати, що іронія є окремою, рівноправною формою комічного, нарівні з сатирою та гумором, виходить далеко за межі стилістичного прийому, виконує в тексті певні функції і виражається на усіх мовних рівнях за допомогою мовностилістичних засобів. У нашому дослідженні ми спираємось на наукові праці О.М. Калити, С.І. Походні та Т.В. Лазера.

Вираження комічного можливе через використання всього спектру наявних у мові синтаксичних засобів за умови продуктивного поєднання з семантичними неузгодженостями чи невідповідностями, які провокують сміхову реакцію. Речення, висловлення та текст є необхідними інструментами для створення контексту, у якому відбувається реалізація комічного ефекту. У широкому сенсі мовний комізм базується на двозначному трактуванні значення мовних одиниць. Зміна значення синтаксичних одиниць надає висловлюванню суб'єктивно-оцінної модальності. Серед засобів вербалізації комічного на синтаксичному рівні у книзі Шона Байзелла було виокремлено риторичні запитання, порівняння, парцелярні конструкції, структурні та стилістичні форми повтору.

Книга починається з роздумів автора «...before buying the shop I recall being quite amenable and friendly. The constant barrage of dull questions, the parlous finances of the business, the incessant arguments with staff and the unending, exhausting, haggling customers have reduced me to this. **Would I change any of it? No**». Українською уривок перекладено наступним чином: «До того, як придбати книгарню, я був життєрадісним та доброзичливим, а до ручки мене довів шквал тупих запитань, загрозливе фінансове становище, невпинні суперечки із працівниками і нескінченні виснажливі спроби покупців поторгуватися». Виразним і продуктивним способом створення іронії є використання риторичних питань, що є використанням синтаксичних структур в непритаманним їм денотативним значенням і з додатковими конотаціями. Варто додати, що у цьому прикладі останнє речення є елементом, який забезпечує комічний ефект іронії, полягає в непередбачуваності певної ланки в ланцюжку мовлення. Це має назву ефект несподіванки. Поява кожного елемента мовного ланцюжка ніби зумовлена всіма попередніми елементами і визначає наступні. Читач сприймає одночасно або послідовно два значення, одне з яких для нього неочікуване.

У фрагменті «...He is smartly enough dressed **inasmuch as** his clothes are clearly well cut, but he does not wear them well: there is little

attention to detail such as shirt tails, buttons or flies. It appears as though someone has loaded his clothes into a cannon and fired them at him, and however they have landed upon him they have stuck.» «Вдягається непогано, тобто вбрання в нього явно доброго крою, але носить він його зле: такі дрібниці, як заправити сорочку або застібнути всі ґудзики чи ширіньку, його мало цікавлять. Хтось мовби зарядив одяг у гармату й вистрелив у нього: як вбрання приземлилося, так і сидить».

Ситуативна іронія на синтаксичному рівні тут реалізується за допомогою порівнянь, як-от опис одягу покупця за допомогою конструкцій *in as much as* та *it appears as though*.

«I am reliant on Nicky – who is as capable as she is eccentric.» – «...два дні на тиждень довіряю крамницю Нікі, кваліфікація якої за масштабом анітрохи не поступається її ексцентричності...» Порівняння разом з іронією не посилюють якості людини, а навпаки вказують на їх відсутність чи на наявність протилежних, зазвичай негативних якостей; опис поведінкових особливостей.

Важливими засобами творення іронічного ефекту є так звані парцелярні абоприєднувальні конструкції. Емоційно-експресивне виділення парцелярної частини – це те, що зумовлює появу суб'єктивно-оцінної модальності, яка є дуже важливою для іронії. Появу приєднувальної конструкції можна простежити у наступному прикладі, де автор розповідає про роздягненого до нижньої білизни спікера на книжковому фестивалі, якого побачила літня пані:

«An elderly woman, mistaking the building for a toilet, inadvertently wandered in towards the end of the talk to find him standing there, almost naked. I'm not sure that she has recovered.» Переклад звучить так: «Якась старша пані вирішила, що ця будівля – туалет, і, випадково забрівши туди під кінець виступу, побачила нашого майже голого спікера. Не певен, чи вона оговталася.» У цьому фрагменті останнє речення виступає приєднувальною конструкцією, яка додана автором задля творення комічного ефекту.

Історія вивчення комічного та іронії як його виду сягає давніх часів, однак і до сьогодні немає чіткого та вичерпного визначення цього поняття та пояснення його природи. У переважній більшості теорій побутує думка про те, що іронія виникає через контраст, суперечність, невідповідність одного елемента іншому. Об'єктом висміювання у переважній більшості випадків є працівники книгарні та відвідувачі при зображенні яких комічний ефект підсилюється акцентуацією на їхній поведінці, характері та стилі життя.

Список використаної літератури

1. Арнольд, И.В. (1999). *Семантика. Стилистика. Интертекстуальность*. Санкт-Петербург.
2. Аристотель. (1967). *Поэтика*. Киев: Мистецтво.
3. Атмосфера иронии в поэмах «Намуна» А. де Мюссе и «Домик в Коломне» Пушкина (интерпретация мотива «дон-жуанизма») (1988). *Уч. зап. Тартуского университета*, 871, 25-35.
4. Калита, О.М. (2006). Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі. *Автореферат дис. ...канд. філол. наук. 10.02.01*. Київ: Вид-во НПУ ім. М.Драгоманова.

Гадзицька С.Р.

Національний університет «Острозька академія»

МЕДІЙНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЧАСТИНА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ БРИТАНСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗМІ: GUARDIAN, DAILY MAIL, DAILY STAR, DAILY EXPRESS, THE TIMES, THE INDEPENDENT)

Анотація. У статті досліджено поняття «мовна картина світу» та «медійна картина світу». Установлено зв'язок між цими двома поняттями та фразеологізмами із ЗМІ. Досліджено фразеологізми як елементи експресивно-оцінної мови. Описано чотири основні методи перекладу фразеологізмів. Виявлено мету перекладу та способи її досягнення.

Ключові слова: мовна картина світу, фразеологізм, опис, калька, аналог, еквівалент.

Summary. We discussed the concept of "language picture of the world" and "media picture of the world" in the article. The connection between these two notions and idioms is found out. Our aim with this paper was to analyse idioms as elements of expressive-evaluative language. In conclusion, four methods of the translation of idioms are described.

Key words: language picture of the world, media picture of the world, phraseology, description, calque, analogue, equivalent.

Постановка проблеми. Питання семантики фразеологізмів є важливою складовою сучасної лінгвістики. Однак роль медійних фразеологізмів та особливості їх відтворення засобами української мови ще не чітко визначені і потребують детальнішого дослідження, тому що фразеологічний рівень мови – частина живого мовного організму, який зазнає постійних змін під впливом суспільства, преси, державної політики, тощо.

Аналіз останніх досліджень. Сучасна лінгвістика цікавиться проблемами функціонування, формування, перекладу, дослідженням структурно-семантичних особливостей фразеологічного пласту мови. Фразеологізми є об'єктом дослідження В.В. Виноградова, М.О. Алексеєнка, І.О. Соболева, Henderson B.L., McCarthy M., Safire W. З'являються нові напрями лінгвістики, які зосереджують увагу на різних функціональних аспектах мови, серед них медіалінгвістика. Зокрема вивченням преси в контексті медійного дискурсу займалися Є. В. Горін, Johnson S., Jucker A., Bednarek M.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, які полягають у визначенні поняття медійної картини світу, аналізі фразеологізмів у ЗМІ, розгляді методів та специфіки їх перекладу українською мовою.

Виклад матеріалу. Як відомо, картина світу – це індивідуальний чи колективний образ людської свідомості, що включає цінності, уявлення, вірування, орієнтири існування тощо. Щодо типології картин світу, нас цікавить класифікація з точки зору засобів активації, за якою існує мовна, знакова та медійна картини світу (Маковский, М., 1996). Вважаємо, що мова – системна єдність, яка пов'язує предметний світ із людською свідомістю. Також мова певним чином формує колективну свідомість, тобто люди, які розмовляють однією мовою, мають схожі риси в мисленні, сприйнятті навколишнього світу. Розглянемо приклад мови як дзеркала, де ми помічаємо лише ті риси, які існують та є важливими для нашої мови та культури. Коли ми говоримо про майбутнє, то вважаємо що це *"something, which is ahead of us"*, однак потрібно зазначити, що інші люди можуть сприймати майбутнє як *"something behind us"*. Це те, що ми називаємо концептуалізацією дійсності. Генадій Колшанський стверджує, що «мовна картина світу – репрезентація пізнавальної діяльності різних груп людей, яка зумовлена історичними, географічними, культурними чинниками в межах єдиного об'єктивного світу» (Колшанский, Г., 1990). Медійна картина світу – «результат інформаційної діяльності, що стає частиною картин світу інших людей унаслідок її актуалізації в медіатекстах» (Рогозина І., 2003, с. 140). Медіатексти виникають у суспільстві та органічно впливають на дискурс, відображаючи культуру народу шляхом тлумачення тверджень про людей, об'єкти, місця, стандарти тощо.

Нас цікавить медіадискурс, який є процесом створення смислів у соціальному контексті. Оскільки в кожній спільноті є свій фразеологічний рівень у мові, який часто важко перекласти та зрозуміти іноземцям, тому ми виділяємо комплексне дослідження медійних фразеологізмів у зв'язку з культурою, в якій їх було створено.

За робоче беремо визначення фразеологізму А. Барановим: «Фразеологізм, чи фразеологічна одиниця – стійке за складом та структурою, лексично неподільне і цілісне за значенням словосполучення, яке виконує функцію окремої лексеми» (Баранов, А. 1996). Фразеологізми – це своєрідні мовні звороти, значення яких виходить із певної характеристики. Ми наголошуємо на зв'язку між медіадискурсом, медійною картиною світу та культурою через об'єкт нашого дослідження: фразеологізми із британських електронних ЗМІ. Для дослідження фразеологічних одиниць ми обрали британські електронні газети, тому що періодична преса Британії залишається лідером газетної індустрії. Преса Великої Британії сформована за вертикальною моделлю. Без сумніву, газетний ринок Британії укомплектований та стабільний. Щоденних та щотижневих газет випускається порівну. Можемо виділити п'ять якісних (Daily Telegraph, Guardian, Times, Independent, Financial Times) і п'ять масових (Daily Mail, Daily Express, Daily Mirror, Daily Star, Sun) газет. У XIX ст. Times (1788) вважалася головною газетою Англії. Іншою національною газетою є The Guardian (1821). Після зменшення популярності Times саме The Guardian стала головним національним виданням. The Guardian є найбільш цитованою британською газетою. Ще однією відомою газетою є Independent (1986). У свою чергу Daily Mail (1896), Daily Express (1900) та Daily Star (1978) є одними з найбільших масових видань, які підтримують партію консерваторів.

Англомовна медійна картина світу викликає зацікавлення лінгвістів через широкий спектр усних та писемних зразків і визначну роль Британії у формуванні англомовного медійного дискурсу. Головною його ознакою є діалектичне поєднання літературної мови та експресивних засобів. Приказки, прислів'я, цитати, фразеологізми – незамінні емоційно-забарвлені елементи дискурсу ЗМІ, джерела експресивності. Наприклад, *Increasing the minimum wage may run afoul of Senate rules on reconciliation, a tool Democrats plan to use to pass Biden's coronavirus relief bill without Republican support in the closely divided Senate* ("Biden: Trump should not receive intelligence", 2021). Фразеологізм *to run afoul of* (суперечити) надає політичній мові експресивно-оцінного значення, порівнюючи із сухим синонімічним словосполученням *to contradict*. Іншим прикладом може слугувати цитата із статті The Guardian: *The time is out of joint. When lost for words, as many have been over the past five years, William Shakespeare is a useful go-to guy. His plays have helped us make sense of plague, political upheaval and a mad monarch, delivering soliloquies by tweet* ("To be Trump, or not", 2021). Оскільки автор має на меті розкрити недбалу політику Трампа крізь призму літератури, а саме творів Шекспіра, то використані фразеологізми у ній створюють атмосферу шекспірівських романів.

Перший же приклад (*The time is out of joint* - розпався зв'язок часів (*The Idioms*, n.d.)) дає посилання на трагедію Шекспіра «Гамлет» та використовується в іронічному ключі. Інший фразеологізм *a go-to guy* (експерт, права рука) (*The Idioms*, n.d.) додає мові виразності та неформальності. Отже, семантико-стилістичні особливості фразеологічних одиниць мають вплив на настрій письма, створюють специфічну образність та дотепність чи навіть трагічність. Автор «малює» образи, картини за допомогою ідіом, допомагаючи читачам сприйняти інформацію з його точки зору. Вибір фразеологізмів визначається характерними особливостями статей, метою, цільовою аудиторією, авторською позицією, змістом, тематикою тощо. Відомо те, що будь-які мовні звороти повинні виконувати поставлені комунікативно-прагматичні цілі.

Сьогодні у світі існує мало перешкод для передачі інформації. Переклади книг, серіалів, журналів, газет стали частиною буденного життя. Розглядаючи функції, важливість чи цілі перекладів, перед нами постає питання методів перекладу фразеологічних одиниць британського газетного дискурсу засобами української мови. Перекладач повинен врахувати образність, семантичну, синтаксичну структури, специфіку культури, мотивованість фразеологізмів, мати культурну компетенцію, щоб в результаті отримати адекватний переклад. На думку В. Н. Комісарова існує 4 основні способи перекладу фразеологізмів (Шевченко, И., 2003):

1) Фразеологічний еквівалент (повний та частковий).

Повний еквівалент обирається незалежно від контексту та вважається єдиною можливим засобом перекладу. Наприклад, *you cannot serve God and mammon* – не можна служити і Богові, і багатству ("Brooklyn bishop," 2020). Часткові еквіваленти містять лексичні, граматичні чи лексико-граматичні розбіжності, проте, не поступаються повним еквівалентам. Сюди належить *a dog in the manger* – собака на сні (*The Idioms*, n.d.).

2) Калькування.

Дослівний переклад шляхом заміни складових частин фразеологізму їхніми лексичними відповідниками в перекладі. Наприклад, *a domino effect* – ефект доміно (*The Idioms*, n.d.).

3) Аналог.

Аналогами називають однакові за значенням, стилістичною спрямованістю фразеологічні одиниці мови перекладу. Наприклад, *to move heaven and earth* (*The Idioms*, n.d.), що означає звернути гори.

4) Описовий.

Сюди належить фразеологізм *a skeletons in your cupboard* – таємниці, заховані від сторонніх (*The Idioms*, n.d.).

Головним завданням перекладу є його адекватність та рівноцінність, що досягається також використанням лексичних, синтаксичних трансформацій (транскрипція, транслітерація, уподібнення, розчленування, заміна, перифраз, тощо). Крім того, багатозначність фразеологізмів також викликає труднощі у перекладі. Наприклад, *to take the floor* може зустрічатися у значенні *to begin speaking to a group* (взяти слово) (The Idioms, n.d.) або *to begin dancing* (піти танцювати) (The Idioms, n.d.), або ж навіть *to go out onto a basketball court* (грати в баскетбол) (The Idioms, n.d.). Перекладаючи фразеологічну одиницю потрібно спочатку спробувати віднайти еквівалент, якщо не вдалося, то аналог, за можливості використати кальку чи врешті описати потрібне явище.

Висновки. Отже, мовна картина світу – стереотипний образ пізнання світу носіями мови. Тому медійна картина світу – джерело суб'єктивної інформації в об'єктивному світі. Саме електронні ЗМІ стали головним інструментом для поширення інформації. Серед них британський новинний дискурс є одним із ключових у світовому інформаційному просторі. ЗМІ сьогодні являють собою поєднання нейтральних та експресивно-оцінних одиниць. Зокрема фразеологізми допомагають відтворити концептуальну картину інформації, надати емоційного забарвлення тексту. Проте, при перекладі виникають труднощі з адекватним відтворенням англійської фразеологічної одиниці засобами української мови. Загально прийнято послуговуватися чотирма методами перекладу: аналог, калька, еквівалент, опис. Отже, головним завданням перекладу зворотів мови є якісна передача змісту, використовуючи доступні способи перекладу, мовні трансформації та культурну компетенцію перекладача.

Список використаних джерел

1. Баранов, А. (1996). Идиоматичность и идиомы. *Вопросы языкознания*, 5, 52-60. <https://vja.ruslang.ru/ru/archive/1996-5/51-64>
2. Колшанский, Г. (1990). *Объективная картина мира в познании и в языке*. Наука. <https://www.booksite.ru/fulltext/kolshan/text.pdf>
3. Маковский, М. (1996). *Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках: Образ мира и миры образов*. ВЛАДОС.
4. Рогозина, И. (2003). Функции и структура медиа-картины мира. *Методология современной лингвистики: Сборник статей*.
5. Шевченко, И. (2003). Герменевтичний аспект перекладу як вторинної метакомунікації. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна*. Константа, 609, 7-11.

6. Brooklyn bishop hails ruling, says diocese in line with pope. (27 Nov 2020). *The Independent*. Available at: <https://www.independent.co.uk/news/brooklyn-bishop-hails-ruling-says-diocese-in-line-with-pope-best-ap-brooklyn-rules-difference-b1763090.html>
7. Biden: Trump should not receive intelligence briefings due to his erratic behaviour. (6 Feb 2021). *The Guardian*. Available at: <https://www.theguardian.com/us-news/2021/feb/05/trump-intelligence-briefings-erratic-behavior-joe-biden>
8. Smith, David. (6 Feb 2021). To be Trump, or not: what Shakespeare tells us about the last five years. *The Guardian*. Available at: <https://www.theguardian.com/culture/2021/feb/06/donald-trump-shakespeare-steve-bannon-coriolanus-titus-andronicus>
9. *The Idioms*. (n.d.). In *theidioms.com dictionary*. Available at: <https://www.theidioms.com/>

Карпінська Т.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ В РОМАНІ ХЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРИДЖИТ ДЖОНС» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті розглядається питання про стилістичні засоби, за допомогою яких досягається комічний ефект. Проаналізовано специфіку цих засобів та їх основні функції. Детально описані фігури мови та їх особливості вживання на прикладі чикліт роману Хелен Філдінг “Щоденник Бріджит Джонс”.

Ключові слова: стилістичні засоби, гумористичний ефект, фігури, чикліт.

Summary. The articles address the issue of stylistic means by which the comic effect is achieved. The specifics of these means and their main functions are analyzed. The figures of language and their peculiarities of use are described in detail on the example of the chiklite novel by Helen Fielding “Bridget Jones Diary”

Key words: stylistic means, humorous effect, figures, chiklit.

Проблема використання стилістичних засобів, за допомогою яких текст набуває комічного навантаження, актуальне для розв’язання питань, пов’язаних із процесами формування комунікативної

доцільності мови та прагматичної спрямованості висловлювання, а вивчення проблем відтворення лінгвостилістичних засобів створення комічного є актуальною проблемою сучасного перекладознавства з огляду на те, що всі когнітивні процеси, які беруть участь у творенні комічного в художньому тексті, врештірешт, знаходять своє відображення саме в лінгвостилістичних засобах.

Полеміка про застосування стилістичних засобів, за допомогою яких досягається комічний ефект у літературі, є досить актуальною для науковців як Б.Дземідок, С.Походня, Ю.Борев та ін. Вони виділяють такі стилістичні засоби гумору як: епітети, метафора, гіпербола, літота, метонімія, порівняння та ін.

Проблеми відтворення комічного в перекладі багато років привертають увагу дослідників різних галузей науки. Навіть у ХХІ ст. чисельними є дослідження, що ставили на меті знайти найбільш ефективні способи відтворення комічного в перекладах: Л.Луцан, І.Корунець, Т. Некряч та ін.

Завдання цієї статті – прослідкувати специфіку використання стилістичних засобів створення гумористичного ефекту в романі Хелен Філдінг “Щоденник Бріджит Джонс” та визначити особливості відтворення наведених засобів в українськомовному перекладі.

У якості матеріалу дослідження лінгвостилістичних аспектів створення гумористичного ефекту ми обрали роман «Щоденник Бріджит Джонс» британської письменниці Хелен Філдінг, який поклав початок напряму чікліт постфеміністської прози Британії (chick lit: chick – сленгове позначення молодої дівчини – «ціпочка», а lit – скорочення від слова література). Звідси видно, що спочатку термін мав певну негативну конотацію, у якій крився натяк на відсутність істинної літературної цінності «жіночих» творів.[5]

Романи чікліт адресовані жінкам, написані жінками і в центрі їх розповідей теж жінки. В чікліт, на відміну, від жіночого любовного роману, присутні гумор і самоіронія. Героїні чікліт – це не ідеальні красуні, наділені чеснотами і позитивними якостями, навпаки, їм властиві недоліки і згубні звички. Сфера гумору авторів чікліт – побут, повсякденне життя, комічні пригоди героїнь і їх подруг, їх непристосованість до практичного життя. Для романів чікліт притаманна здатність авторів поглянути на себе з самоіронією. Одним з таких романів є “Щоденник Бріджит Джонс” письменниці Хелен Філдінг.

За основу ми візьмемо класифікацію стилістичних прийомів за Б.Дземідок.[1] Переклад “Щоденник Бріджит Джонс” візьмемо автора Лідії Луцан.[2]

Першими є стилістичні прийоми, засновані на взаємодії

денотативних і контекстуальних предметно-логічних значень.

Вони поділяються на :

а) використання метафор, “- Being a woman is worse than being a farmer - there is so much harvesting and crop spraying to be done: legs to be waxed, underarms shaved, eyebrows blucked, feet pumiced, skin exfoliated and moisturized ...” [7, с.44]

Переклад на українську автором Лідією Луцан : “Бути жінкою - це ще гірше, ніж бути фермером. Стільки всього потрібно удобрювати і прибирати: видаляти воском рослинність на ногах; голити волосся під пахвами; вищипувати брови; п'яти відтирати пемзою; шкіру очищати скрабом і зволожувати кремом..” [2, с.21]

Метафора тут заснована на спільності дій, що здійснюються різними людьми і є характеристикою стилю письменника.

б) використання метонімії, наприклад “- Message Jones If skirt is indeed sick, please look into how many days sick leave skirt has taken in previous twelvemonth. Spasmodic nature of recent skirt attendance suggests malingering “ [7, с.36]

Переклад на українську Л.Луцан : “Повідомлення для Джонс. Ви, очевидно, забули надіти спідницю. Як мені здається, в вашому договорі найму абсолютно ясно сказано, що персонал повинен в будь-який час бути повністю одягнений. [2, с.15]

Гумористичний ефект досягається на тому, що героїня вдягнула коротку спідницю, хоча в кожній робочій установі є свій дрескод; про який нагадує “босс” Бріджит. Цікаве і саме зауваження, адже коротка спідниця асоціюється Деніелу з роздягнутою людиною.

Лідія Луцан ввела деякі зміни при перекладі з оригіналу. Вона використала прийом заміни, проте сам сенс зберегла. Можливо, це було зроблено аби читачеві була більш зрозуміла сама комічність та деяка безглуздість ситуації.

Ще один приклад метонімії - “I need to have a serious discussion about your blouse. It's extremely thin. Almost, when you examine it, thin to the point of transparency. Has it ever occurred to you that your blouse might be suffering from ... bulimia? “ [7, с.42]

Переклад: “Мені необхідно провести серйозну дискусію з приводу твоєї блузки. Вона вкрай тонка. При найближчому розгляді, вона тонка практично до прозорості. Тобі ніколи не спадало на думку, що твоя блузка, можливо, страждає ... булімією?” [2, с.21]

Комічність полягає у моменті, де Деніел порівнює прозорість та тонкість блузки Бріджит з булімією, при якій людина швидко худне та стає немов прозорою. При перекладі було повністю збережено зміст оригіналу.

Наступним стилістичним прийомом є іронія.

Прикладом може слугувати наступне речення - “The trouble with working in publishing is that reading in your spare time is a bit like being a dustman and snuffling through the pig bin in the evening.” [7, с.26]

Переклад на українську автором Лідією Луцан : “Співробітникам видавництва читать у вільний час - все одно що сміттярі, прийшовши ввечері з роботи, нюхати відро з відходами..” [2, с.19]

Використання іронії в даному прикладі дозволяє скласти характеристику головної героїні. Як особистість вона виступає малоосвіченою. Бріджит не цікавиться нічим, крім своєї персони. Лідія Луцан при перекладі замінила першу частину речення оригіналу “The trouble with working in publishing..” на “співробітникам видавництва..”. Проте, на нашу думку, це незначне видозмінення ніяк не впливає на передачу іронічного сенсу, який перекладач достеменно змогла зберегти.

Наступний вид стилістичних прийомів заснований на взаємодії предметно-логічних і емоційних значень: епітет, оксюморон, вигуки, гіпербола.

Наприклад, оксюморон - “Valentine's Day Massacre” [7, с.48] Використання оксюморона тут обумовлено створенням драматизму, коли двома словами виражається відношення головної героїні до ситуації в її житті. Бріджит залишилася одна напередодні святкування Дня святого Валентина. Перебуваючи під впливом стереотипів, думає, що в її житті відбувається катастрофа. Вигуки- “Yars, yars” зображують почуття героїні.[7, с.30]

Також у романі можемо помітити такі стилістичні прийоми, які засновані на взаємодії основних і похідних предметно-логічних значень: зевгма, фразеологічне зрощення.

Давайте розглянемо втілення зевгми в романі. Прикладом може слугувати - “...while I career rudderless and boyfriendless.” [7, с.114] Переклад на українську :“ ..тоді як я, без керма і кар'єрної безпросвітності, дрейфую в море невдалих зв'язків .“[3, с.115]

Використання двох слів, які не узгоджені один з одним, обумовлено створенням комічного ефекту, що в свою чергу відображає ставлення Бріджит до подій, що відбуваються в її житті. Вона не в силах зрозуміти, чому навколишні люди одружуються і виходять заміж, тоді як вона залишається одна, не дивлячись на всі її зусилля. Переклад Л.Луцан дещо різниться від оригіналу. Автор зберегла сенс, де Бріджит говорить про кар'єру та відносини з чоловіками, проте вона обіграла фразу героїні до більш іронічного сенсу. Хоча тут і відображена своя нотка гумору, але не має втілення зевгми, як в оригіналі.

Потрібно також згадати такі стилістичні прийоми опису явищ і предметів як перифрази, евфемізми, порівняння.

Порівняння можемо помітити в такій фразі Бріджит:

- “Perpetua could be the size of a Renault Espace and not give it a thought.” [7, с. 30]

Переклад: “Перпетуя може бути розміром з «рено-еспа», і це її аніскільки не засмутить.”[3, с.4]

Порівняння колеги головної героїні з машиною породжує образні асоціації. Це робить сприйняття тексту багатоплановим і допомагає глибше проникнути в суть її ставлення до власної фігури. Бріджит виглядає невпевненою в собі жінкою, що принижує інших і старається цим підняти власну самооцінку. У перекладі Л.Луцан зберегла стилістичний прийом порівняння та не видозмінювала саме речення.

Не можемо не помітити стилістичне використання фразеологізмів у романі. Наприклад, приказки, прислів'я, алюзії, сентенції, цитати. Можемо помітити використання алюзії у наступному виразі - “I am having fantasies about becoming a Samaritan or Sunday school teacher, making soup for the homeless (or, as my friend Tom suggested, darling mini-bruschettas with pesto sauce), or even retraining as a doctor.” [7, с.60]

Переклад “Мене відвідують думки про можливість вступити в Товариство добрих самаритян або стати вчителем в недільній школі, готувати суп для бездомних (або, як пропонує мій друг Том, випікати маленькі піріжки з гострим соусом), а може, навіть перевчитися на лікаря.”[3, с.10]

Тут автор відсилає нас до біблійної притчі про доброго самарянина, який безкорисливо допоміг людині, яка потрапила в біду. [7, с. 175]

Використання алюзії в даному прикладі обумовлено емоційною наповненістю, наданням герою певної характеристики, а саме доброти і чуйності. При перекладі Лідія Луцан зберегла нотку гумору та передала сенс алюзії, зрозумілий для читача. Також варто зазначити, що для українців та російськомовних людей фраза “Товариство добрих самаритян” ближча, ніж просто “Samaritan“, як написано в оригіналі. Тому, на нашу думку, це невеличке видозмінення лише допомагає читачам перейняти такими моментами у романі.

Провівши аналіз застосування стилістичних прийомів у романі “Щоденник Бріджит Джонс”, ми розглянули, як досягається гумористичний ефект.

Отже, зважаючи на особливості репрезентації засобів комічного, здійснити його переклад українською мовою не просте завдання. Тому, до перспектив подальших розвідок відносимо аналіз перекладу

Л. Луцан, що дозволить розкрити специфічні для культури стилістичні засоби комічного, втілені в романі, і краще зрозуміти особливості вибору стратегій перекладу для відтворення комічного в текстах.

Список використаних джерел

1. Дземидок, Б.А. (1974). *Про комічне*. Москва: Прогресс.
2. Електронна книга (2007). *Щоденник Бріджит Джонс*.
3. Електронна книга (2007). Google books. *Щоденник Бріджит Джонс*.
4. Казимов, Г. (2001). *Теорія комічного. Проблеми мовних засобів і прийомів*.
5. Комиссаров, В.Н. (1990). *Теория перевода (лингвистические аспекты)*. Москва: Высшая школа.
6. *Літературознавчий словник-довідник* (1997). Київ: Академія.
7. Н. Fielding. (2001). *Bridget Jones's Diary*. London: Picador.

Лопанчук Ю.В.

Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ ЕПІТЕТІВ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ РОМАНУ Д. ДЕФО «РОБІНЗОН КРУЗО»

Анотація. Статтю присвячено особливостям передачі епітетів з англійської мови на українську в романі Д. Дефо «Робінзон Крузо». У дослідженні виявлено та проаналізовано різні типи епітетів та варіанти їх передачі перекладачами Хатунцевою О.В. та Черновою І.

Ключові слова: переклад, художній текст, епітет, стилістичний прийом.

Annotation: The article deals with the peculiarities of epithets translation from English into Ukrainian in the novel Robinson Crusoe by a Daniel Defoe. The study identifies and analyzes various types of epithet and the means of their rendering in translation by O. Khatuntseva and I. Chernova.

Постановка проблеми та її значення. Епітети мають важливе значення для творення мовної картини світу окремого письменника, оскільки здатні передати та увиразнити мовні традиції певної епохи. На сучасному етапі розвитку філологічних наук існує багато досліджень епітетів, у яких детально аналізуються їх види, стилістичні функції та способи вираження. Однак, особливості перекладу епітетів та питання їх стилістичної еквівалентності продовжують привертати увагу дослідників.

Актуальність статті зумовлена необхідністю дослідження способів перекладу різних видів епітетів у тексті художнього твору.

Метою статті є визначити різні види епітетів у романі «Робінзон Крузо» та прослідкувати особливості їх перекладу українською мовою.

Для поставленої мети необхідно виконати такі завдання: розглянути трактування епітету; розглянути види епітетів та особливості їх граматичного вираження; провести аналіз епітетів романі Д. Дефо «Робінзон Крузо»; з'ясувати, які прийоми застосували перекладачі при перекладі епітетів; здійснити порівняльний аналіз досліджуваних перекладів.

Виклад основного матеріалу. У сучасній лінгвістиці немає узгодженості щодо визначення епітета, його призначення в мові. Це спричинено складністю, багатоаспектністю самого поняття. Полісемантичність переважної більшості означень дає змогу їм сполучатися з багатьма лексемами, різними за значенням; тим самим звуковим та морфологічним складом передавати і безпосередні, об'єктивні ознаки предметів, і вільно характеризувати предмет на основі метафоричного перенесення ознаки (за подібністю кольору, форми, призначення тощо). Більшість дослідників визначають епітет як художнє означення, акцентуючи увагу на його образно-естетичній функції.

Найбільш повне, на нашу думку, тлумачення цього поняття подає О.Селіванова: «Епітет – стилістична фігура, троп, що є означенням чи обставиною в реченні як атрибут предмета, дії, стану й характеризується високою емотивно-експресивною зарядженістю, оціннісністю й образністю. Епітет має метафоричну або метонімічну природу. У широкому розумінні епітет є не лише метафорою чи метонімією, а й будь-яким емоційно-оціночним атрибутом» [5, с.145]. Такий підхід свідчить про те, що дослідниця звертає увагу не тільки на експресивну сутність художнього означення, а й на зв'язок епітета з іншими тропами.

Узагальнення змісту різних тлумачень аналізованого терміну «епітет» дає змогу зробити висновок, що епітет – це художній засіб передачі власного світобачення письменника, художнє образне означення, яке викликає певне емоційне ставлення до предмета опису в читача.

Класифікації епітетів присвятили свої праці такі вчені: І.Р. Гальперін, І.В. Арнольд, В.П. Москвін, О.М. Мороховський, В.А. Кухаренко та ін. Але найбільш детальною, на нашу думку, є класифікація, запропонована Т.М. Онопрієнко в її праці «Епітет у системі тропів сучасної англійської мови (Семантика. Структура. Прагматика)».

Беручи до уваги позитивні сторони існуючих класифікацій епітетів та вносячи необхідні зміни й уточнення, Онопрієнко Т. М. пропонує семантичну класифікацію епітетів, в якій чітко прослідковується тенденція до розподілу епітетів на дві основні категорії. До першої з них відносять узуальні (звичні, традиційні) епітети, до другої – не узуальні, okazіonalnі [4].

З точки зору структурної організації, відповідно до класифікації Т.М. Онопрієнко, епітети поділяються на прості (simple epithets), виражені прикметниками, дієприкметниками, іменниками-ад'юнктами; складні (compound epithets), виражені складними прикметниками або складними іменниками-ад'юнктами, а також фразові епітети (phrase epithets) зі структурою словосполучень; епітети-речення (sentence epithets), виражені інтегрованими реченнями: [4, с.13].

Художній переклад має особливі трансформації для перекладу лексико-стилістичних художніх засобів.

Зокрема Казакова Т. А. виділяє такі способи:

- повний переклад (тоді коли для обох мов та культур збігаються порівнювані образи та аспект їх порівняння);
- додавання / опущення (тоді, коли лексеми мають різний рівень образності в двох мовах);
- описовий переклад;
- заміна (перекладач використовує більш типовий для цільової культури образ);
- нівелювання (тобто, художній засіб зберегти не вдалося) [3, с 245-246].

Шляхом суцільної вибірки з англомовного тексту роману «Робінзон Крузо» було дібрано 150 одиниць епітетів та проаналізовано способи їх перекладу Хатунцевою О.В., яка перекладала безпосередньо з англійської мови та Черновою І., яка використовувала російську мову в якості мови-підрядника.

Аналіз перекладів показав, що перекладачі застосовували різноманітні прийоми перекладу епітетів.

Часто при перекладі епітетів перекладачам вдавалося знайти повний еквівалент, який, окрім однакового лексичного значення, надавав описуваному об'єкту того ж емоційно-експресивного забарвлення.

Наприклад:

«*These wise and sober thoughts continued all the while the storm lasted.*» [6] Автор описує думки мудрими та тверезими. Хатунцева О. В. використовує повністю еквівалентні епітети: «Ці розсудливі й тверезі думки снувалися в моїй голові весь час, поки лютувала буря, і трохи після того.»[2]

«*But my **ill fate** pushed me on now with an obstinacy that nothing could resist*»[6] – автор використовує метафоричний епітет, називаючи її хворою, тобто, проводячи аналогію з людиною. Хатунцева О. В. також використовує метафоричний епітет: «*Та моя **лиха доля** штовхала мене вперед з настирливістю, якій не можна було опиратись*»[2]. Перекладач також проводить аналогію з людиною, але використовує прикметник **лихий**, що означає здатний творити зло. Такий же підхід прослідковуємо і в перекладі Чернової І.: «*Та **вперта і глузлива** доля ніби штурхала мене у спину, позбавляючи можливості вчинити розумно*» [1]. Вперта і глузлива – це прикметники, якими описують людину. На основі метафоричного перенесення перекладач описує ними людську долю.

«*That such **an unhappy wretch** should come into my ship*» [6] – в даному прикладі автор використовує прикметник, який надає перебільшеного значення. Тобто, це зразок гіперболічного епітету. В обох перекладах його не збережено: «*Куди б ви не поїхали, скрізь вас будуть переслідувати **нещастя та невдачі***» [2], «*Вас переслідуватимуть тільки **лиха й невдачі***»(ЧІ). Обидва перекладачі зберегли перебільшення, але не використали для цього епітет, замінивши його іменниками, які мають синонімічне значення, цим самим вони підсилюють негативне значення один одного.

Перекладаючи роздуми героя про становище, в якому він опинився «*I am cast upon **a horrible, desolate island**, void of all hope of recovery.*» [6] Хатунцева О. В. повністю зберігає двоступеневий епітет оригіналу «*Мене закинуло на **жахливий, безлюдний острів**, і в мене немає ніякої надії визволитись*» [2]. Чернова І. випускає одну з ознак острова, на якому опинився герой, акцентуючи цим самим увагу на іншій його характеристиці: «*Я за примхою долі закинутий **на незаселений острів**, і в мене немає надії на порятунок*» [1]. В даному прикладі Чернова І. також вводить метафору «за примхою долі» [1] компенсуючи цим один з епітетів, адже під примхами долі маються на увазі певні жахливі події, які людина не може змінити.

В деяких випадках підходи перекладачів відрізнялися. Хатунцева О. В. прагнула зберегти ту документальність оповіді, яка притаманна оригіналу. Чернова І. навпаки – частіше використовує художні засоби, уникає надмірних уточнень, часто випускаючи їх, використовує стилістично-забарвлену лексику. В підтвердження цього розглянемо наступні приклади:

«*I was in an island **environed every way with the sea**: no land to be seen except some rocks, **which lay a great way off**; and two small islands, **less than this, which lay about three leagues to the west***» [6] Автор описує острів, використовуючи описово-оцінні фразові епітети.

В перекладі Хатунцевої О. В. збережено всі деталі щодо розміру та розташування острова, зберігаючи при цьому використані автором епітети *«Я на острові, оточеному звідусюди морем, без ніяких ознак землі за ним, коли не рахувати кількох скель, що стояли віддалік, та двох ще менших островів миль за десять на захід»* [2].

Чернова І., перекладаючи даний уривок випустила інформацію про відстань острова до інших найближчих островів, окрім цього ввела метафору, і це позбавило текст точності і надало йому художній характер: *«Я побачив що перебуваю на острові зусібіч оточеному морем. Тільки на заході тяглася смуга рифів і дрібних клаптиків суходолу»* [1]. *«Менші острови»* [6] про які йдеться в оригіналі перекладач назвала *«дрібними клаптиками суходолу»* [1], цим самим вона випустила порівняння острова, на якому знаходився герой з іншими найближчими островами.

В деяких випадках перекладачі не змогли підібрати повний еквівалент. Наприклад:

«My father, a wise and grave man...» [6]. Прикметник **grave** має таке тлумачення: **very bad; serious**. Тобто, дуже поганий, надмірно серйозний. Обидва перекладачі опустили цю негативну конотацію. Хатунцева О.В. подає такий варіант: *«Мій батько, розумна й поважна людина...»* [2]., де використовує прикметник **поважний**, який не є повним еквівалентом, хоча він і використовується для опису вдумливої та серйозної людини, він має лише позитивне значення. *«Батько, людина розважлива...»* [1]— Чернова І. оперує прикметником **розважливий**, той, хто здатний всебічно зважувати, обмірковувати що-небудь, тобто, також повністю не передається ознака, яку автор описує в оригіналі.

З наведених прикладів очевидним стає те, що основні труднощі в перекладі епітетів виникають тоді, коли окрім інформативної функції вони наділені ще й стилістичною або естетичною. Від перекладача вимагається розуміння підтексту, уміння бачити в образному вислові прихований смисл.

Висновки. Аналіз перекладів епітетів в романі Д. Дефо «Робінзон Крузо» дозволяє зробити висновок, що перекладачі використовують різні прийоми для передачі епітетів. Переклад Хатунцевої О. В. є більш точним, відносно до оригіналу, перекладач намагалася зберегти всі описані в оригіналі деталі, це пояснюється прагненням до документальності оповіді, яка прослідковується в тексті роману. Тобто, перекладач орієнтувалася на текст оригіналу. Чернова І. навпаки — часто відхиляється від оригіналу, залучає нові образи, часто випускає авторські стилістичні прийоми та нерідко використовує нелітературну лексику. Це може бути пояснене тим, що ми маємо справу з

«вторинним» перекладом, тобто, через мову-посередник. Це означає, що англomовний текст вже вдруге пройшов крізь призму слов'янської культури. Можна стверджувати, що переклад Чернової І. орієнтований на цільового читача.

Список використаної літератури

1. Дефо, Д. (2001). *Робінзон Крузо*. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля».
2. Дефо, Д. (1993). *Робінзон Крузо*. Режим доступу: https://www.ae-lib.org.ua/texts/defoe__robinson_crusoe__ua.htm
3. Казакова, Т.А. (2000). *Практические основы перевода. English-Russian = Translation techniques. EnglishRussian*. Санкт-Петербург: СОЮЗ.
4. Онопрієнко, Т.М. (2002). Епітет у системі тропів сучасної англійської мови (Семантика. Структура. Прагматика): *Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04*. Харків.
5. Селіванова, О.О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.
6. *The Life and Adventures of Robinson Crusoe, by Daniel Defoe*. Режим доступу: <https://www.gutenberg.org/files/521/521-h/521-h.htm>

Погребак Р.К.

Рівненський державний гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Анотація. Сьогодні існує велика необхідність підкреслити науково-технічний переклад не тільки як особливий вид перекладацької діяльності та спеціальну теорію, яка досліджує цей вид діяльності, але і для присвоєння науково-технічному перекладу статусу самостійної прикладної науки. З лінгвістичної точки зору особливості науково-технічної діяльності поширюються на його стилістику, граматику та лексику. Основним завданням науково-технічного перекладу є, можливо, чітке і точне доведення інформації до читача.

Ключові слова: технічний переклад, науковий стиль, еквівалентність, проблеми перекладу, лінгвістичні аспекти.

Résumé. À l'heure actuelle, existe une grande nécessité de souligner la traduction scientifique et technique non seulement comme une sorte particulière de l'activité de traduction et une théorie spéciale qui explore ce type de l'activité, mais également pour l'attribution à une traduction

scientifique et technique du statut de la science indépendante appliquée. Du point de vue linguistique, les particularités de l'activité scientifique et technique sont distribuées sur sa stylistique, la grammaire et le vocabulaire. La tâche principale de la traduction scientifique et technique est peut-être une présentation de l'information claire et précise au lecteur.

Les mots clés: la traduction technique, le style scientifique, l'équivalence, les problèmes de traduction, les aspects linguistiques.

Лінгвістичні особливості перекладу науково-технічних текстів

В даний час існує потреба виділити науково-технічний переклад не тільки як особливий вид перекладацької діяльності та спеціальну теорію, що досліджують цей вид діяльності, а також присвоєння статусу самостійної прикладної дисципліни науково-технічному перекладу. З точки зору лінгвістики, характерні риси науково-технічної літератури поширюються на її стилістику, грамматику та словниковий запас. Основним завданням науково-технічного перекладу є надзвичайно чітке і точне передавання інформації читачеві. Це досягається шляхом логічного обґрунтування фактичного матеріалу без явно вираженої емоційності.

Існує безліч стилів, оскільки у світі існує чимала діяльність людини. Людям завжди потрібно використовувати цю мову, щоб писати про результати своїх зусиль, отриманих в результаті дослідницької роботи, які, як очікується, будуть представлені чесно, об'єктивно та відповідально. Науковий письменник розраховує проаналізувати свої результати в розділі для обговорення, але він повинен робити це чітко і справедливо. Він може представити власну інтерпретацію результатів, але також повинен висвітлити будь-які протилежні пояснення або погляди.

Комунікативна ситуація перекладу в цьому випадку називається формою CST-1 згідно з класифікацією комунікативних ситуацій перекладу, запропонованою В.В. Сдодніковим. Дослідження було спрямоване на вирішення таких завдань, як аналіз адекватності тактики, що застосовується до домінуючої стратегії перекладу, пошук обґрунтування точності операцій на роботі, а також формулювання критеріїв оцінки. Дослідження проводилось на основі французької наукових текстів та їх перекладів на українську мову. За результатами систематизації фактичного матеріалу сформована таблиця з критеріями оцінки перекладу відповідно до обраної стратегії комунікативно значущого перекладу.

Аналізу стратегії, тактики та операцій передував етап диференціації типу комунікативної ситуації. Визначено, що найбільш поширеними є комунікативні ситуації першого типу, де ініціатором

перекладу є сам перекладач. Аналіз перекладених текстів засвідчив повне збереження семантики та прагматики вихідного тексту та його не скановане відтворення за допомогою мови перекладу. Експериментально доведено, що стратегія комунікативно важливого перекладу є найбільш підходящою для перекладу наукового.

Новизна дослідження полягає в тому, що у центрі дослідження переклад наукових текстів з французької на українську мову, розглядається з точки зору адекватності обраної стратегії та тактики перекладу. Науковий стиль - це функціональний стиль літературної національної мови, який формується переважно нейтральними одиницями національної мови, які мають свої особливості та можливості їх працевлаштування, та відносно невеликою кількістю стилістично забарвлених мовних одиниць. Особлива увага приділяється конкретним фактам, які слід описати та пояснити.

Основні аспекти перекладу науково-технічних текстів.

На думку Хатіма та Мейсона, переклад є корисним тестом для вивчення цілого питання ролі мови в соціальному житті. Створюючи новий акт спілкування з раніше існуючого, перекладачі неминуче діють під тиском власної соціальної обумовленості, одночасно намагаючись допомогти у переговорах про значення між виробником тексту на мові джерела і читача тексту на мові перекладу, обидва існують у своїх власних, різних соціальних рамках».

Крістіан Норд визначає переклад як створення функціонального цільового тексту, що підтримує взаємозв'язок із заданим вихідним текстом, який визначається відповідно до передбачуваної або потрібної функції цільового тексту.

Переклад дозволяє здійснити комунікативний акт, який через існуючі мовні та культурні бар'єри не був би можливим без нього. Функціональність вважається найважливішим критерієм перекладу, але, безумовно, не єдиним. Між джерелом та цільовим текстом має існувати певна залежність. Тому, безперечно, перекладач має двосторонні зобов'язання щодо вихідного тексту, а також ситуації, пов'язаної з цільовим текстом, і відповідає як перед відправником повідомлення, так і над одержувачем. Крістіан Норд називає це «лояльністю». Функціональність важлива як для вихідного тексту, так і для цільового тексту. Отже, перекладач повинен відчувати відданість як тексту, так і результатом цих стосунків є щось більше, ніж просто механічний переклад. Лояльність - це лише назва відносин між перекладом та перекладачем.

Переклад – це дуже складне завдання для управління. Перекладач повинен не лише добре знати свою вихідну мову; вони також повинні глибоко розуміти область знань, охоплену вихідним текстом (Krijtová

1996, 35). Перекладачі повинні забезпечити результат, який звучить навіть максимально природно - хоча деякі перекладачі стверджують, що для певних типів тексту (наприклад, наукових матеріалів), де точність перекладу є більш важливим, ніж природність, для перекладача має сенс бути більш вільним у вихідному тексті (Кристал 2005, 346).

Цей розділ повинен розкрити читачеві поняття еквівалентності та його типології. Було поділено еквівалентність не лише за однією класифікацією, оскільки неможливо зрозуміти всю суть еквівалентності, дотримуючись лише одного типу класифікації. Було проаналізовано типології представлені Бейкером, Нідю, Коллером та ін. Усі вони пропонують різний погляд на еквівалентність, будь то еквівалентність на рівні слова чи з більшого боку, та інші. Еквівалентність - центральне поняття в теорії перекладу, але воно також суперечливе (Baker 2001, 77). На думку Crystal, мета перекладу – «забезпечити семантичну еквівалентність між мовою джерела та цільовою мовою» (Crystal 2005, 346).

Отже, перекладачі можуть розбити одиниці речень і перебудувати їх, якщо це від імені ясності. Форма є другорядною при роботі з науково-технічними текстами. Першочерговим є зміст, який буває дуже складним, і перекладач не повинен ускладнювати розуміння тексту читачеві ТТ, використовуючи громіздкі, складні та складні конструкції речень. (Knittlová 2005, 148) Конденсація вже згадувалась як характерна риса науково-технічного стилю. При перекладі на українську мову необхідно збільшити та вказати ці ущільнені структури. Це можна зробити, додавши речення, що містять кінцеві дієслівні форми.

Список використаних джерел

1. Комісаров, В.Н. (1999). *Загальна теорія перекладу: Проблеми перекладу дослідження у висвітленні зарубіжних вчених*. Москва: ЧеРо.
2. Комісаров, В.Н. (1990). *Теорія перекладу (Проблеми перекладу)*. Москва: Вища школа.
3. Проніна, Р.Ф. (1986). *Переклад англійської науково-технічної літератури*. Москва: Вища школа.
4. Пумпянський, А.Л. (2015). *Читання та переклад англійської наукової та технічної літератури*. Москва: Академія наук.
5. Семенець, О.Є., & Панасев, А. (1986). *Практичний курс інтерпретації. Англійська*. Київ: Вища школа.

6. Скороходько, Є.Ф. (2016). *Питання перекладу англійської технічної мови література (Переклад термінів)*. Київ: Київський університет.
7. Берков, В.П. (1971). О словарных переводах. *Мастерство перевода*, 8. Москва: Советский писатель.
8. Верещагин, Е.М., Костомаров, В.Г. (1980). *Лингвострановедческая теория слова*. Москва: Русский язык.
9. Виноградов, В.С. (2001). *Введение в переводоведение*. Москва.
10. Влахов, С., & Флорин, С. (1980). *Непереводимое в переводе*. Москва: Международные отношения.

Сівак К.В.

*Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ ТЕКСТІ ПЕРЕКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті представлено опис граматичних трансформацій, використаних в англійському тексті перекладу Кримінального процесуального кодексу України. Їхня типологія охоплює шість видів: заміни частини мови; заміни структури речення; заміни форми числа іменників; заміни порядку слів; опущення; та додавання. Найбільшу рекурентність в тексті англійського перекладу Кримінального процесуального кодексу України виявляють заміни частини мови та заміни структури речення, у той час, як опущення й додавання менш поширені.

Ключові слова: юридичний переклад, граматичні трансформації, Кримінальний процесуальний кодекс України.

Summary. The paper presents a description of a set of grammatical transformations used in the English translation of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Their typology consists of six kinds: the substitution of parts of speech; the substitution of the sentence structure; the substitution of the noun number; the substitution of word order; omission and addition. The substitution of parts of speech, and the substitution of the sentence structure proved to be most recurrent in the translation of the Criminal Procedure Code of Ukraine, while omission, and addition appeared to be not so frequent.

Key words: legal translation, grammatical transformations, Criminal Procedure Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Переклад українських юридичних текстів англійською мовою належить до актуальних завдань галузевого перекладу у зв'язку з потребою представлення джерел права України в міжнародному аспекті. При цьому юридичний переклад як вузькоспеціалізована галузь вимагає від перекладача глибоких знань з права, з одного боку, а з іншого – кваліфікованого володіння різноманітними перекладацькими трансформаціями, специфікою мовного аранжування юридичних текстів оригіналу та перекладу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цілісної теорії юридичного перекладу в Україні дотепер не розроблено. Теоретичні та дидактичні аспекти англо-українського юридичного перекладу розглянуті в працях науковців В. В. Алімова [1], Г. П. Апалат [2], О. Ю. Вийнюк [3], В. І. Карабана [4], З. Г. Коцюби [5] та інших, однак специфіка перекладу нормативно-правових актів ще не отримала вичерпного висвітлення.

Завдання статті полягає у визначенні найбільш рекурентних граматичних трансформацій в англійському перекладі тексту Кримінального процесуального кодексу України.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний процесуальний кодекс України (надалі – КПКУ) уособлює кодифікований закон, який визначає порядок кримінального провадження в Україні та складається з 11-ти розділів та 46-ти глав [див. 6]. Існує також англomовний переклад КПКУ – Criminal Procedure Code of Ukraine [7].

З метою встановлення типології перекладацьких трансформацій, застосованих у процесі перекладу КПКУ, ми розглянули 17 статей означеного кодексу, які охоплюють 100 речень, перекладених англійською мовою з української. У матеріалі спостереження зафіксовано такі граматичні трансформації, які подаємо за спаданням частоти: заміни частини мови (20 випадків, або 27,78%); заміни структури речення (16 випадків, 22,22%); заміни форми числа іменників (13 випадків, 18,06%); заміни порядку слів (9 випадків, 12,5%); опущення (7 випадків, 9,72%); та додавання (7 випадків, 9,72%).

Найрекурентнішою граматичною трансформацією у тексті перекладу КПКУ є заміна частини мови, що, на нашу думку, зумовлено відмінністю культур, особливостями правових систем і труднощами передачі безеквівалентної лексики. Проілюструємо вищевикладене на прикладах:

ПРИКЛАД 1: *Особа вчинила* A person committed a кримінальне правопорушення у стані criminal offence in the state of осудності, але захворіла на психічну sanity but fell mentally ill хворобу до постановлення вироку before the passing of

[КПКУ, стаття 503, параграф 1, *judgment*.
підпараграф 2]

ПРИКЛАД 2: *Поведінка особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння або після нього була або є неадекватною...* [КПКУ, стаття 509, *dangerous act...*

параграф 1, підпараграф 2]

ПРИКЛАД 3: *...в порядку, передбаченому для подання розгляду клопотань щодо запобіжного заходу...* [КПКУ, стаття 509, параграф 2].

509, параграф 2].

У наведених прикладах застосовано такі граматичні зміни: замість іменника “хвороба” використано прикметник “*ill*” (ПРИКЛАД 1); приметник “неадекватний” замінено на іменник “*inadequacy*” (ПРИКЛАД 2); іменник “обрання” передано дієсловом “*to enforce*” (ПРИКЛАД 3).

Трансформація заміни структури речення посідає друге місце за поширеністю в дослідженому тексті перекладу. Проілюструємо її такими прикладами:

ПРИКЛАД 4: *При застосуванні до неповнолітнього примусового заходу у вигляді направлення до спеціального навчально-виховного закладу...* [КПКУ, стаття 501, *imposed on the underage...*

параграф 3]

ПРИКЛАД 5: *Судовий розгляд завершується постановленням ухвали про застосування примусових заходів медичного характеру або про відмову в їх застосуванні.* [КПКУ, стаття 512, параграф 2]

стаття 512, параграф 2]

ПРИКЛАД 6: *У разі засудження цієї особи до арешту...* [КПКУ, стаття 515, *imprisonment...*

параграф 3]

У ПРИКЛАДІ 4 відбувається заміна простого речення з обставиною, яка виражена іменником із прийменником, на складнопідрядне речення. У ПРИКЛАДІ 5 пасивний стан дієслова-присудка змінено на активний. У ПРИКЛАДІ 6 відбувається заміна простого речення з обставиною, яка виражені іменником з

прийменником, на складнопідрядне речення.

Категорія числа може викликати труднощі у перекладі юридичного тексту. Причина цього – відмінності в структурах мови. У проаналізованих фрагментах фіксуємо такі приклади заміни форми числа:

ПРИКЛАД 7: *Під час постановлення ухвали в кримінальному провадженні...* [КПКУ, стаття 501, параграф 1] *When passing a ruling in criminal proceedings...*

ПРИКЛАД 8: *Досудове розслідування щодо осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення...* [КПКУ, стаття 504, параграф 2] *Pre-trial investigation in respect of persons suspected of commission of criminal offences...*

ПРИКЛАД 9: *Закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру...* [КПКУ, стаття 511] *Completion of pre-trial investigation in criminal proceedings regarding application of a compulsory medical measure...*

У ПРИКЛАДІ 7 перекладач змінив форму числа з однини “кримінальне провадження” на множину “*criminal proceedings*”; у ПРИКЛАДІ 8 “кримінальне правопорушення” в однині замінено на “*criminal offences*” у множині; ПРИКЛАДІ 9 форма множини “примусові заходи медичного характеру” змінено на “*a compulsory medical measure*” в однині.

Заміна порядку слів – наступна часто вживана перекладацька трансформація. Цей тип трансформації застосовується в тому випадку, коли для точнішої передачі значення потрібна зміна порядку мовних одиниць. Однак заміна порядку слів менш вживана в порівнянні з заміною частини мови й заміною структури речення, що пов'язано з суворими вимогами щодо юридичного перекладу, який повинен бути максимально наближений до тексту оригіналу. Наведемо приклади заміни порядку слів у нашому матеріалі спостереження:

ПРИКЛАД 10: *Чи мало місце суспільно небезпечне діяння;* [КПКУ, стаття 504, параграф 1, підпараграф 1] *Whether a socially dangerous action **has** really occurred;*

ПРИКЛАД 11: *Суд, ухвалюючи вирок, може врахувати стан обмеженої осудності...* [КПКУ, стаття 504, параграф 2] *Passing a judgment, the court may take into account the state of limited criminal capacity*

ПРИКЛАД 12: *У кримінальному провадженні щодо застосування* *Defense counsel's participation in criminal proceedings*

примусових заходів медичного характеру участь захисника є *compulsory medical measure*, обов'язковою. [КПКУ, стаття 507, *shall be mandatory*. параграф 1]

У ПРИКЛАДІ 10 присудок “*мати місце*” переміщено на кінець речення; у ПРИКЛАДІ 11 дієприслівниковий зворот “*ухвалюючи вирок*” переміщено на початок речення; у ПРИКЛАДІ 12 обставина “у кримінальному провадженні” поставлена після підмета.

Опущення як перекладацька трансформація застосовується порівняно рідко в тексті перекладу КПК, наприклад: *Слідчий, дізнавач, прокурор зобов'язані залучити експерта (експертів) для проведення психіатричної експертизи у разі, якщо під час кримінального провадження...* [КПКУ, стаття 509, параграф 1], в англійському перекладі опущена прийменникова сполука “у разі”: *The investigator, public prosecutor shall be required to involve an expert (experts) to carry out a psychiatric examination where in the course of criminal proceedings...*

Деякі варіанти заміни уособлюють граматичні перетворення з елементами додавання, яке перекладач використовує для збереження норм мови перекладу. Додавання відбувається головним чином з причини відсутності того чи іншого граматичного явища у мові перекладу, наприклад, у переклад речення: *Порядок здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні...* [КПКУ, стаття 504] додано прийменник *for*: *Procedure for pre-trial investigation in criminal proceedings...*

Висновки дослідження. У перекладах юридичних текстів повинна бути збережена лаконічність, чіткість, послідовність. Перекладач зобов'язаний передати вихідний текст у відповідності з нормами стилістики, синтаксису та інших аспектів мови перекладу. З огляду на відмінні риси в граматичних системах англійської та української мов, граматичні трансформації є рекурентними в тексті англійського перекладу Кримінального процесуального кодексу України. Їхня типологія охоплює заміни частини мови (27,78%); заміни структури речення (22,22%); заміни форми числа іменників (18,06%); заміни порядку слів (12,5%); опущення (9,72%); та додавання (9,72%).

Перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі вбачаємо у вивченні специфіки перекладу текстів інших нормативно-правових актів з української на англійську мову.

Список використаних джерел

1. Алімов, В.В. (2002). *Теорія перекладу. Переклад в сфері професійної комунікації*. Москва: КомКнига.

2. Апалат, Г.П. (2002). Англомовний юридичний дискурс і його відтворення українською мовою: *Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16*. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ.
3. Вийнюк, О.Ю. (2003). *Відтворення англійської юридичної лексики в українських наукових перекладах*. Київ: Нац. ун-т імені Тараса Шевченка.
4. Карабан, В. І. (2006). *Переклад англомовної юридичної літератури*. Вінниця: Нова книга.
5. Коцюба, З. Г. (2002). Експресивність номінативних речень як перекладознавча проблема при перекладі юридичних текстів (на матеріалі англійської та української мов): *Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.16*. Київ: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>
7. Criminal Procedure Code of Ukraine. Available at: <https://rm.coe.int/16802f6016> (coe.int)

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Калініченко М.М., Зелінська К.Ю.

Рівненський державний гуманітарний університет

ПРОБЛЕМАТИКА ТВОРЧОСТІ Г.Д. ТОРО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ США 1800-Х РОКІВ (ЛЕКСИЧНИЙ ТА КУЛЬТУРАЛЬНИЙ АСПЕКТИ)

Історико-літературна репутація цього митця залишається напрочуд невизначеною, попри те що кожна розвідка, присвячена фундаторам північноамериканського красного письменства, обов'язково згадує його ім'я та знамениту книгу «Walden; or, Life in the Woods» (1854). Однак у грубесних академічних томах годі шукати ґрунтовного аналізу естетичних і поетикальних особливостей його художньої спадщини. Торо постає фігурою скоріш суспільно-політичного, ніж літературного життя: ексцентричним філософом-моралістом, послідовним нонконформістом, радикальним захисником громадянських прав і свобод, непоступливим пацифістом, ревним екологом. Але зауважимо: його суспільне реноме також не позбавлене суттєвих проблем сприйняття. По-справжньому він зацікавив американське суспільство лише у п'ятдесятих роках минулого сторіччя. Покоління бітників, «розбите покоління» (Beat Generation), котрому набридло нудне національне самовдоволення, схвально сприйняло його особистісну самодостатність і волелюбство. Наступне десятиріччя, котре увійшло в історію країни під назвою «бунтівного», надало йому статусу ледь не кумира студентської молоді, що засуджувала війну у В'єтнамі та маніфестувала власну непричетність до мізерії буденного існування суспільства споживання. У сімдесяті-вісімдесяті роки суспільна рецепція образу Торо суттєво спростилася. Професори університетів, митецька еліта ще відчували власну спорідненість із духовим неспокоєм попередніх десятиріч. Для них письменник залишався провісником нової екологічної свідомості, яскравим представником національної філософської і політичної думки, апостолом індивідуалістичної екзистенції, спроможною спонукати особистість до ліворадикальних дій. Однак правління республіканських консерваторів під орудою президентів Р. Рейгана і Дж. Буша змінило настрої суспільства. Протестні воління зійшли нанівець, студенти, колишні найактивніші репрезентанти громадського невдоволення, перестали цікавитися політикою. Велетні

міжнаціональних корпорацій перемогли стихію природозахисного руху, спрямувавши його енергетику в незагрозливе річище пізнавальних телевізійних шоу і програм каналу «Discovery». Перегодом у свідомості пересічних американців почав закріплюватися впокорений образ Торо, позбавлений будь-яких екстрем, образ ідеаліста, трохи схибленого на природолюбстві. Мультиплікаційний серіал «Сімпсони» у гротесково-іронічний спосіб унаочнив таке його сприйняття. В одному з епізодів 1992 року ледацюга й ненажера Гомер Сімпсон розповідає про заповітну мрію. Наслідуючи Торо, він збирається полишити метушливий світ цивілізації, усамітнитися у хижі біля ставка, вивчати природу і вести щоденник. Але у першому ж рядку нотаток, недарма датованому 15 березня (Торо також саме у березні 1845 року почав облаштовуватися у лісі), зізнається: «Боже, як же мені нудно без телебачення». Перетворений на експонат музею воскових персон минувшини автор «Волдену» загалом поблажливо сприймається суспільством. Його пам'ятають, згадують, але більш за все він, вочевидь, вражає сучасну Америку двома роками життя у лісових нетрях. Інших подробиць статус такої національної легенди не потребує. Торо застається ніби й знаним, проте посутньо невідомим – знайомим незнайомцем. І найголовніша притичина такого його сприйняття суспільством зумовлена специфічністю його особистості: він надто дивний, незбагненно дивний. Згрубша мовлячи, каменем спотикання на шляху до розуміння Торо постають його власні протиріччя. Він зажди й усюди, свідомо і послідовно унеможлиблював ясне, несуперечливе сприйняття своїх текстів, своєї світоглядної позиції. Навіть в особистому житті уникав найменшої визначеності. В усіх проявах власного буття поставав у щільній аурі протиріч і неузгодженостей. Почнемо з найвідомішого: з його репутації щирсердого, просто до самозречення, природолюбця. У книзі «Волден» читаємо: «Я надзвичайно вільно рухаюсь у Природі – я з'єднаний з нею у неподільну цілісність» [1]. У світі дикої природи, у житті людей, з нею пов'язаних, він убачав порятунок від вад цивілізації: «Я люблю дикунське не менш, ніж доброчесне» [1]. Такі зізнання, звісно ж, справляють немале враження. Його фразу з публічної лекції у рідному Конкорді (квітень 1851 року) про те, що «дикунство врятує світ», обрала своїм гаслом відома екологічна організація «Sierra Club», відгалуження котрої функціонують сьогодні по всій Америці. Вірджинія Вульф убачала у ньому ледь не чаклуна, здатного порозумітися з усіма насельниками лісів і річок: «Торо вмів голіруч вихопити рибину зі струмка; причарувати білку, щоб вона почала влаштовувати домівку в його палті звірі збиралися навколо нього й починали пустувати» [3]. Кожному, охочому висловлюватися про ставлення Торо до природи у

модусі подібних суперлативів, варто зазирнути до його щоденника. Тут читаємо: «Природа здавалася мені настільки поверхневою і малозначущою, що я не розумів, чому вона взагалі приваблювала мене» [4]. За традиційною логікою, настільки разюче противенство самому собі виглядає неприпустимим. Але традиційною логікою Торо не переймався. Не варто з'ясовувати, коли він не кривив душею: пишучи про замилювання у природу або зізнаючись у байдужості до неї. За логікою «або – або», відповіді не знайдемо. Відповідь інша: він абсолютно щирий у кожному зізнанні. Із такою ж прямодушністю стверджував, що людина може позбутися необхідності тяжко працювати, позбутися нудних дріб'язкових обов'язків, перестати бути невільником хижаків-роботодавців. Треба лише обмежити власні потреби, звести до розумного мінімуму – та й насолоджуватися вільним, незалежним, цілком щасливим життям. Аби довести таке, збудував, скориставшись лише взятою у позику сокирою, хижу на березі Волденського ставка, харчувався найпростішою їжею, городиною і тим, що знаходив у лісі та виловлював у воді. Гордовито підраховував, що за вісім місяців витратив на закупівлю продуктів лише 8 доларів і 74 центи. Водночас майже кожного дня гостював у просторому батьківському будинку, частувався, особливо полюбляв ласувати матусиними пирогами з яблуками. Його концепцію громадянської непокори, ненасильницького спротиву владі (есеї «Civil Disobedience») наслідували Махатма Ганді і Мартін Лютер Кінг. Але сам Торо не дуже вдало і послідовно реалізовував її. Протестуючи проти загарбницької війни з Мексикою, відмовився сплачувати податки, був заарештований, провів ніч у в'язниці. Досить швидко з'ясувалося, що гроші не було сплачено до місцевого бюджету, котрий взагалі не був причетний до фінансування військових дій. Принципами миролюбства, пацифізму він також якось навдивовижу легковажив. Довідавшись про страту Джона Брауна, котрий 1859 року разом із трьома синами і купкою прихильників здійснив декілька збройних (посутньо терористичних) акцій проти рабовласників у Канзасі та Вірджинії, Торо почав переконувати сучасників, що тільки насильство здатне спонукати можновладців і південних плантаторів звільнити чорних рабів. Урядові структури Сполучених Штатів він відверто зневажав: «Той уряд є найкращим, який не керує зовсім». Пак, державність країни ставив за взірець усьому людству: «Світові потрібна Америка» [2].

Добре відомий його демократизм. Прості трударі були для нього найповнішим утіленням людської сутності. Втім, у «Волдені» вміщено розділ про фермера ірландця Джона Філда та його численну, голодну і босу родину. Тут автор, вочевидь, забув про власну прихильність до трудівника-простолюдина. Не приховав мало не фізіологічної

неприятні, оскільки у своїй злиденності нещасний ірландець не був здатен змінити життя, наслідуючи приклад самого Торо: «Перед ним розпросторений небокрай, а він залишиться бідакою, він народжений для вбогості, він успадкував ірландські злидні, Адамову бабцю і болотяні звички, ні з нього, ні з його чад людей не буде» [5]. На матусю з її пирогами Джон Філд, вочевидь, також не міг покладатися.

Гордовитий індивідуалізм змушував Торо триматися осторонь звичайного людського буття та офіційних інституцій. Він наполегливо декларував принцип неприєднання до безладного і жорстокого, сповненого кривди, страху і відчаю світу цивілізації. Але відсторонення не менш послідовно оберталось на свою цілковиту і невідлучну антитезу. Торо, мабуть, припала б до душі відома максима Льва Толстого:

«Весь світ загине, якщо я зупинюсь». Власну особистість він ідентифікував за таким же масштабом. Почувався обранцем: «... боги обдарували мене щедріше за інших. Я перебуваю під їхньою особливою опікою, вона надає мені те, чого позбавлені звичайні люди» [5]. Сприймав себе за проводиря, пророка, рятівника не лише рідної Америки – людства й світу заразом.

Список використаних джерел

1. Thoreau, H.D. (2001). *Walden and Other Writings*. New York: Barnes and Nobel.
2. *The Journal of Henry David Thoreau (1837-1861)*. (2009). New York: New York Review of Books.
3. Thoreau's Amusing Lecture. (1848). *Salem Observer*, November 25, 4-5.
4. *The Journal of Henry David Thoreau (1837-1861)*. (2009). New York: New York Review of Books.
5. Glick, W. (1969). *The recognition of Henry David Thoreau : selected criticism since 1848*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Артемович Карина Вадимівна, магістрантка 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Бурковська Інна Олегівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Гадзицька Софія Русланівна, магістрантка 1 курсу Національного університету «Острозька академія»

Галицька Діана Володимирівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Гладун Ірина Вікторівна, магістрантка 1 курсу Волинського національного університету імені Лесі Українки

Дулюк Світлана Андріївна, магістрантка 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Жакун Софія Олексіївна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Зелінська Катерина Юріївна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Ільчук Ліліана Станіславівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Калитка Ірина Михайлівна, магістрантка 1 курсу Волинського національного університету імені Лесі Українки

Калініченко Михайло Михайлович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри романо-германської філології Рівненського державного гуманітарного університету

Карпінська Тетяна В'ячеславівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Лопанчук Юлія Вікторівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Лясковець Ольга Павлівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Матвійчук Лілія Михайлівна, студентка 3 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Пасечник Анастасія Валентинівна, магістрантка 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Погребак Родіон Костянтинівич, магістрант 1 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Сівак Карина В'ячеславівна, студентка 4 курсу Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Чубик Інна Василівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Шклярська Дар'я Олександрівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Шупічук Дарія Володимирівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Юсюк Марія Миколівна, студентка 4 курсу Рівненського державного гуманітарного університету

Наукове видання

STUDIA PHILOLOGICA

Збірник

студентських наукових праць

ВИПУСК 5

The Collection

of Students' Scientific Works

ISSUE 5

Формат 60x84¹/₁₆.

Папір офсетний. Друк ризографічний.

Гарнітура Century Schoolbook.

Ум. др. арк. 6,2. Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12

тел.: (0362) 26-48-83

Друк: "ПараГраф+"

м. Рівне, 33000, вул. Гетьмана Мазепи, 6/8

тел.: (0362) 26-49-27